Bu kitaba sığmayan daha neler var!

2023 Eğitim Vizyonu

Karekodu okut, bu kitapla ilgili EBA içeriklerine ulaş!

Google play | App Store

BU DERS KİTABI MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞINCA ÜCRETSİZ OLARAK VERİLMİŞTİR.
PARA İLE SATILAMAZ.

ISBN: 978-975-11-5718-8

Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin Beşinci Maddesinin İkinci Fıkrası Çerçevesinde Bandrol Taşıması Zorunlu Değildir.

9 MEDENİ HUKUK MESLEKİ VE TEKNİK ANADOLU LİSESİ

MESLEKİ VE TEKNİK ANADOLU LİSESİ

HARİTA-TAPU-KADASTRO ALANI

MEDENİ HUKUK 9

DERS KİTABI

T.C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI

MESLEKİ VE TEKNİK ANADOLU LİSESİ

HARİTA-TAPU-KADASTRO ALANI

MEDENİ HUKUK 9

DERS KİTABI

YAZARLAR

Gözde BARIŞTÜRK

Halil İbrahim YILDIZ

DEVLET KİTAPLARI

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI 7563
YARDIMCI VE KAYNAK KİTAPLAR DİZİSİ 1603

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Kitabın metin, soru ve şekilleri kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayımlanamaz.

HAZIRLAYANLAR

Dil Uzmanı: Nihayet ÖZER
Görsel Tasarım Uzmanı: Deniz MERAN
Grafik Tasarım Uzmanı: Arife ŞENEL

ISBN: 978-975-11-5718-8

Millî Eğitim Bakanlığının 24.12.2020 gün ve 18433886 sayılı oluru ile Meslekî ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğünce öğretim materyali olarak hazırlanmıştır.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

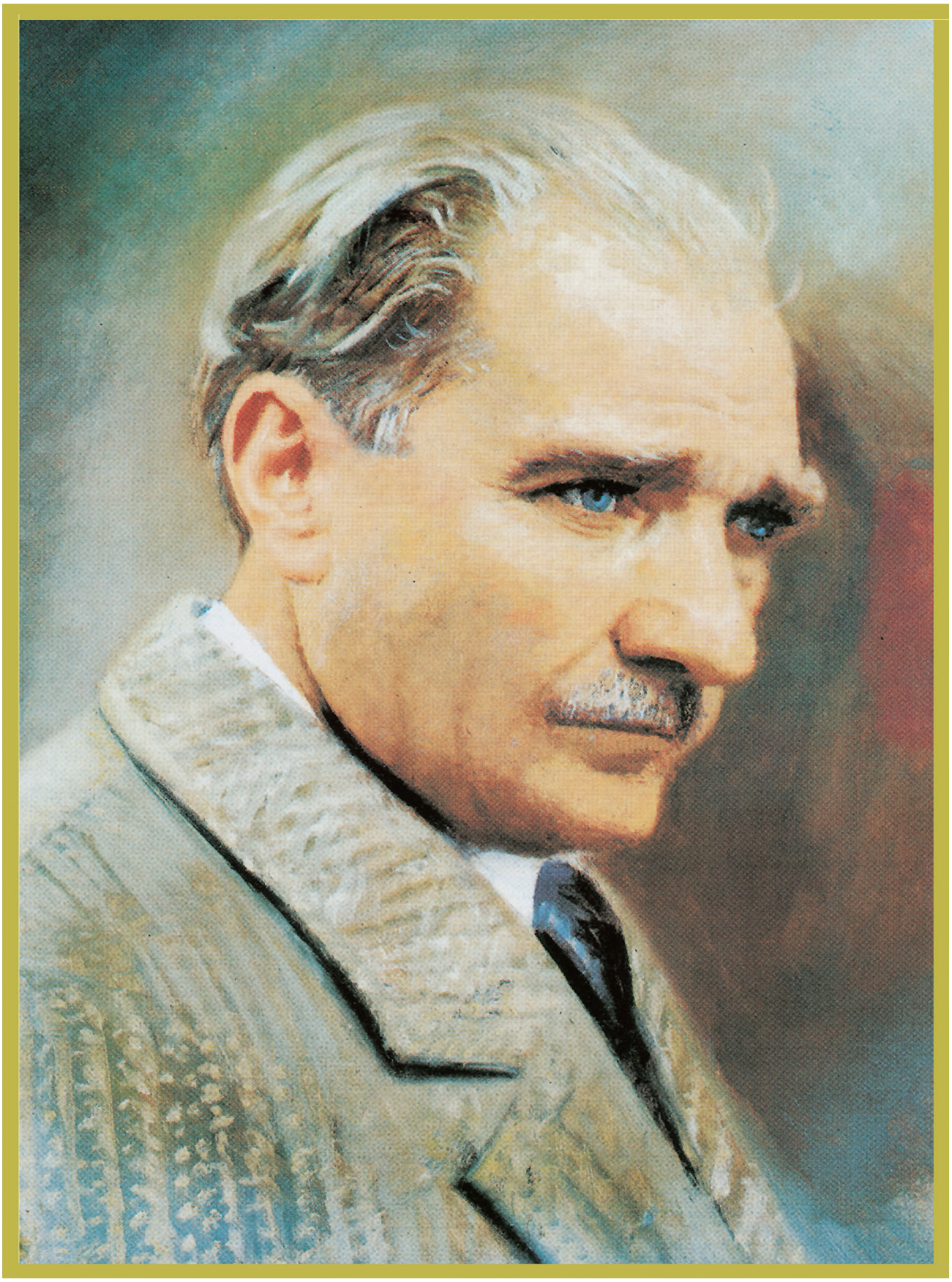

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

ÖĞRENME BİRİMİ-1: MEDENİ HUKUKU OLUŞTURAN ESASLAR

KİTABIN TANITIMI **13**

1. MEDENİ HUKUKLA İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR **16**

1.1. Hukuk Kavramı ve Hukukun Önemi 16
1.2. Hukukun Toplum Hayatındaki Önemi ve İşlevi 17
1.3. Hukuk Kuralları ile Sosyal Hayatı Düzenleyen Diğer Kurallar Arasındaki Farklar 17
1.3.1. Din Kuralları 17
1.3.2. Görgü Kuralları 17
1.3.3. Ahlak Kuralları 18
1.3.4. Hukuk Kuralları 18
1.4. Hukuk ve Toplum Düzeni 18
1.4.1. Hukukun Yaptırım (Müeyyide) Türleri 18
1.4.1.1. Ceza 18
1.4.1.2. Cebri İcra 19
1.4.1.3. Tazminat 19
1.4.1.4. Hükümsüzlük (Geçersizlik) 20
1.4.1.1.5. İptal 21
1.5. Hukuk Kuralları ile Sosyal Düzen Kuralları Arasındaki İlişkiler 21
1.5.1. Hukuk Kuralları ile Ahlak Kuralları Arasındaki İlişkiler 21
1.5.2. Hukuk Kuralları ile Din Kuralları Arasındaki İlişkiler 21
1.5.3. Hukuk Kuralları ile Görgü Kuralları Arasındaki İlişkiler 21
1.6. Hukukun Dalları 22
1.7. Kamu Hukuku 22
1.7.1. Anayasa Hukuku 23
1.7.2. İdare Hukuku 23
1.7.3. Ceza Hukuku 23
1.7.4. Vergi Hukuku (Mali Hukuk) 23
1.7.5. Ceza Muhakemesi Hukuku-Ceza Yargılaması Hukuku 23
1.7.6. Devletler Genel Hukuku 23
1.7.7. Çevre Hukuku 23
1.8. Özel Hukuk 23
1.8.1. Medeni Hukuk 24
1.8.2. Borçlar Hukuku 25
1.8.3. Ticaret Hukuku 25
1.8.4. Devletler Özel Hukuku-Uluslararası Özel Hukuk 25
1.8.5. İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku 25
1.8.6. Medeni Usul Hukuku 25
1.8.7. İcra ve İflas Hukuku 25

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME **26**

2. HAK KAVRAMLARI **30**
2.1. Hakkın Türleri 30
2.2. Kamu Hakları 30
2.2.1. Kişisel Kamu Hakları 31
2.2.2. Sosyal ve Ekonomik Kamu Hakları 31
2.2.3. Siyasal Kamu Hakları 32
2.3. Özel Haklar 32
2.4. Kamu Hakları ile Özel Haklar Arasındaki Farklar 36
2.5. Hakkın Kazanılması 36
2.6. Hakkın Korunması 37
2.7. Hakkın Kötüye Kullanılması 38
2.8. Hakkın Kaybedilmesi 38
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME **39**
3. MEDENİ KANUN'UN BAŞLANGIÇ HÜKÜMLERİ **41**
3.1. Hukukun Uygulanması ve Kaynakları 41
3.1.1. Hukuk Kurallarının Sınıflandırılması 41
3.1.1.1. Emredici Hukuk Kuralları 41
3.1.1.2. Yedek Hukuk Kuralları 41
3.1.1.3. Tanımlayıcı Hukuk Kuralları 42
3.2. Hâkimin Takdir Yetkisi 42
3.3. Dürüst Davranma Kuralı 43
3.4. İyi Niyet Kuralı 44
3.5. İspat Yükü 45
3.6. Resmî Sicil ve Belgelerle İspat 45
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME **46**
4. HUKUKUN KAYNAKLARI **48**
4.1. Hukukun Esas Kaynakları 48
4.2. Yazılı Kaynaklar 48
4.2.1. Anayasa 49
4.2.2. Kanunlar 50
4.2.3. Uluslararası Antlaşmalar 50
4.2.4. Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri 51
4.2.5. Yönetmelik 52
4.3. Yazısız Kaynaklar (Örf ve Adet Hukuku) 52
4.4. Yardımcı Kaynaklar 52
4.4.1. Bilimsel Görüşler (Doktrin) 52
4.4.2. Yargı Kararları (Yargısal İçtihatlar) 52
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME **53**

ÖĞRENME BİRİMİ-2: KİŞİLER HUKUKU

1. KİŞİLER HUKUKU 56

1.1. Kişinin Tanımı 56
1.2. Gerçek Kişiler 56
1.3. Kişiliğin Korunması 57
1.4. Kişiliğin Başlangıcı 57
1.5. Kişilerin Ehliyeti 57
1.5.1. Kişilerin Hak Ehliyeti 58
1.5.2. Kişilerin Eylem Ehliyeti 59
1.5.2.1. Eylem Ehliyetine Göre Ehliyet Çeşitleri 60
1.6. Kişiliğin Sona Ermesi 61
1.7. Tüzel Kişiler 62
1.8. Tüzel Kişilerle Gerçek Kişilerin Karşılaştırılması 64
1.8.1. Tüzel Kişilerin Ayrımı 64
1.9. Tüzel Kişilerde Kişiliğin Başlangıcı 64
1.10. Tüzel Kişilerde Medeni Haklardan Yararlanma (Hak) Ehliyeti 65
1.11. Tüzel Kişilerde Medeni Hakların Kullanma (Fiil) Ehliyeti 65
1.12. Tüzel Kişiliğin Sona Ermesi 65
1.13. Dernekler 66
1.14. Derneğin Kuruluşu 66
1.15. Derneğe Üyelik 67
1.16. Derneğin Organları 68
1.17. Vakıflar 69
1.18. Vakfın Kuruluşu 69
1.19. Vakfın Organları 70
1.20. Vakfın Unsurları 70
1.21. Vakfın Sona Ermesi 71
1.22. İkametgâh (Yerleşim Yeri) 71
1.23. İkametgâh Kavramı ve Önemi 72
1.24. İkametgâha İlişkin İlkeler 72
1.25. İkametgâh Çeşitleri 73

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME 74

2. AİLE HUKUKU **77**
2.1. Nişanlılık 78
2.2. Evlenme 78
2.2.1. Evlenme Koşulları 78
2.2.1.1. Evlenmenin Maddi Koşulları 78
2.2.1.2. Şeklî Koşullar 79
2.3. Evlenme Engelleri 80
2.4. Boşanma ve Boşanma Nedenleri 81
2.5. Hayata Kast, Pek Kötü veya Onur Kırıcı Davranış 82
2.6. Suç İşleme ve Haysiyetsiz Hayat Sürme 82
2.7. Terk 82
2.8. Akıl Hastalığı 82
2.9. Evlilik Birliğinin Sağlanamaması 83
2.10. Hısımlık 83
2.11. Kan Hısımlığı 83
2.12. Evlenmeden Doğan Hısımlık (Sıhri Hısımlık) 84
2.13. Evlat Edinmeden Doğan Hısımlık (Yapay / Suni Hısımlık) 84
2.14. Velayet 85
2.14.1. Velayetin Hukuki Niteliği ve Kapsamı 85
2.15. Velayetin Kullanılması 86
2.16. Çocuğun Korunması 87
2.17. Vesayet 88
2.18. Vesayeti Gerektiren Durumlar 88
2.18.1. Küçüklük 88
2.18.2. Kısıtlanma (Hacir) 88
2.19. Vasinin Tayini 89
2.20. Vasinin Görevleri 89
2.21. Vesayet Dairelerinin Görevleri 90
2.21.1. Şikâyet ve İtiraz 90
2.21.2. İzin 90
2.21.3. Rapor ve Hesapların İncelenmesi 90
2.21.4. İznin Bulunmaması 90
2.22. Vesayetin Sona Ermesi 91
2.23. Kayyımlık (Kayyumluk) ve Kanuni Müşavirlik 91

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME **92**

KAYNAKÇA **96**

CEVAP ANAHTARI **100**

KİTABIN TANITIMI

MEDENİ HUKUKU OLUŞTURAN ESASLAR

TEMEL KAVRAMLAR

- Hukuk kavramı
- Hukuk ve sosyal hayatı düzenleyen kurallar
- Hukuk dalları
- Kamu hukuku
- Özel hukuk
- Hak kavramı
- Kamu hakları
- Özel haklar
- Hukukun kaynakları
- Hâkimin takdir yetkisi
- Dürüstlük kavramı
- İyi niyet kavramı
- İspat yükü
- Anayasa
- Kanun
- Yönetmelik
- Doktrin
- İçtihat

KONULAR

1. MEDENİ HUKUKLA İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR
2. HAK KAVRAMLARI
3. MEDENİ KANUNUN BAŞLANGIÇ HÜKÜMLERİ
4. HUKUKUN KAYNAKLARI

BU ÖĞRENME BİRİMİNDE;

- Hukuk kavramı ve hukukun önemini,
- Hukukun toplum hayatındaki önemini ve işlevini,
- Hukuk kuralları ile sosyal hayatı düzenleyen diğer sosyal kurallar arasındaki farkları,
- Hukuk ve toplum düzenini,
- Hukuk kuralları ile sosyal düzen kuralları arasındaki ilişkileri,
- Ahlak kuralları ile hukuk kuralları arasındaki ilişkileri,
- Hukuk kuralları ile din kuralları arasındaki ilişkileri,
- Hukuk kuralları ile görgü kuralları arasındaki ilişkileri,
- Hukukun dallarını,
- Kamu hukukunu,
- Özel hukuku,
- Hak kavramlarını,
- Hakkın türlerini,
- Kamu haklarını,
- Özel hakları,
- Kamu hakları ile özel haklar arasındaki farkları,
- Hakkın kazanılmasını,
- Hakkın korunmasını,
- Hakkın kötüye kullanılmasını,
- Hakkın kaybedilmesini,
- Hukukun uygulanmasını ve kaynaklarını,
- Takdir yetkisini ve örneklerini,
- Dürüst davranma kuralını ve örneklerini,
- Takdir yetkisini ve örneklerini,
- İyi niyet kuralını ve örneklerini,
- İspat yükünü ve örneklerini,
- Hukukun esas kaynaklarını,
- Hukukun yazılı kaynaklarını,
- Hukukun yazısız kaynaklarını,
- Hukukun yardımcı kaynaklarını,

öğreneceksiniz.

ÖĞRENME BİRİMİ 1

14 15

Öğrenme Birimi adını gösterir.

Öğrenme Birimi konu başlıklarını gösterir.

Öğrenme Birimi numarasını gösterir.

Öğrenme Biriminde hedeflenen kazanımları gösterir.

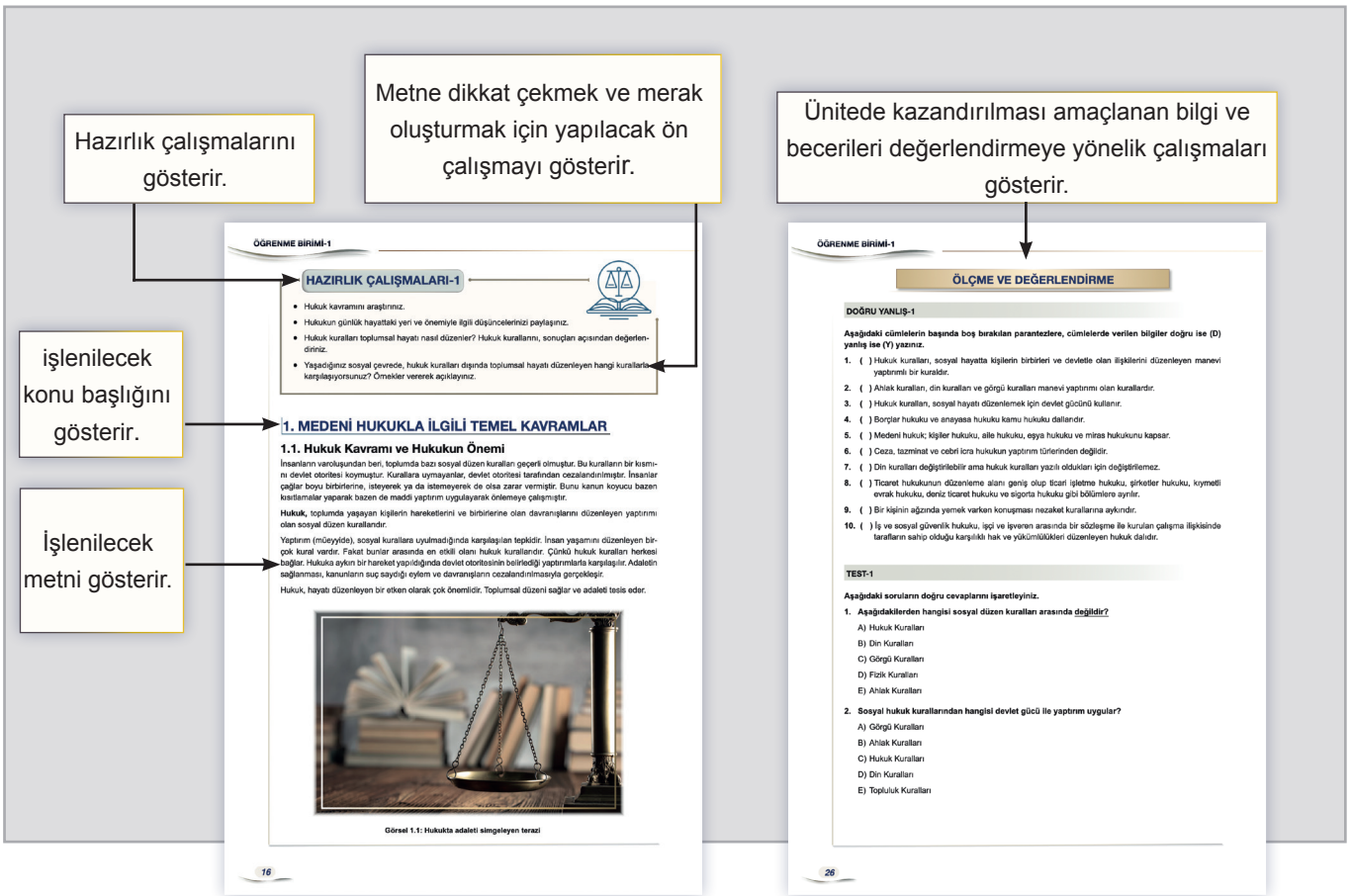

ÖĞRENME BİRİMİ-1

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI-1

- Hukuk kavramını araştırınız.
- Hukukun günlük hayattaki yeri ve önemiyle ilgili düşüncelerinizi paylaşınız.
- Hukuk kuralları toplumsal hayatı nasıl düzenler? Hukuk kurallarını, sonuçları açısından değerlendiriniz.
- Yaşadığınız sosyal çevrede, hukuk kuralları dışında toplumsal hayatı düzenleyen hangi kurallarla karşılaşıyorsunuz? Örnekler vererek açıklayınız.

1. MEDENİ HUKUKLA İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

1.1. Hukuk Kavramı ve Hukukun Önemi

İnsanların varoluşundan beri, toplumda bazı sosyal düzen kuralları geçerli olmuştur. Bu kuralların bir kısmını devlet otoritesi koymuştur. Kurallara uymayanlar, devlet otoritesi tarafından cezalandırılmıştır. İnsanlar çağlar boyu birbirlerine, isteyerek ya da istemeyerek de olsa zarar vermiştir. Bunu kanun koyucu bazen kısıtlamalar yaparak bazen de maddi yaptırım uygulayarak önlemeye çalışmıştır.

Hukuk, toplumda yaşayan kişilerin hareketlerini ve birbirlerine olan davranışlarını düzenleyen yaptırımı olan sosyal düzen kurallarıdır.

Yaptırım (müeyyide), sosyal kurallara uyulmadığında karşılaşılan tepkidir. İnsan yaşamını düzenleyen birçok kural vardır. Fakat bunlar arasında en etkili olanı hukuk kurallarıdır. Çünkü hukuk kuralları herkesi bağlar. Hukuka aykırı bir hareket yapıldığında devlet otoritesinin belirlediği yaptırımlarla karşılaşılır. Adaletin sağlanması, kanunların suç saydığı eylem ve davranışların cezalandırılmasıyla gerçekleşir.

Hukuk, hayatı düzenleyen bir etken olarak çok önemlidir. Toplumsal düzeni sağlar ve adaleti tesis eder.

Görsel 1.1: Hukukta adaleti simgeleyen terazi

16

ÖĞRENME BİRİMİ-1

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

DOĞRU YANLIŞ-1

Aşağıdaki cümlelerin başında boş bırakılan parantezlere, cümlelerde verilen bilgiler doğru ise (D) yanlış ise (Y) yazınız.

1. ( ) Hukuk kuralları, sosyal hayatta kişilerin birbirleri ve devletle olan ilişkilerini düzenleyen manevi yaptırımlı bir kurallardır.
2. ( ) Ahlak kuralları, din kuralları ve görgü kuralları manevi yaptırımı olan kurallardır.
3. ( ) Hukuk kuralları, sosyal hayatı düzenlemek için devlet gücünü kullanır.
4. ( ) Borçlar hukuku ve anayasa hukuku kamu hukuku dallarıdır.
5. ( ) Medeni hukuk; kişiler hukuku, aile hukuku, eşya hukuku ve miras hukukunu kapsar.
6. ( ) Ceza, tazminat ve cebri icra hukukun yaptırım türlerinden değildir.
7. ( ) Din kuralları değiştirilebilir ama hukuk kuralları yazılı oldukları için değiştirilemez.
8. ( ) Ticaret hukukunun düzenleme alanı geniş olup ticari işletme hukuku, şirketler hukuku, kıymetli evrak hukuku, deniz ticaret hukuku ve sigorta hukuku gibi bölümlere ayrılır.
9. ( ) Bir kişinin ağzında yemek varken konuşması nezaket kurallarına aykırıdır.
10. ( ) İş ve sosyal güvenlik hukuku, işçi ve işveren arasında bir sözleşme ile kurulan çalışma ilişkisinde tarafların sahip olduğu karşılıklı hak ve yükümlülükleri düzenleyen hukuk dalıdır.

TEST-1

Aşağıdaki soruların doğru cevaplarını işaretleyiniz.

1. **Aşağıdakilerden hangisi sosyal düzen kuralları arasında <u>değildir?</u>**
   A) Hukuk Kuralları
   B) Din Kuralları
   C) Görgü Kuralları
   D) Fizik Kuralları
   E) Ahlak Kuralları
2. **Sosyal hukuk kurallarından hangisi devlet gücü ile yaptırım uygular?**
   A) Görgü Kuralları
   B) Ahlak Kuralları
   C) Hukuk Kuralları
   D) Din Kuralları
   E) Topluluk Kuralları

26

Hazırlık çalışmalarını gösterir.

Metne dikkat çekmek ve merak oluşturmak için yapılacak ön çalışmayı gösterir.

Ünitede kazandırılması amaçlanan bilgi ve becerileri değerlendirmeye yönelik çalışmaları gösterir.

İşlenilecek konu başlığını gösterir.

İşlenilecek metni gösterir.

KONULAR

1. MEDENİ HUKUKLA İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR
2. HAK KAVRAMLARI
3. MEDENİ KANUNUN BAŞLANGIÇ HÜKÜMLERİ
4. HUKUKUN KAYNAKLARI

ÖĞRENME BİRİMİ 1

MEDENİ HUKUKU OLUŞTURAN ESASLAR

TEMEL KAVRAMLAR

- Hukuk kavramı
- Hukuk ve sosyal hayatı düzenleyen kurallar
- Hukuk dalları
- Kamu hukuku
- Özel hukuk
- Hak kavramı
- Kamu hakları
- Özel haklar
- Hukukun kaynakları
- Hâkimin takdir yetkisi
- Dürüstlük kavramı
- İyi niyet kavramı
- İspat yükü
- Anayasa
- Kanun
- Yönetmelik
- Doktrin
- İçtihat

BU ÖĞRENME BİRİMİNDE;

- Hukuk kavramı ve hukukun önemini,
- Hukukun toplum hayatındaki önemini ve işlevini,
- Hukuk kuralları ile sosyal hayatı düzenleyen diğer sosyal kurallar arasındaki farkları,
- Hukuk ve toplum düzenini,
- Hukuk kuralları ile sosyal düzen kuralları arasındaki ilişkileri,
- Ahlak kuralları ile hukuk kuralları arasındaki ilişkileri,
- Hukuk kuralları ile din kuralları arasındaki ilişkileri,
- Hukuk kuralları ile görgü kuralları arasındaki ilişkileri,
- Hukukun dallarını,
- Kamu hukukunu,
- Özel hukuku,
- Hak kavramlarını,
- Hakkın türlerini,
- Kamu haklarını,
- Özel hakları,
- Kamu hakları ile özel haklar arasındaki farkları,
- Hakkın kazanılmasını,
- Hakkın korunmasını,
- Hakkın kötüye kullanılmasını,
- Hakkın kaybedilmesini,
- Hukukun uygulanmasını ve kaynaklarını,
- Takdir yetkisini ve örneklerini,
- Dürüst davranma kuralını ve örneklerini,
- Takdir yetkisini ve örneklerini,
- İyi niyet kuralını ve örneklerini,
- İspat yükünü ve örneklerini,
- Hukukun esas kaynaklarını,
- Hukukun yazılı kaynaklarını,
- Hukukun yazısız kaynaklarını,
- Hukukun yardımcı kaynaklarını,

öğreneceksiniz.

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI-1

- Hukuk kavramını araştırınız.
- Hukukun günlük hayattaki yeri ve önemiyle ilgili düşüncelerinizi paylaşınız.
- Hukuk kuralları toplumsal hayatı nasıl düzenler? Hukuk kurallarını, sonuçları açısından değerlendiriniz.
- Yaşadığınız sosyal çevrede, hukuk kuralları dışında toplumsal hayatı düzenleyen hangi kurallarla karşılaşıyorsunuz? Örnekler vererek açıklayınız.

1. MEDENİ HUKUKLA İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

1.1. Hukuk Kavramı ve Hukukun Önemi

İnsanların varoluşundan beri, toplumda bazı sosyal düzen kuralları geçerli olmuştur. Bu kuralların bir kısmını devlet otoritesi koymuştur. Kurallara uymayanlar, devlet otoritesi tarafından cezalandırılmıştır. İnsanlar çağlar boyu birbirlerine, isteyerek ya da istemeyerek de olsa zarar vermiştir. Bunu kanun koyucu bazen kısıtlamalar yaparak bazen de maddi yaptırım uygulayarak önlemeye çalışmıştır.

Hukuk, toplumda yaşayan kişilerin hareketlerini ve birbirlerine olan davranışlarını düzenleyen yaptırımı olan sosyal düzen kurallarıdır.

Yaptırım (müeyyide), sosyal kurallara uyulmadığında karşılaşılan tepkidir. İnsan yaşamını düzenleyen birçok kural vardır. Fakat bunlar arasında en etkili olanı hukuk kurallarıdır. Çünkü hukuk kuralları herkesi bağlar. Hukuka aykırı bir hareket yapıldığında devlet otoritesinin belirlediği yaptırımlarla karşılaşılır. Adaletin sağlanması, kanunların suç saydığı eylem ve davranışların cezalandırılmasıyla gerçekleşir.

Hukuk, hayatı düzenleyen bir etken olarak çok önemlidir. Toplumsal düzeni sağlar ve adaleti tesis eder.

Görsel 1.1: Hukukta adaleti simgeleyen terazi

1.2. Hukukun Toplum Hayatındaki Önemi ve İşlevi

- Hukuk, toplumda barışı sağlar. Toplumda bireylerin birbirleriyle ve toplumla olan anlaşmazlıklarına çözüm getirir.
- Hukuk, toplumda hukuki güvenliği sağlar. Her bireyin can ve mal güvenliğini kanuni gerekçeyle korur.
- Hukuk, toplumda adaleti sağlar. Toplumda ırk, din, dil ve cins ayrımı gözetmeksizin hakkaniyet çerçevesinde kararlar verir.
- Hukuk, toplumda oluşum ve gelişimlere cevap verir. Örneğin, günlük hayata giren internet ve sosyal medya ile birlikte bilişim suçları doğmuştur. Yeni oluşumlara yeni kurallar ekleyerek hayatı düzenler.

1.3. Hukuk Kuralları ile Sosyal Hayatı Düzenleyen Diğer Kurallar Arasındaki Farklar

Hukuk kuralları, sosyal hayatı düzenleyen kurallardan sadece birisidir. Sosyal hayatı düzenleyen diğer kurallar din, görgü kuralları ve ahlak kurallarıdır. Hukuk kurallarını diğerlerinden ayıran en büyük fark, maddi yaptırımlı (devlet destekli) olmasıdır.

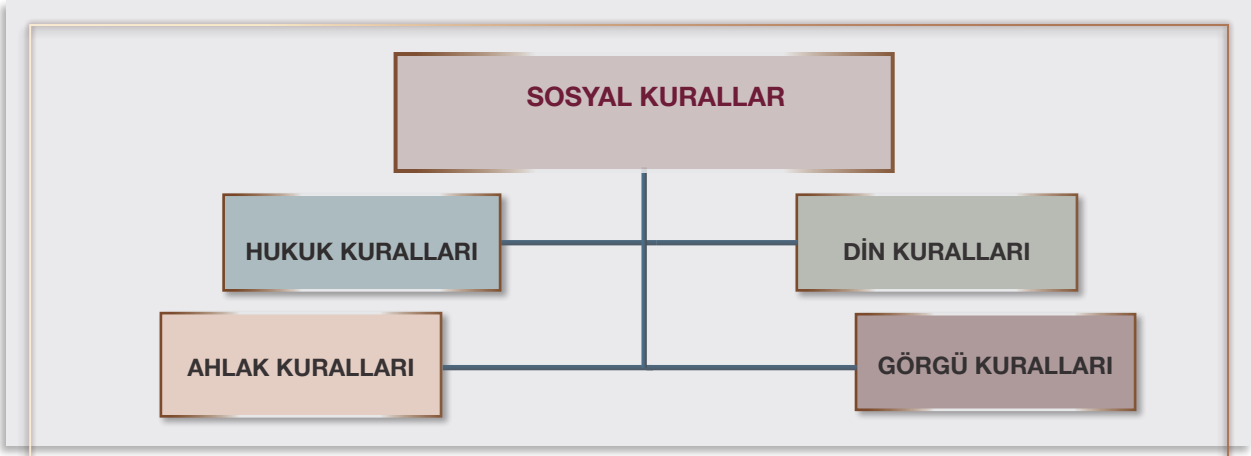

Şema 1.1: Sosyal düzen kuralları

1.3.1. Din Kuralları

Din kuralları, Allah tarafından konulmuş ve peygamberler vasıtası ile kişilere ulaşmış bulunan birtakım emir ve yasaklardan oluşan kurallardır. Yaptırımı manevidir. Kişi, bu kurallara uymaya zorlanamaz. Manevi yaptırımı ise kişinin bu dünyada günahkâr olması ve ahirette cezalandırılmasıdır. Yoksullara yardım etmek, büyüklere saygılı olmak, zekât vermek ve oruç tutmak din kurallarındandır.

1.3.2. Görgü Kuralları

Görgü kuralları, bir kimsenin belli bir olayda ne şekilde davranması gerektiğini gösteren manevi yaptırımlı sosyal kurallardır. Örneğin; yemek yerken ağzı açmamak, hastalanmış bir kişiyi ziyarete gitmek, ihtiyacı olan birisine otobüste yer vermek ve insanlarla selamlaşmak.

Görsel 1.2: Hasta ziyareti

1.3.3. Ahlak Kuralları

Ahlak kuralları; sosyal hayatta gerek kişinin kendi nefsine karşı, gerekse kişilerin birbirlerine karşı nasıl davranması gerektiğini gösteren kurallardır. Bu kuralların yaptırımı da manevidir. Örneğin; verilen sözü tutmak, yalan söylememek, dedikodu yapmamak, çalışkan olmak ve alçak gönüllü olmak.

1.3.4. Hukuk Kuralları

Hukuk kuralları, sosyal hayatta kişilerin birbirleri ve devletle olan ilişkilerini düzenleyen maddi yaptırımlı yani devlet gücü ile desteklenmiş kurallar olduğu için diğer sosyal düzen kurallarından ayrılmaktadır. Kişiler hukuk kurallarına uymak zorundadır. Uymadıkları takdirde devlet tarafından cezalandırılırlar. Oysa diğer sosyal düzen kuralları manevi yaptırıma sahip oldukları için bu kurallara uyma zorunlulukları bulunmamaktadır. Örneğin; hırsızlık yapmak, birisine iftira etmek ve birisinin canına veya malına zarar vermek gibi fiillerin hukuki olarak birer yaptırımı vardır.

1.4. Hukuk ve Toplum Düzeni

İnsanlar, birbirleriyle ve toplumla ilişkili sosyal bir ortam içinde yaşar. Birlikte olmak toplumsal bir düzeni gerektirir. Bunu sağlamak için hukuk kuralları oluşturulmuştur. Bu kurallara **toplumsal düzen kuralları** denir. Bu kuralların amacı; toplum içindeki bireylerin birbirlerine ve topluma, toplumun da bireylere karşı tutum ve davranışlarını düzenlemek, çıkar çatışmaları arasında bir denge kurmak kısaca toplum düzenini sağlamaktır. Toplumsal düzeni sağlayan kurallar, bir yandan bireylerin özgürlüklerini kullanmalarına ortam hazırlarken bir yandan da bireylerin özgürlüklerini kısıtlar. Unutulmamalıdır ki her düzenlemede bir kısıtlama ve bir özgürlük vardır. Dolayısıyla insan hem kendi çıkarları için hem de toplum düzeni için birtakım kurallara uymalıdır. Bu kurallardan en önemlisi hukuk kurallarıdır.

Hukuk kurallarını diğer kurallardan ayıran en önemli özellik, hukuk kuralarının yaptırım gücüne sahip olmasıdır. Yaptırım, bir kişinin hukuk kurallarına uymadığı takdirde devlet otoritesi tarafından o kurala uymaya zorlanmasıdır. Yaptırım kavramının geçmişi çok eskiye dayanır. İlk çağlardan itibaren insanlar, toplum düzenini sağlamak ve korumak için farklı yaptırımlara başvurmuştur. Bu yaptırımların en etkilisi ceza vermedir.

1.4.1. Hukukun Yaptırım (Müeyyide) Türleri

Hukuk sisteminde yaptırım türleri şunlardır:

- Ceza
- Cebri İcra
- Tazminat
- Hükümsüzlük
- İptal

1.4.1.1. Ceza

Kanunda suç olarak tanımlanan eylemler karşılığında uygulanan maddi yaptırımlara **ceza** denir. Suçun oluşumundaki en önemli faktör davranışların ya da eylemlerin hukuka aykırılık oluşturmasıdır. Hukuka aykırılıklar çok çeşitli biçimde gerçekleşebilir. Her hukuka aykırılık bir suç oluşturmaz. Örneğin, borcunu ödememe eylemi hukuka aykırılık oluşturan bir davranış olmasına rağmen suç oluşturmaz. Ancak her suçta bir hukuka aykırılık söz konusudur. Mesela hırsızlık suçu, hem hukuka aykırı fiiller ile işlenir hem de suç meydana geldiği için bu fiillere kanunen bir ceza verilir. 5357 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda (TCK) düzenlenen aşağıdaki durumlarda, fiil (eylem) hukuka aykırı olsa bile ceza verilmeyeceği kabul edilmiştir.

- Görevin ifası (TCK m. 24)
- Meşru savunma (TCK m. 25)
- Hakkın kullanılması (TCK m. 26 / I)
- İlgilinin rızası (TCK m. 26 / II)

Türk hukukunda ve tüm çağdaş hukuk düzenlerinde geçerli olan ilke ''suç ve cezaların kanuniliği'' ilkesidir. Buna göre suç ve cezalar ancak kanunla düzenlenir. Türk Ceza Kanunu suç karşılığında uygulanacak yaptırımları hapis ve adli para cezası olmak üzere iki ana başlıkta düzenlenmiştir (TCK m. 45).

Türk Ceza Kanunu'nun 46. maddesinde hapis cezaları; ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası, müebbet hapis cezası ve süreli hapis cezası olarak üç şekilde öngörülmüştür. Türk Ceza Kanunu bazı suçlar bakımından hapis cezası ya da adli para cezası yerine sadece güvenlik tedbirlerinin uygulanmasına karar vermiştir. Örneğin;

- Belli hakları kullanmaktan yoksun bırakma (sürücü belgesine el konulması, memur ya da yönetici olamama)
- Bir yabancıyı sınır dışı etme
- Suç ile ilgili eşya (eşyanın müsaderesi) ya da maddi kazancın (kazanç müsaderesi), mahkeme kararıyla devlet hazinesine mal edilmesi (müsadere-zorla alım)
- Çocuklara veya akıl hastalarına yönelik güvenlik tedbirleri

Ceza hukukunda yer alan suçlar için öngörülen yaptırımlara karar verme yetkisi yalnızca yargılama makamlarına (mahkemelere) aittir.

1.4.1.2. Cebri İcra

Cebr, kelime manası olarak zor kullanma anlamı taşır. Borcunu yerine getirmekten kaçınanlara karşı, alacaklının talebi üzerine borcun devlet zoruyla yerine getirilmesidir. Bu yaptırım ya mahkeme kararının yerine getirilmesiyle (ilamlı icra) ya da borcu kanıtlayan geçerli bir belgeye dayanılarak (ilamsız icra) gerçekleştirilebilir. Cebri icra, borçlunun ya mal varlığı üzerinde ya da para ile ölçülemeyen borçları üzerinde de uygulanabilir.

Örneğin; 1250 TL'lik kira borcunu ev sahibine ödemeyen borçlu, alacaklının icra takibinde bulunması hâlinde devlet gücü kullanılarak borcunu ödemek zorunda kalır. Bu bağlamda borcunu ödemeyen borçlunun borcuna ve diğer takip giderlerine yetecek miktardaki mal varlığı, bir devlet kurumu olan icra dairesi tarafından zorla haczedilip satılarak alacaklının alacağı ödenir.

Örneğin; boşanma oluştuktan sonra velayeti anneye verilen çocuğun, onu annesine teslim etmek istemeyen babanın elinden zorla alınarak anneye verilmesi; sözleşmesi sona erdiği hâlde kiraladığı dükkândan çıkmayan kiracının zorla tahliye ettirilmesi birer cebri icra örneğidir.

1.4.1.3. Tazminat

Tazminat, bir hukuk kuralını ihlal ederek bir başkasının zarara uğramasına neden olan kimsenin bu zararı gidermesini ifade eden yaptırım türüdür. Bu yaptırım türünde, haksız fiil nedeniyle veya başka bir hukuka aykırı davranış nedeniyle karşı tarafın uğramış olduğu zararın aynen iade, eski hâle getirme ve bir miktar para ödeme gibi araçlarla karşılanması söz konusu olur.

Tazmin borcu; bir hukuksal ilişkiden [satım akdi (sözleşmesi), evlenme akdi, iş akdi, rekabet yasağı sözleşmesi vb.] hukuksal bir ilişki olmadan (trafik kazası, balkondan saksının aşağı düşmesi vb.) ya da idarenin eylem ve işlemlerinden (işten çıkarma, haksız yıkım, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ihlali vb.) kaynaklanabilir.

Tazminat, ortaya çıkan zararın türüne göre maddi veya manevi olabilir. Bazen her ikisinin birlikte ortaya çıkması da mümkündür.

a) Maddi tazminat, hukuka aykırı fiil nedeniyle kişide oluşan somut zararın giderilmesine yöneliktir.

b) Manevi tazminat, somut bir zarar olmasa da hukuka aykırı fiil nedeniyle kişide ortaya çıkan acı ve üzüntünün telafi edilmesi amacına yöneliktir.

Örneğin; kiracı olduğu bir evi tahrip eden kişi, ev sahibine karşı maddi tazminat vermekle yükümlüdür. Bir

başka örnekte ise trafik kazasında oluşan maddi hasarı suçlu taraf karşılar. Bir başkasına hakaret eden kimse hakaret ettiği kişiye manevi tazminat ödeme yükümlülüğüne tabi tutulabilir.

Tazminat yaptırımı bazen başkaca yaptırım türleriyle birlikte de uygulanabilir. Örneğin; bir başkasını kasten yaralayarak işinden bir ay ayrı kalmasına neden olan kimse bu cezai fiili nedeniyle hem hapis cezasına mahkûm olur hem de yaraladığı kimseye işinden ayrı kaldığı sürede kaybettiği gelir nedeniyle maddi tazminat; çektirdiği acı nedeniyle de manevi tazminat ödemek durumunda kalır.

1.4.1.4. Hükümsüzlük (Geçersizlik)

Bir hukuksal işlemin hukuk kurallarınca öngörülen koşullara uyulmadan yapılması ve işlemin hukuken geçersiz olması sonucunu doğurmasıdır. Hukuksal geçersizlik;

- Yetkiye
- Şekle
- İçeriğe ilişkin olabilir.

Örneğin, yetkili memur önünde yapılmayan evlilikler geçersizdir (Yetki).
El yazılı vasiyetnamenin elle yazılmaması; imza gerektiren işlemlerde imza eksikliği (Şekli).
Konusu ahlaka ve kamu düzenine aykırı sözleşmeler yapılması (İçerik).
Hükümsüzlük üç şekilde ortaya çıkar.

a) Yokluk

Hukuksal bir işlemin hiç gerçekleştirilmemiş ve hukuk alanında doğmamış sayılmasıdır. Bu durum hükümsüzlüğün en ağır türüdür.

Yetkili resmi memur önünde gerçekleştirilmeyen evlilik, aynı cinsten iki kişinin nişanlanması, tamamen yetkisiz bir kişiye verilen şikâyet dilekçesi yokluk yaptırımına bağlı hukuki işlemlerdir.

b) Butlan

Butlan, bir hukuki işlemin kurucu unsurlarında herhangi bir eksiklik bulunmazken geçerlilik şartlarını taşımaması olarak ifade edilir.

Mutlak butlan ve nispi butlan olmak üzere ikiye ayrılır.

Bir hukuki işlemin kurucu unsurları vardır. Bu kurucu unsurlar bakımından, hukukun emredici hükümlerine aykırı davranıldığı ancak bu hukuka aykırılığın yokluk yaptırımını gerektirecek kadar ağır olmadığı hâllerde mutlak butlan (kesin hükümsüzlük) söz konusudur. Yokluğa tabi işlemler, hukuk dünyasında hiç var olmamış sayılırken mutlak butlana tabi hukuki işlemler, hukuk dünyasında var olmuş kabul edilir. Bunların geçersizliklerinin sağlanması için mutlak butlanla hükümsüzlüklerine yargısal merciler tarafından karar verilmesi gerekir.

Örneğin; evli olan kimse ikinci kez evlendiğinde, ikinci evlilik mutlak butlanla hükümsüzdür. Ancak bu durumun mahkemece tespit edilerek ikinci evliliğin iptali gerekir.

Nispi butlan (Göreceli hükümsüzlük, İptal edilebilirlik), hukuki işlemin gerçekleştirilmesinde hukuka aykırılık olmakla birlikte bu işlemin geçerli olup olmayacağının işlemden etkilenen kimsenin iradesine bırakılmasına imkân tanıyan bir yaptırım türüdür. Bu hükümsüzlük türünde söz konusu işlem, bünyesinde hukuka aykırılık barındırmaktadır. Ancak bu hukuka aykırılık yokluk veya mutlak butlana tabi işlemlerde olduğu kadar ağır değildir. Bu nedenle hukuka aykırı işlemden etkilenen kimsenin iradesi ile işlem düzeltilebilmekte ya da tamamen geçersiz sayılabilmektedir.

Örneğin; internet üzerinden alınan bir kazağın renginin katalogdakinden farklı olarak gelmesi üzerine ürünü satın alan kişi, yapılan sözleşmenin iptalini isteyebilmektedir.

c) Askıda Hükümsüzlük

Ergin olmayan kişilerin velisi, vasisi veya yasal temsilcisinin onayı olmadan yaptığı işlemlerdir.
Örneğin, 18 yaşından küçük bir çocuğun telefon alması durumunda ailesi bu durumu kabul etmezse sözleşme geçersiz sayılır. Bu durumda telefonun iadesi yapılır. Fakat zarar çıkmışsa alan taraf o zararı karşılamakla yükümlüdür.

1.4.1.1.5. İptal

İptal, hukuk kurallarına aykırı biçimde yapılmış olan idari işlemlere uygulanacak yaptırım türüdür. İdari makamın hukuk kurallarına ters düşecek biçimde yapmış olduğu idari işlemler, bu yüzden zarara uğrayan kimseler tarafından yetkili yargı organına dava yoluyla başvurularak iptal ettirilebilir.
Örneğin; bir kamu kurumu yetkilisi bir memura haksız yere aylıktan kesme cezası verirse zarara uğrayan kişi, hukuka aykırı biçimde yapılmış olan bu idari işlemin iptali için idari yargı organına başvurarak açacağı bir davayla hukuka aykırı olan işlemin ortadan kaldırılmasını isteyebilir.

1.5. Hukuk Kuralları ile Sosyal Düzen Kuralları Arasındaki İlişkiler

Hukuk kurallarının ahlak kuralları, din kuralları ve görgü kuralları ile aralarında bazı ilişkiler mevcuttur. Bu ilişkiler aşağıda açıklanmıştır.

1.5.1. Hukuk Kuralları ile Ahlak Kuralları Arasındaki İlişkiler

- Ahlak, kişinin yazılı olmayan görevleridir.
- Hukuk kurallarının temelinde genellikle ahlaki düşünce yatar.
- Ahlak kuralları yazılı değildir ve yaptırımı yoktur.
- Ahlak kuralları genellikle manevi değerlerle ilgilidir. Hukuk kuralları, arsa ve para gibi manevi olmayan başka değerlerle de ilgilenir.

1.5.2. Hukuk Kuralları ile Din Kuralları Arasındaki İlişkiler

- Bazı ülkelerde, din kuralları hukuk kuralı olmuştur (Libya, Suudi Arabistan).
- Laik ülkeler için dinin kaynağı Allah'tır. Hukuk kurallarının kaynağı organ, makam ya da toplumun kendisidir.
- Düzenlenen ilişkiler bakımından da farklılık vardır. Din kuralları, Tanrı ile kul ve kişilerin birbirleriyle olan ilişkilerini düzenlerken hukuk kuralları kişilerin devletle ve birbirleriyle olan ilişkilerini inceler.
- Din kuralları tüzel kişilikleri incelemez. Belediye, bir tüzel kişiliktir. Hukuk kuralları hem özel hem de tüzel kişilikler için geçerlidir.
- Din kurallarına göre bazı suçların cezası ölümden sonraki yaşamda (ahirette) verilirken hukuk kurallarında ceza yaşayan kişiye verilir. Somut olarak yaptırımı görülür. Yani yaptırımda da fark vardır.
- Din kuralları değiştirilemez. Hukuk kuralları değişime açıktır.

1.5.3. Hukuk Kuralları ile Görgü Kuralları Arasındaki İlişkiler

- Görgü kuralları, her toplumda oluşmuş ve uyulması istenen kurallardır.
- Görgü kurallarının yaptırımı yoktur ama hukuk kurallarının yaptırım gücü vardır.
- Görgü kuralları yazısızken hukuk kuralları yazılıdır.
- Görgü kuralları kişinin kendisi ile ilgilidir.

1.6. Hukukun Dalları

Hukuk, genel hatlarıyla kamu hukuku ve özel hukuk olarak iki temel daldan oluşur. Bunların ikisinin de karma olarak uygulandığı dal ise karma hukuktur.

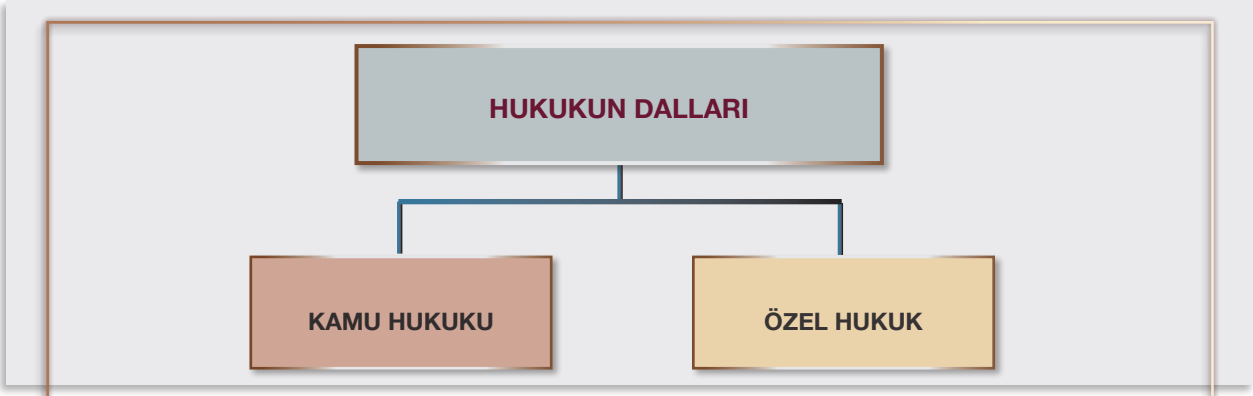

Şema 1.2: Hukukun dalları

1.7. Kamu Hukuku

Devlet ile bireyler veya bunların oluşturdukları topluluklar arasında kurulan ilişkileri ve devletin diğer devletler ile olan ilişkilerini düzenleyen kurallardan oluşan hukuk dalıdır.

- Kamu hukuku ilişkilerinde devlet, birey karşısında üstün konumdadır. Zira kamu yararının temsilcisi ve savunucusu konumundadır.
- Devlet, kamu hukuku kapsamındaki ilişkilerinde kendi iradesini birey iradesine zorla kabul ettirerek egemen kılabilir.
- Kamu hukukunda, taraf eşitliği ve irade serbestliği ilkelerinden söz edilemez.

Örneğin; bir kamulaştırma işleminde, bireyin yararından ziyade toplumun yararı ön plandadır.

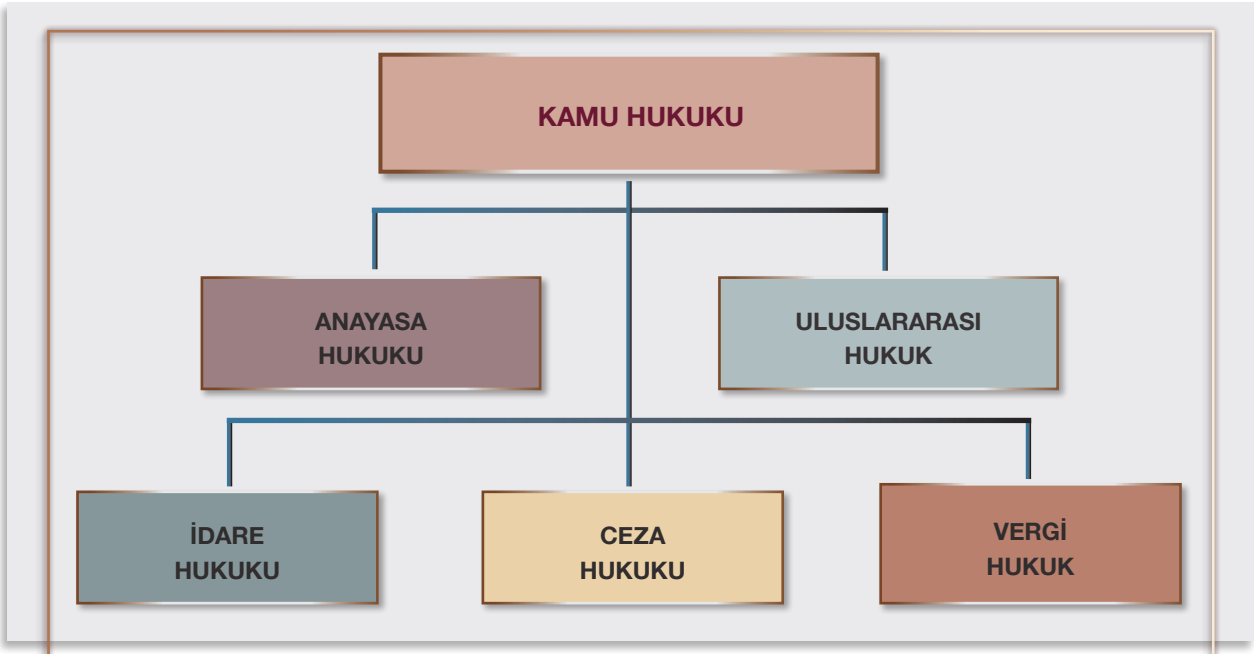

Şema 1.3: Kamu hukuku dalları

Kamu hukukunun alt dalları şunlardır:

1. Anayasa Hukuku
2. İdare Hukuku
3. Ceza Hukuku
4. Vergi Hukuku (Mali Hukuk)
5. Ceza Muhakemesi Hukuku (Ceza Yargılaması Hukuku)
6. Devletler Genel (Umumi) Hukuku-Uluslararası Hukuk
7. Çevre Hukuku vb.

1.7.1. Anayasa Hukuku

Devletin temel organlarının kuruluşunu ve işleyişini, vatandaşların devlet karşısında sahip olduğu temel hak ve hürriyetler ile devlete karşı olan ödev ve yükümlülüklerini düzenleyen kamu hukuku koludur. Devlet organlarının oluşumu, sahip oldukları yetki ve ödevleri, bunlar arasındaki ilişkiler; bireylerin diğer bireyler ama özellikle devlete karşı sahip olduğu temel hak ve özgürlükler ile bunların sınırları, bireylerin devlete karşı olan ödev ve yükümlülükleri anayasa hukukunun inceleme konusunu oluşturur.

1.7.2. İdare Hukuku

İdarenin kuruluş ve işleyişini düzenleyen kamu hukuku dalıdır. İdari organları, bunların yetki ve görevlerini idari işlem ve eylemleri, idari personeli, idari malları vb. hususları düzenler.

1.7.3. Ceza Hukuku

Ceza hukuku, toplum açısından sakıncalı görülerek suç sayılıp yasaklanan davranışlarla bu yasaklara uymayanlar hakkında uygulanacak yaptırımları düzenleyen hukuk dalıdır.

1.7.4. Vergi Hukuku (Mali Hukuk)

Devletin yerine getirmek zorunda olduğu kamu hizmetlerinin finansmanını sağlamak amacıyla vatandaşlarından karşılıksız ve kamu gücüyle alınan paraya **vergi** ve bu hukuk dalına **vergi hukuku** denir. Vergi hukuku, vergiler ve vergilendirme ilişkisinde uyulacak kuralları düzenleyen hukuk dalıdır.

1.7.5. Ceza Muhakemesi Hukuku-Ceza Yargılaması Hukuku

Ceza kanunlarının suç saydığı fiilleri işleyen kişilerin takip edilmesi, yargılanması ve cezalandırılmasındaki esas ve usulleri düzenleyen hukuk dalıdır.

1.7.6. Devletler Genel Hukuku

Devletin diğer devletlerle veya uluslararası kuruluşlar ile olan ilişkilerini düzenleyen hukuk dalıdır.

1.7.7. Çevre Hukuku

Çevre kirlenmesinin önlenmesi, kültür ve tabiat varlıklarının korunmasına ilişkin kuralları içine alır. Çevrenin korunması ve iyileştirilmesi için kurallar koyar.

1.8. Özel Hukuk

Özel hukuk bireylerin ve bunların oluşturdukları toplulukların birbirleriyle olan ilişkilerini eşitlik ve irade serbestisi esaslarına göre düzenleyen kurallardan oluşan hukuk dalıdır. Eşitlik ve irade serbestisi, özel hukukun temel nitelikleridir.

Özel hukukun düzenlediği ilişkilerde her iki taraf da birbirine eşit konumdadır. Bu ilişkide, konumu gereği üstün olan yoktur.

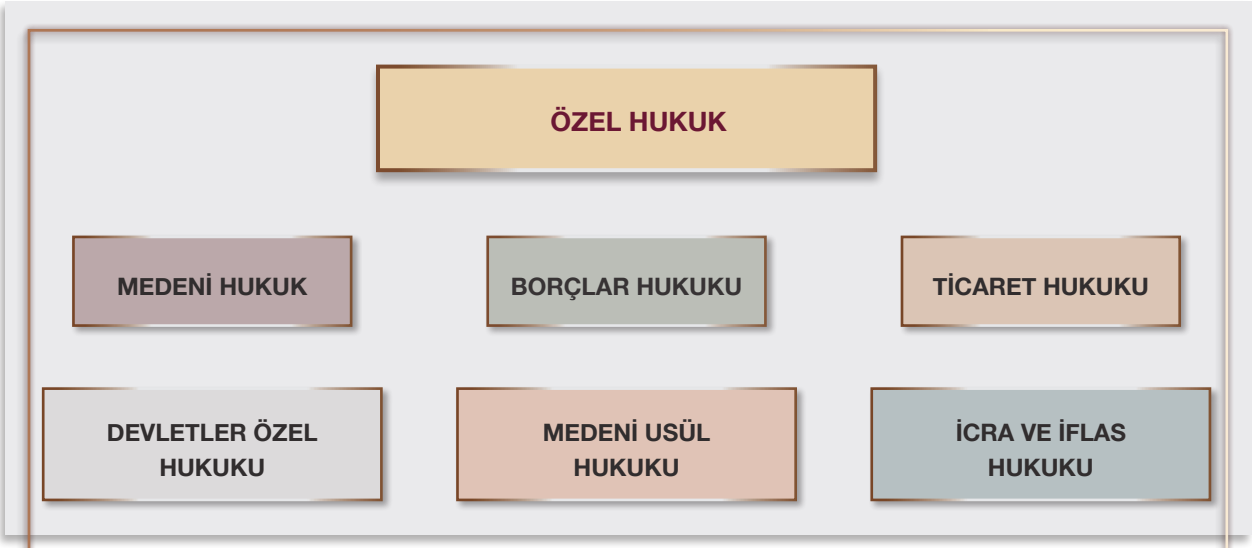

Şema 1.4: Özel hukuk dalları

Taraflar, anlaşarak serbest iradeleri ile ilişki kurar (örneğin bir kira sözleşmesi ilişkisi ya da bir alım satım sözleşmesi ilişkisi) ve ilişkilerinin içeriğini (kira bedeli tutarı ve ödeme zamanı ile diğer akdi yükümlülükler gibi) tespit eder. Özel hukuk ilişkilerinde bir taraf diğerine kendi iradesini zorla kabul ettiremez.

Özel hukuk aşağıdaki biçimde alt dallara ayrılabilir.

1. Medeni Hukuk (kişiler hukuku, aile hukuku, eşya hukuku, miras hukuku)
2. Borçlar Hukuku
3. Ticaret Hukuku
4. Devletler Özel Hukuku-Uluslararası Özel Hukuk
5. İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku
6. Medeni Usul Hukuku
7. İcra ve İflas Hukuku

1.8.1. Medeni Hukuk

Kişilerin toplum içinde çeşitli durumlarını, fiillerini, davranışlarını, işlemlerini ve birbirleri ile ilgili ilişkilerini nizama sokan hukuk kurallarına denir. Medeni hukukun düzenleme alanı son derece geniştir.

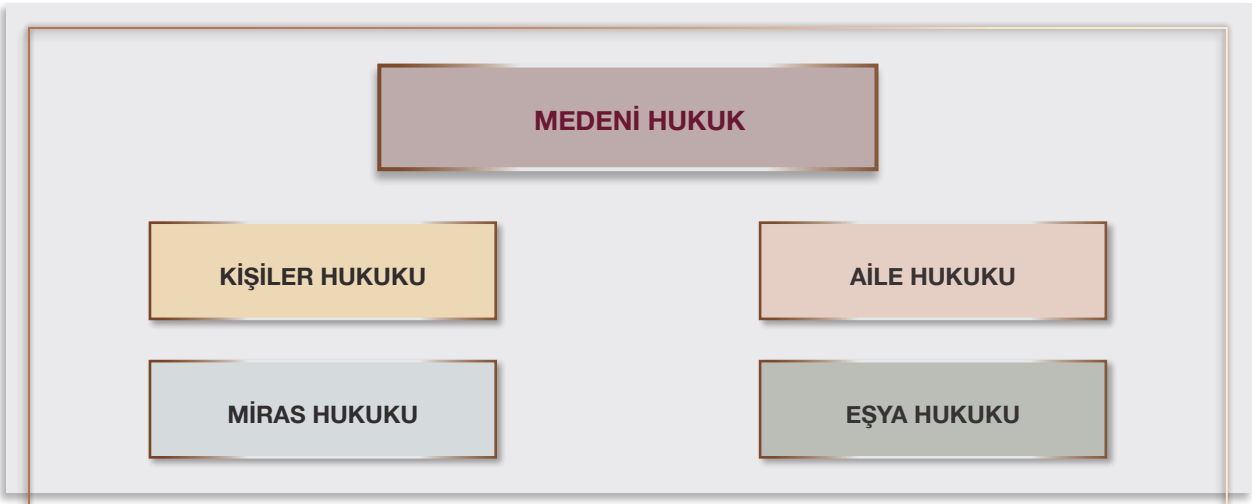

Şema 1.5: Medeni hukuk dalları

Medeni hukuk kapsamında kişiler hukuku, kişilik, kişiliğin başlangıcı ve sona ermesi, kişinin sahip olduğu ehliyetler ve kişi türleri yer almaktadır. Aile hukuku; nişanlanma, evlenme, hısımlık, nesep (soybağı), evlat edinme ve velayet konuları ile ilgilenir.

Eşya hukuku; kişi ile eşya arasındaki hukuki ve fiili bağ türlerini eşya üzerindeki çeşitli hâkimiyet türlerinin verdiği yetkileri, eşya türleri ve bunlar üzerinde söz konusu hakları konu almıştır. Miras hukuku; kişinin ölümünün ardından başkalarına geçebilecek mal varlığı değerlerini mirasçılığı ve miras ile ilgili çeşitli hususları konu alır.

1.8.2. Borçlar Hukuku

Aslında medeni hukukun ayrılmaz bir parçası olan borçlar hukuku, kişiler arasındaki borç ilişkilerini düzenleyen özel hukuk alt dalıdır.

1.8.3. Ticaret Hukuku

Kişilerin ticari nitelikteki ilişkilerini düzenleyen hukuk kuralları bütünüdür. Ticaret hukukunun da düzenleme alanı geniş olup ticari işletme hukuku, şirketler hukuku, kıymetli evrak hukuku, deniz ticaret hukuku ve sigorta hukuku gibi bölümlere ayrılır.

1.8.4. Devletler Özel Hukuku-Uluslararası Özel Hukuk

Uluslararası platformda birey ile devlet ya da bireylerin kendi aralarında kurulan ilişki ve ortaya çıkan uyuşmazlıkların çözümü ile ilgilenen özel hukuk dalıdır.

1.8.5. İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku

İşçi ve işveren arasında bir sözleşme ile kurulan çalışma ilişkisinde tarafların sahip olduğu karşılıklı hak ve yükümlülükleri düzenleyen hukuk dalıdır. Bireysel iş hukuku, toplu iş hukuku ve sosyal güvenlik hukuku olarak üç temel dala ayrılır.

Görsel 1.3: İş ve sosyal güvenlik hukuku

1.8.6. Medeni Usul Hukuku

Adliye mahkemelerinin özel hukuk alanında gerçekleştirdikleri yargısal faaliyetlerin şekil, usul ve esaslarını düzenleyen özel hukuk dalıdır. Hukuk davalarının görülmesinde ve hukuk uyuşmazlıklarının çözülmesinde izlenecek usulleri belirleyen hukuk kurallarından oluşur.

1.8.7. İcra ve İflas Hukuku

Medeni usul hukukunu tamamlayan bir hukuk dalıdır. Hukuk mahkemelerinin verdiği kararların icra dairelerince yerine getirilme yöntemlerini belirler. Ayrıca borç ilişkisinde alacaklı taraf alacağını elde edemediğinde icra dairesi vasıtasıyla bu alacağını elde etme ilke ve usullerini düzenler.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

DOĞRU YANLIŞ-1

Aşağıdaki cümlelerin başında boş bırakılan parantezlere, cümlelerde verilen bilgiler doğru ise (D) yanlış ise (Y) yazınız.

1. ( ) Hukuk kuralları, sosyal hayatta kişilerin birbirleri ve devletle olan ilişkilerini düzenleyen manevi yaptırımlı bir kuraldır.
2. ( ) Ahlak kuralları, din kuralları ve görgü kuralları manevi yaptırımı olan kurallardır.
3. ( ) Hukuk kuralları, sosyal hayatı düzenlemek için devlet gücünü kullanır.
4. ( ) Borçlar hukuku ve anayasa hukuku kamu hukuku dallarıdır.
5. ( ) Medeni hukuk; kişiler hukuku, aile hukuku, eşya hukuku ve miras hukukunu kapsar.
6. ( ) Ceza, tazminat ve cebri icra hukukun yaptırım türlerinden değildir.
7. ( ) Din kuralları değiştirilebilir ama hukuk kuralları yazılı oldukları için değiştirilemez.
8. ( ) Ticaret hukukunun düzenleme alanı geniş olup ticari işletme hukuku, şirketler hukuku, kıymetli evrak hukuku, deniz ticaret hukuku ve sigorta hukuku gibi bölümlere ayrılır.
9. ( ) Bir kişinin ağzında yemek varken konuşması nezaket kurallarına aykırıdır.
10. ( ) İş ve sosyal güvenlik hukuku, işçi ve işveren arasında bir sözleşme ile kurulan çalışma ilişkisinde tarafların sahip olduğu karşılıklı hak ve yükümlülükleri düzenleyen hukuk dalıdır.

TEST-1

Aşağıdaki soruların doğru cevaplarını işaretleyiniz.

1. **Aşağıdakilerden hangisi sosyal düzen kuralları arasında <u>değildir?</u>**

   A) Hukuk Kuralları

   B) Din Kuralları

   C) Görgü Kuralları

   D) Fizik Kuralları

   E) Ahlak Kuralları

2. **Sosyal hukuk kurallarından hangisi devlet gücü ile yaptırım uygular?**

   A) Görgü Kuralları

   B) Ahlak Kuralları

   C) Hukuk Kuralları

   D) Din Kuralları

   E) Topluluk Kuralları

3. **I.** Toplumda barışı sağlar.
II. Toplumda hukuki güvenceyi sağlar.
III. Toplumda yeni oluşum ve gelişmelere cevap verir.
IV. Toplumda kişileri ayırt etmeksizin adaleti sağlar.

Yukarıdakilerden hangileri hukukun görevlerindendir?

A) Yalnız I

B) I ve II

C) Yalnız III

D) Hepsi

E) Yalnız II

4. **Aşağıda verilen eylemlerin hangisine hukuksal yaptırım uygulanmaz?**

A) Küfür etmek

B) Otobüste yaşlılara yer vermemek

C) Adam öldürmek

D) Hırsızlık yapmak

E) Yangın çıkartmak

5. **I.** Kamu hukuku
II. Karma hukuk
III. Özel hukuk
IV. Ahlak kuralları

Yukarıdakilerden hangisi veya hangileri hukuk dalları arasında yer alır?

A) Yalnız I

B) I, II ve III

C) II, III

D) Yalnız II

E) I, IV

6. **Aşağıdakilerden hangisi kamu hukuku dallarından değildir?**

A) Anayasa Hukuku

B) Medeni Hukuk

C) İdare Hukuku

D) Ceza Hukuku

E) Vergi Hukuku

7. Aşağıda verilenlerden hangisi medeni hukukun inceleme konusu <u>değildir?</u>

A) Aile Hukuku

B) Miras Hukuku

C) Kişiler Hukuku

D) Eşya Hukuku

E) Vergi Hukuku

8. Türk Ceza Kanunu'na göre suç işleyen kişiye aşağıdaki ceza yaptırımlarından hangisi <u>uygulanamaz?</u>

A) Adli para cezası

B) Kısa Süreli hapis cezası

C) Müebbet hapis cezası

D) İdam

E) Hapis Cezası

9. Aşağıda yer alan medeni hukuk alt dallarının hangisi bir kimsenin ölümünden sonra malvarlığı üzerindeki hak ve borçlarını konu edinir?

A) Miras Hukuku

B) Eşya Hukuku

C) Kişiler Hukuku

D) Aile Hukuku

E) Devletler Umumi Hukuku

10. Aşağıdakilerden hangisi yaptırım türü olan hükümsüzlüğün çeşitlerinden <u>değildir?</u>

A) Ceza

B) Yokluk

C) Butlan

D) Askıda Hükümsüzlük

E) Mutlak Butlan

11. Kurucu unsurları eksik olan bir evlenme sözleşmesinde geçersizlik nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

A) Tazminat

B) İptal

C) Cebri İcra

D) Hükümsüzlük (Yokluk)

E) Ceza

12. 18 yaşından küçük bir birey olan A'nın ailesinden izinsiz bilgisayar aldığında ailesinin iptal talebi, aşağıdaki durumlardan hangisi ile açıklanır?

A) İptal

B) Askıda Hükümsüzlük

C) Manevi Tazminat

D) Süreli Hapis Cezası

E) Müebbet Hapis Cezası

13. Velayeti anneye bırakılan çocuğun, babası ile görüştürülmediği takdirde baba ile ilişki kurması aşağıdaki yaptırım türlerinden hangisi ile sağlanabilir?

A) Manevi Tazminat

B) Ceza

C) Cebri İcra

D) Hükümsüzlük

E) Yokluk

14. Bir kamu kurumunda, bir memura haksız yere maaş kesim cezası verilir ise zarara uğrayan memur hukuka aykırı olarak yapılmış olan bu idari işlem için idari yargı organına başvurarak dava açabilir ve işlemin ortadan kaldırılmasını isteyebilir. Yapılan bu işlem aşağıdakilerden hangisidir?

A) Süreli Hapis Cezası

B) Yokluk

C) Adli Para Cezası

D) İptal

E) Müebbet Hapis Cezası

15. Aşağıdakilerden hangisi karma hukuk dallarından birisidir?

A) Medeni Hukuk

B) Fikir- Sanat Hukuku

C) Anayasa Hukuku

D) Vergi Hukuku

E) Ceza Hukuku

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI-2

- Hak kavramının içeriği hakkında ne düşünüyorsunuz? Örnekler vererek açıklayınız.
- Eşyalar üzerinde mutlak hak sahibi olunabilir mi? Hakkı, sahibine sağladığı yetkiler açısından inceleyiniz.
- Doğada yaşayan canlıların hakları hakkında bir proje hazırlayarak sunumunu gerçekleştiriniz.

2. HAK KAVRAMLARI

Hak kelimesi, hukuk kelimesinin tekilidir. Hak kavramı, kişilere hukuk düzeni tarafından tanınmış olan menfaatlerdir. Kişilerin menfaatinden yana olan bir durumun kanunlar tarafından korunması, bu korumaya uymayan kişilere karşı ise kanuni girişimlerde bulunulması yetkisi verir. Hakların oluşturduğu sistemler bütünü ise hukukun temelini oluşturur [MEDENİ HUKUK, (AKINTÜRK & ATEŞ, 2019)].

Görsel 2.1: Hak kavramı

2.1. Hakkın Türleri

Hak kavramı sahip oldukları niteliklerine göre, kamu hakları ve özel haklar olarak ikiye ayrılır. Yine bu hak kavramları da kendi içinde farklı türlere ayrılır.

2.2. Kamu Hakları

Kamu kavramı, devlet organlarının bütününün halka hizmet etmesidir. Kamu hakları, kamu hukukundan doğan haklardır. Yani vatandaşların devlete karşı sahip oldukları haklardır. Kamu hakları üç ana başlıkta toplanır. Bunlar kişisel kamu hakları, sosyal ve ekonomik kamu hakları ve siyasal kamu haklarıdır.

2.2.1. Kişisel Kamu Hakları

Kişinin hukuki tanımı haklara ve borçlara sahip olabilmeyi yani hak ehliyetini ifade eder. Kişisel hak ve hürriyetler, kişilerin maddi ve manevi varlığının kanunlar çerçevesinde korunup geliştirilebilmesini amaçlayan kamu haklarıdır.

Örneğin; özel hayatın gizliliği, kişi dokunulmazlığı, kişinin can ve mal güvenliğinin sağlanması, yerleşme ve seyahat özgürlüğü, haberleşme özgürlüğü, din ve vicdan özgürlüğü, bilim ve sanat özgürlüğü, düşünce ve kanaat özgürlüğü ve dernek kurma özgürlüğü bu haklardan sadece bazılarıdır.

Görsel 2.2: Yerleşme ve seyahat özgürlüğü

2.2.2. Sosyal ve Ekonomik Kamu Hakları

Kişilerin sosyal ve ekonomik faaliyetleriyle ilgili hak ve özgürlüklerdir. Eğitim hakkı, çalışma hakkı, dinlenme hakkı, sendika kurma hakkı, grev hakkı, sağlık hakkı, konut hakkı ve sosyal güvenlik gibi hak ve özgürlükler örnek verilebilir.

Görsel 2.3: Eğitim hakkı

2.2.3. Siyasal Kamu Hakları

Siyasal kamu hakları, bireylerin devlet yönetimine veya siyasal kuruluşlara katılmasına yönelik haklardır. Vatandaşlık hakkı, seçme ve halk oylamasına katılma hakkı, seçilme hakkı, kamu hizmetlerine girme (memur olma) hakkı, vatan hizmeti hakkı ve dilekçe hakkı gibi hak ve özgürlükler örnek gösterebilir.

Görsel 2.4: Seçme, halk oylamasına katılma hakkı

2.3. Özel Haklar

Özel haklar, kişilerin birbirleriyle olan ilişkilerini düzenleyen hukuk kurallarıdır. Bunlara başka bir deyişle medeni haklar da denilmektedir. Özel haklar;

A) Niteliklerine göre

B) Konularına göre

C) Kullanılmalarına göre

Ç) Amaçlarına göre farklı başlıklarda incelenir.

A) Niteliklerine Göre Mutlak Haklar

Mutlak ve nispi haklar olarak ikiye ayrılır.

A.1. Mutlak Haklar

Sahibine maddi ve maddi olmayan (gayri maddi) bütün mallar ve kişiler üzerinde en geniş yetkileri veren herkese karşı ileri sürülebilen haklardır. Herkes bu haklara saygı göstermek mecburiyetindedir. Hak sahibi, hukuk sisteminin belirlediği çerçeve içerisinde bu haktan dilediği gibi yararlanabilir (AKINTÜRK & ATEŞ, 2019). Mutlak haklar;

- Mallar üzerindeki mutlak haklar ve
- Kişiler üzerindeki mutlak haklardır.

Örneğin; A kişisi, B kişisinden ücretini ödeyerek ve resmî işlemleri gerçekleştirerek bir araba satın almıştır. Bir süre sonra B, satıştan pişmanlık duyarak A kişisinden satışın iptalini ve aracı iade etmeyi talep etmiştir. Ancak resmî satış işleminin gerçekleşmesi ile A kişisi aracın mülkiyetini kazandığından kullanım hakkı artık ona aittir (Eşyalar üzerinde kurulan mülkiyet hakkı).

Mallar Üzerindeki Mutlak Haklar

-Maddi olan mallar eşyalardır (tarla, ev, otomobil, saat vb.). Bu mallar üzerinde kurulan hâkimiyete aynı zamanda **ayni hak** denir.

-Maddi olmayan mallar, fikir ve beceri ürünü (bir sanatçının yarattığı eser, bir heykel, bir beste, bir şiir) eserlerdir.

Görsel 2.5: Maddi olmayan mallar

Bazı ayni haklar (maddi mallar) sahibine tam ve sınırsız yetkiler tanır bazıları ise sınırlı yetkiler tanır. Bunlar ikiye ayrılır.

-Mülkiyet hakkı

-Sınırlı ayni haklar.

-**Mülkiyet Hakkı:** Ayni haklardan olan mülkiyet hakkı sahibine tam ve geniş yetkiler verir. Mülkiyet hakkına sahip bulunan bir kimse (malik), bu hakkın konusunu oluşturan eşyayı hukuk düzeninin belirlediği sınırlar içerisinde dilediği gibi kullanabilir, dilediği gibi yararlanabilir ve dilediği gibi tasarrufta bulunabilir (TMK m. 683).

Görsel 2.6: Mülkiyet hakkı

Örneğin, mülkiyette bulunan eşya satılabilir, bağışlanabilir, terk edilebilir veya tahrip edilebilir. Mülkiyeti oluşturan eşya taşınabilen bir eşya ise ona **menkul mallar** denir. Örneğin; gözlük, kitap, saat, çanta vb. mülkiyeti oluşturan eşya taşınamaz bir mal ise **gayrimenkul** yani **taşınmaz mal mülkiyeti** olarak adlandırılır. Örneğin; ev, tarla, arsa vb.

Görsel 2.7: Menkul mallar (araba)

Görsel 2.8: Gayrimenkul mallar (tarla)

-Sınırlı Ayni Haklar

Mülkiyet hakkı gibi sahibine tam ve sınırsız değil, sınırlı yetkiler tanır. Bu haklar; irtifak hakları, taşınmaz yükü hakları ve rehin haklarıdır.

İrtifak hakkı (yararlanma, kullanım hakkı), geniş bir konu olmakla birlikte kısaca bir başkasına eşyayı kullanma veya ondan yararlanma yetkisini veren ayni haklardır. İrtifak hakkına örnek olarak bir başkasının tarlasından su yolu geçmesini isteyen bir kişi, o kişi ile anlaşıp veya dava yolu ile bu hakkı talep edebilmesi verilebilir.

İrtifak hakkı; ayni irtifak, kişisel irtifak ve karışık irtifak hakları olarak üçe ayrılır. Kişisel irtifak haklarına örnek olarak intifa hakkı ve sükna (oturma) hakkı verilebilir. Ayni irtifak haklarına geçit hakkı örnek verilebilir. Karışık irtifak haklarına üst hakkını örnek verilebilir (TMK m. 747-779-794-823). Üst hakkı, sınırlı ayni haklardandır (TMK m. 826). Hak sahibine, başkasına ait bir arazinin altında veya üstünde yapı inşa etme ya da var olan yapıyı koruma yetkisi verir.

Kişiler Üzerindeki Mutlak Haklar

Kendi içinde ikiye ayrılır. Bunlar, kişinin kendi üzerindeki hakları ve kişinin başkaları üzerinde kurdukları haklarıdır. Kişinin kendi üzerindeki haklarına yani şahsiyet haklarına örnek olarak bir kimsenin vücut bütünlüğü üzerindeki hakları gösterilebilir. Kişinin başkaları üzerindeki mutlak hakları ise velayet hakkı ve vesayet hakkıdır.

A.2. Nispi Haklar

Nispi haklar, ancak belli kişilere karşı ileri sürülebilen ve belli bir süre içinde ileri sürülmezse zaman aşımına uğrayan haklardır. Bunun en önemli örneği, alacak haklarıdır. Bir sözleşmeden doğan alacak hakkı nispi haktır ve bu hakka uyulması herkesten değil sadece sözleşmenin tarafından (borçludan) istenebilir.

Örneğin, A kişisi B kişisinden bisiklet satın almıştır. Ancak bisiklet henüz satıcı B'de iken A henüz bisikletin maliki değildir. Sadece satış sözleşmesi uyarınca bisikletin kendisine teslimini istemek yönünde bir alacak

hakkı kazanmıştır. Bu hakkını da sadece satıcı B'ye karşı ileri sürebilir. Hırsız, malını teslimden önce çalarsa A hırsızdan bir talepte bulunamaz. Çünkü alacak hakkı nispi bir haktır.

Örneğin, A kalemini B'ye satmıştır. Bu satış sözleşmesinden hem A hem de B birer nispi hak kazanır. B, A'dan sattığı kalemi kendisine teslim etmesini, A da B'den satış bedelini ödemesini talep etmek konusunda birer alacak hakkına sahiptir. Burada B'nin hakkı nispi bir hak olduğu içindir ki B bu hakkını sadece A'ya karşı ileri sürebilir. Eğer bu kalemi B'ye teslim etmeyip C isimli başka bir kişiye ikinci defa satar ve teslim ederse B yeni alıcı C'den kalemi kendisine vermesini talep edemeyeceği gibi ondan tazminat da isteyemez. Zira satın aldığı kalem üzerinde mülkiyet hakkı kazanmamıştır. B tazminat isteme hakkını ancak kendisi ile satış sözleşmesini yapmış olan satıcı A'ya karşı ileri sürebilir. Onun dışındakilere karşı ileri sürme imkânına sahip değildir. Oysa bu kalem, satıcı A tarafından kendisine teslim edildikten sonra çalınmış olsaydı B kalemini geri vermesini hırsızdan isteyebilecekti. Zira kalem satıcı A tarafından kendisine teslim edildiği anda alıcı B onun üzerinde mülkiyet hakkı kazanmış olacaktı. Mülkiyet hakkı mutlak haklardan olduğu içindir ki B malik sıfatıyla bu hakkını herkese, bu arada hırsıza karşı da ileri sürebilecek ve açacağı bir davayla kaleminin şahsına iade edilmesini sağlayabilecektir (AKINTÜRK & ATEŞ, 2019).

Alacaklı, alacak hakkını borçluya karşı ancak kanunda belirtilen zaman aşımı süresi içinde ileri sürülebilir. Oysa mutlak hak sahibi, örneğin mülkiyet hakkına dayanan davaları her zaman açabilir.

B) Konularına Göre Mutlak Haklar

Konularına göre olan özel haklar maddi (malvarlığı) veya manevi (kişisel) hakları olarak ikiye ayrılır.

B.1. Mal Varlığı Hakları

Kişilerin maddi menfaatlerini koruyan haklardır. Hukukta mal varlığı bir kimsenin para ile ölçülebilen hak ve hak borçlarının tümünü ifade eder. Bu haklar para ile ölçülebilen veya paraya çevrilmesi mümkün olan tüm haklardır. Örneğin; bir eser üzerindeki telif hakkı, alacak hakkı ve ayni haklar (mesela mülkiyet hakkı) gibi (AKINTÜRK & ATEŞ, 2019).

B.2. Kişilik Hakları

Kişilerin manevi menfaatlerini koruyan haklardır. Bu haklar para ile ölçülemeyen paraya çevrilemeyen ve sahibi için sadece manevi değeri olan haklardır. Kişilik hakları başkalarına devredilemedikleri gibi miras yoluyla da mirasçılara geçemez. Örneğin; bir kimsenin şeref ve haysiyeti, ismi-soy ismi, resmi, sesi, ortak hayat çevresi, sağlığı ve vücut bütünlüğü üzerindeki hakları kişilik haklarındandır (AKINTÜRK & ATEŞ, 2019).

C) Kullanılmalarına Göre Mutlak Haklar

C.1. Devredilebilen haklar

Özel haklardan bazıları, yaşayanlar arasında bir hukuki işlemle başkalarına devredilebilecekleri gibi hak sahibinin ölümünden sonra da başkalarına geçebilir. Başkalarına devri veya geçişi (intikali) mümkün olan hakların başında mal varlığı hakları gelir. Örneğin; mülkiyet hakkı, rehin hakkı ve alacak haklarıdır. Bu haklar, bu hukuki işlemle başkalarına devredilebileceği gibi miras yoluyla da mirasçılarına geçer. Ancak bazı mal varlığı hakları kişiye sıkı surette bağlı olduğundan devredilemez ve mirasçılara geçemez. Örneğin; intifa hakkı, oturma hakkı (sükna) ve nafaka hakkı bunlardan bazılarıdır (AKINTÜRK & ATEŞ, 2019).

C.2. Devredilemeyen Haklar

Özel haklar içinde yer alan bazı hakların bir başkasına devri ve mirasçıya geçişi mümkün değildir. Bu haklara **kişiye bağlı (devredilemeyen) haklar** denir.

Örneğin; kişilik hakları, nafaka, oturma (sükna) hakkı ve intifa hakkı gibi bir başkasına devri ve geçişi mümkün olmayan bu haklardan bazılarının kullanımı ise sadece hak sahibine aittir. Örneğin; ergin kılınmayı talep hakkı (TMK m. 12), nişan bozma hakkı (TMK m. 120), boşanma davası açma hakkı (TMK m. 161), soy bağının reddi hakkı (TMK m. 286).

Ç) Amaçlarına Göre Mutlak Haklar

Özel haklar amaçlarına göre bir ayrıma tabi tutularak yenilik doğuran haklar ve alelade haklar olmak üzere ikiye ayrılır.

Ç.1. Yenilik DoğuranHaklar

Bir kısım haklar sahibine tek taraflı bir irade açıklaması ile yeni hukuki bir durum yaratma veya mevcut bir hukuki durumu değiştirme ya da tamamen ortadan kaldırma yetkisini verir. Bu haklara **yenilik doğuran haklar** ya da **inşai haklar** denir. Bu haklar sahibi tarafından kullanıldıklarında mevcut hukuki durumda bir yenilik doğar. Söz konusu haklar kural olarak sahibi tarafından tek yanlı bir irade açıklaması ile kullanılır. Bu açıklamanın karşı tarafa ulaşması ile de yeni sonuçlar meydana gelir (AKINTÜRK & ATEŞ, 2019).

Ç.2. Kurucu Yenilik DoğuranHaklar

Kurucu yenilik doğuran haklar, sahibi tarafından tek yanlı bir irade açıklamasıyla kullanılmaları hâlinde yeni bir hukuki durumun kurulması sonucunu doğurur. Örneğin, bir sözleşmenin kurulabilmesi için taraflardan birinin yapmış olduğu önerinin (icap) diğer tarafça onaylanması gerekir. Kabul açıklaması (kabul beyanı) ile birlikte taraflar arasında o sözleşme kurulmuş olur (AKINTÜRK & ATEŞ, 2019).

Ç.3. Değiştirici yenilik doğuran haklar

Değiştirici yenilik doğuran haklar, mevcut bir hukuki durumun değiştirilmesi sonucu oluşan haklardır. Bu haklar sahibi tarafından kullanıldığından mevcut hukuki ilişki önceki gibi varlığını sürdürür. Ama hukuki durumda bir değişiklik meydana gelir. Örneğin; alıcının satış sözleşmesinde satılan malın defolu olduğu takdirde, defosuz ile değiştirilmesini veya satış fiyatı üzerinden indirim yapılmasını isteme hakkı bu nitelikte yenilik doğuran haktır. Çünkü mevcut durumda alıcının hakkında bir değişiklik meydana gelmiştir (AKINTÜRK & ATEŞ, 2019).

Ç.4. Bozucu yenilik doğuran haklar

Bu haklar, hak sahibi tarafından kullanıldıklarında mevcut hukuki durumu tamamen yok eden haklardır. Kira, hizmet sözleşmelerinde ve adi sözleşmelerde feshin bildirimi (fesih ihbar hakkı), vekâletten azil ve vekâletten istifa bu niteliktedir. Örneğin; bir hizmet sözleşmesinde işçi, kanunda yazılı sebeplerden birine dayanarak işe devam etmeyeceğini işverene bildirdiğinde sözleşme son bulur (AKINTÜRK & ATEŞ, 2019).

Ç.5. Alelade Haklar

Kullanılmaları ile yeni bir hukuki durum meydana getirmeyen haklardır. Örneğin, velayet hakkı böyle bir haktır. Türk Medeni Kanunu'nda ana ve babaya çocuğu terbiye etme, çocuğa tavsiye verme ve ikaz etme yetkisi tanınmıştır. Ana ve babanın velayet hakkı kapsamında bu yetkilerini kullanması yeni bir hukuki durum meydana getirmez (AKINTÜRK & ATEŞ, 2019).

2.4. Kamu Hakları ile Özel Haklar Arasındaki Farklar

- Kamu haklarından kural olarak sadece ülke vatandaşları yararlanırken özel haklardan yerli yabancı farkı gözetilmeksizin herkes yararlanır.
- Kamu hakları, kişilerle devlet arasında olan ilişkileri düzenlerken kişi hakları, kişilerin birbirleriyle olan ilişkilerini düzenler.
- Özel haklardan yararlanma bakımından vatandaşlar arasında eşitlik ilkesi geçerlidir. Kamu haklarından yararlanma bakımından böyle bir eşitlik söz konusu olmaz. (Seçme, halk oylamasına katılma, milletvekili seçilme hakkından yararlanabilmek için 18 yaşını bitirmiş olmak gerekir.)

2.5. Hakkın Kazanılması

Hakkın kazanılmasından maksat hakkın bir kişiye bağlanması, bir kişinin şahıs varlığı veya mal varlığı çevresine girmesidir. Bu durum genellikle kabul edildiği üzere aslen kazanma, devren kazanma veya tesisen kazanma şeklinde gerçekleşebilir.

a) Aslen Kazanma

Aslen kazanma; hakkın, önceki hak sahibinin hakkına dayanılmadan doğrudan doğruya kazanılmasıdır. Hak, hukuk düzeninin öngördüğü bir olayın gerçekleşmesi ile birlikte kendiliğinden kazanılmaktadır. Hakkı kazanan kişi ile önceki hak sahibi arasında halef-selef ilişkisi söz konusu değildir.

Örneğin; ana babanın çocuk üzerindeki velayet hakkı, bir sanatçının eseri üzerindeki telif hakkı, ormanda toplanan yabani çiçekler ve mantarlar, dağlarda avlanan bir tavşan veya bir keklik ve denizde tutulan balıklar üzerinde mülkiyet hakkının kazanılması aslendir.

Görsel 2.9: Aslen kazanma (Balık tutmak)

b) Devren Kazanma

Bir hakkın, bir kişiden bir başkasına tüm kapsamı ile geçmesidir. Hakkın en sık ve normal kazanılması hallerinden biridir.

Hak, bir kişiden başka bir kişiye geçmektedir. Dolayısıyla aslen kazanmadan farklı olarak hak sahipleri arasında halef-selef ilişkisi ortaya çıkar. Yani önceki hak sahibi sonraki hak sahibinin halefi; sonraki hak sahibi öncekinin selefidir.

Örneğin, A kişisi sahibi olduğu otomobili B kişisine satmıştır. Bu durumda otomobil üzerindeki tüm haklar B'ye geçmiştir. Miras yoluyla kazanım da devren kazanım türüdür.

c) Tesisen Kazanma

Bir hakkın, devri söz konusu olmaksızın bir kimsenin sahip olduğu bir hakka dayanarak bir başkasına yeni bir hak sağlamasıdır. "Tesisen iktisap" veya "tesisen kazanma" olarak ifade edilir. Burada, yeni ortaya çıkan hak sahipliğine rağmen önceki hak sahibi hakkını kaybetmez ve hak sahipliğini devam ettirir.

Örneğin; kaynak hakkı ve geçit hakkı, intifa hakkı, oturma hakkı tesisi gibi.

2.6. Hakkın Korunması

Hakların korunmasında temel kural bunların devlet eliyle korunmasıdır. Nitekim bir hakkı ihlale uğrayan veya tehlikeye sokulan ya da kendisinden haksız bir talepte bulunulan kimse, bu hakkını kanunlarda belirtilen istisnalar dışında devletin mahkemelerinde dava açarak elde eder.

Haklar bir talep konusu oluşturduğu ya da dava yoluyla gerçekleştirildiği zaman daha belirgin şekilde ortaya çıkar. Talep, bir kimsenin hakkını elde etmek veya hakkına riayet edilmesini sağlamak amacıyla borçlusuna ya da hakkına saldırıda bulunana özel girişimi ile kullandığı bir yetkidir. Talep, özel bir hukuk kavramı olup bunun kapsamını maddi hukuk kuralları belirler. Talep hakkı yazılı veya sözlü olarak kullanılabilir.

Dava hakkı kişinin ihlal edilen hakkının korunması için devletin mahkemelerine başvurabilme yetkisidir.

Dava ise bir başkası tarafından hakkı ihlal edilen veya tehlikeye sokulan ya da kendisinden haksız bir talepte bulunulan kimsenin mahkemeden hukuki himaye istemesidir.

Devlet, yargı organı olan mahkemeler aracılığıyla önceden belirlenmiş usul ve kurallara göre hukuki himaye talebinde bulunan kişiyi haklı bulduğunda kendi kuvvetleriyle korur ve hakkını hak sahibine verir.

2.7. Hakkın Kötüye Kullanılması

Bir hakkın kötüye kullanıldığını söyleyebilmek için

- Bir hakkın varlığı
- Hakkın dürüstlük kurallarına aykırı kullanılması
- aşkalarının hakkın kullanılmasından zarar görmesi veya zarar görme tehlikesiyle karşılaşması gerekir.

Aşağıdaki durumlarda hakkın kötüye kullanıldığı kabul edilir.

- Hakkın kullanılmasında meşru bir menfaat bulunmaması

Örneğin; bir hakkın hak sahibine meşru bir menfaat sağlamak için değil de bir başkasını zarara uğratmak, güç duruma düşürmek veya gayrimeşru kazanç sağlamak üzere kullanılması hâlinde hak kötüye kullanılmış olur.

- Hakkın kullanılması ile başkasına vereceği zarar arasında aşırı oransızlık olması

Örneğin; kira akdinin sona ermesiyle kiracının evi terk etmesi gerekir. Fakat kiracı ağır hasta ve yer değiştirmesi hayati tehlike içeriyorsa ev sahibinin tahliye istemi hakkın kötüye kullanılmasıdır.

- Kendi ahlaka aykırı davranışına dayanarak hak kullanılması

Örneğin; şahsın karşı tarafı oyalayarak bir zaman aşımı süresi veya hak düşürücü süreyi geçirttikten sonra bunları savunması hakkın kötüye kullanılmasıdır.

- Uyandırılan güvene aykırı davranışta bulunulması

Örneğin; bir hukuki ilişkide bir kişi davranışı ile karşı tarafta esaslı bir güven uyandırdıktan sonra artık bu davranışına ve güvene aykırı bir tutum takınamaz. Aksi takdirde bu tutum hakkın kötüye kullanılmasına yol açar.

2.8. Hakkın Kaybedilmesi

Hakkın kaybedilmesi; hakkın hak sahibinden ayrılması, başka bir ifade ile onun şahsi varlığı veya mal varlığı çevresinden çıkmasıdır. Bu konuda ayrılmanın gerçekleşme tarzına göre mutlak kayıp, nispi kayıp, iradi kayıp ve irade dışı kayıp ayrımları yapılabilir.

Mutlak Kayıp - Nispi Kayıp

Mutlak kayıp hakkın tümüyle yok olmasını, ortadan kalkmasını ifade eder. Hak artık hukuk dünyasındaki varlığını yitirmiştir. Bir malın yanması, bir malın yok olması, özel mülkiyete konu olan bir taşınmazın kamulaştırılması, bir haktan feragat edilmesi mutlak kayba yol açar.

Nispi kayıp ise hakkın bir kişiden başka bir kişiye geçmesidir. Hak, mutlak kayıptakinden farklı olarak hak sahibinde yaşamaya devam etmektedir.

İradi Kayıp–İrade Dışı Kayıp

Hak sahibi hakkını bilerek ve isteyerek sona erdiriyorsa iradi kayıp söz konusudur. Hakkın devren kazanılmasında devredenin durumu böyledir.

İrade dışı kayıp, hakkın istemeden kaybedilmesidir. Hakka konu teşkil eden şeyin hak sahibinin iradesi dışında bir etkenle mesela bir doğal afet sonucu yok olmasında durum böyledir.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

DOĞRU YANLIŞ-2

Aşağıdaki cümlelerin başında boş bırakılan parantezlere, cümlelerde verilen bilgiler doğru ise (D) yanlış ise (Y) yazınız.

1. ( ) Seçme seçilme hakkı siyasal haklardandır.

2. ( ) Yabancı uyruklu birisi kamu haklarının tümünden faydalanabilir.

3. ( ) Yenilik doğuran haklar; kurucu ve değiştirici, bozucu haklardan oluşur.

4. ( ) Velayet hakkı, alelade haklara örnektir.

5. ( ) Miras hakkı devredilemeyen haklardandır.

6. ( ) Nispi haklar, herkese karşı ileri sürülebilir.

7. ( ) Hak, hukuk düzeni tarafından kişilere tanınmış yetkilerdir.

8. ( ) A'nın sahip olduğu arsanın devlet tarafından kamulaştırılmasıyla oluşan kayıp A'nın açısından mutlak bir kayıptır.

9. ( ) Konut dokunulmazlığı siyasal kamu haklarındandır.

10. ( ) Aslen kazanmaya örnek olarak dağdan toplanan çileğin veya denizden avlanan balığın mülkiyeti aslen kazanma yoluyla kazanılmıştır.

TEST-2

Aşağıdaki soruların doğru cevaplarını işaretleyiniz.

1. Aşağıdakilerden hangisi kamu hakları arasında <u>yer almaz?</u>

A) Sosyal haklar B) Siyasal haklar C) Kişisel haklar

D) Mutlak haklar E) Ekonomik haklar

2. Aşağıdakilerden hangileri siyasal haklara örnektir?

A) Eğitim ve öğrenim hakkı

B) Çalışma ve sosyal güvenlik hakkı

C) Dinlenme hakkı

D) Sendika hakkı

E) Memur olma hakkı

3. Özel haklar ile kamu hakları arasındaki farklara ilişkin hangi bilgi <u>yanlıştır?</u>

A) Kamu haklarından sadece ülke vatandaşları yararlanır.

B) Özel haklardan sadece ülke vatandaşları yararlanır.

C) Özel haklardan yerli yabancı gözetilmeksizin herkes yararlanır.

D) Kamu hakları kişilerle devlet arasında olan ilişkileri düzenler.

E) Özel haklar, kişilerin birbiri ile olan ilişkilerini düzenler.

4. Aşağıdakilerden hangisi hakkın kazanılması biçimlerinden <u>değildir?</u>

A) Aslen kazanma B) Devren kazanma C) Tesisen kazanma

D) Amaçlı kazanma E) Doğal yolla kazanma

5. Aşağıdakilerden hangisi devredilebilen haklardandır?

A) Alacak hakkı B) Nafaka hakkı C) Kişilik hakları

D) Boşanma hakkı E) Nişan bozma hakkı

6. Aşağıdakilerden hangisi <u>devredilemeyen</u> haklardandır?

A) Alacak hakkı B) Miras hakkı C) Mülkiyet hakkı

D) Vasiyet hakkı E) Rehin hakkı

7. Aşağıdaki haklardan hangileri hakkın kaybedilmesinin çeşitlerinden <u>değildir?</u>

A) Mutlak kayıp

B) Nispi kayıp

C) İradi kayıp

D) İrade dışı kayıp

E) Kamusal kayıp

8. Mülkiyet hakkına sahip bulunan bir kimseye ne ad verilir?

A) Vasi B) Malik C) Alacaklı

D) Kiracı E) Hiçbiri

9. Aşağıdakilerden hangisi bozucu yenilik doğuran haklardan <u>değildir?</u>

A) Velayet hakkı

B) Kira feshi

C) Şirket sözleşmesi feshi

D) İstifa hakkı

E) Vekâletten azil hakkı

10. Hakkın kazanılması ile ilgili aşağıda verilen eşleştirmelerde hangisi <u>yanlıştır?</u>

A) Denizden balık tutmak-aslen kazanma

B) Dağdan çilek toplamak-devren kazanma

C) İkinci el araba satışı-devren kazanma

D) İrtifak hakkı-tesisen kazanma

E) Sahilden deniz kabuğu toplama-aslen kazanma

11. Aşağıdakilerden hangisi kişiye sıkı sıkıya bağlı olan kişilik haklarının konusunu <u>oluşturmaz?</u>

A) Vücut bütünlüğü B) Kişinin mal varlığı C) Kişinin sesi

D) Kişinin ismi E) Kişinin resmi

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI-3

- Hâkimin hukuk yaratmasını ve takdir yetkisi kullanmasını hukukun kaynakları açısından değerlendiriniz.
- Dürüstlük kuralının uygulamada ortaya koyduğu sonuçlarla ilgili görüşlerinizi örnekler üzerinden paylaşınız.
- İyi niyetin tam koruma sağladığı alanlar var mıdır? Araştırınız.
- Hukuk kurallarının sınıflandırılmasına ilişkin bir slayt hazırlayarak sunumunu gerçekleştiriniz.

3. MEDENİ KANUN'UN BAŞLANGIÇ HÜKÜMLERİ

3.1. Hukukun Uygulanması ve Kaynakları

Medeni kanunun ilk maddesi şudur: ''Kanun, sözüyle ve özüyle değindiği bütün konularda uygulanır. Kanunda uygulanabilir bir hüküm yoksa hâkim, örf ve âdet hukukuna göre, bu da yoksa kendisi kanun koyucu olsaydı nasıl bir kural koyacak idiyse ona göre karar verir.'' (TMK m. 1).

Medeni kanunun birinci maddesinden anlaşıldığı gibi hâkim, önüne gelmiş olan anlaşmazlığı çözümlemek için her şeyden önce medeni kanunu veya varsa ilgili özel kanunu uygulayacaktır. Hâkim, kanunu uygulayabilmek için önce önündeki davanın hukuki mahiyetini ortaya çıkarmalıdır. Bir başka deyişle önündeki somut olayın medeni hukukun hangi dalıyla alakalı olduğunu tespit etmelidir. Bu tespitten sonra hâkim, kanun sistemi içerisinde bu anlaşmazlığa uygulanabilecek bir hüküm bulunup bulunmadığı araştırmaya başlar (AKINTÜRK & ATEŞ, 2019).

Kanunda yer alan her hükmün uygulama gücü ve niteliği aynı değildir. Bu açıdan hukuk kuralları bu etki ve dereceye göre sınıflandırmaya tabi tutulur.

3.1.1. Hukuk Kurallarının Sınıflandırılması

3.1.1.1. Emredici Hukuk Kuralları

Aksi taraflarca kararlaştırılamayan, uyulması zorunlu olan kurallardır. Genellikle kamu yararının, genel ahlakın, zayıfların kişiliğinin korunmasına hizmet eden ve şekle ilişkin hükümler, emredici hukuk kuralı özelliği taşır. Bir hükmün emredici nitelik taşıyıp taşımadığı kuralın ifade ve yazılışından veya maddenin amacından anlaşılır.

Emredici kurallar, mutlak ya da nispi niteliktedir. Mutlak emredici kurallarının değiştirilmesi mümkün değildir. Oysa nispi emredici hukuk kurallarının aksi zayıf taraf lehine olmak koşuluyla değiştirilebilir.

Örnek: Kimse hak ve fiil ehliyetinden kısmen de olsa vazgeçemez (Maddenin yazılış şeklinden).
Örnek: Ayırt etme gücüne sahip olmayan kişinin yaptığı hukuki işlemler geçersizdir (Maddenin amacından-zayıfın korunması).

3.1.1.2. Yedek Hukuk Kuralları

Yedek hukuk kuralları, kendi arasında ikiye ayrılır.

a) **Tamamlayıcı Hukuk Kuralları:** Taraflarca aksi kararlaştırılabilen fakat kararlaştırılmadığı takdirde uygulanması gereken hukuk kurallarıdır. Örneğin, kural olarak sözleşmelerde taraflar ifa yerini serbestçe kararlaştırabilir. Kararlaştırmamışlarsa borçlar kanununun ifa yerine ilişkin tamamlayıcı kuralları devreye girer.

b) **Yorumlayıcı Hukuk Kuralları:** Taraf iradelerinden ne anlaşılması gerektiğini belirleyen kurallardır. Örneğin, sözleşmede bir ayın başı kararlaştırılmamışsa bundan kural olarak ayın birinci günü anlaşılır.

3.1.1.3. Tanımlayıcı Hukuk Kuralları

Hukuki bir kavramı ya da kurumu tanımlayan kurallardır. Örneğin, sürekli kalma niyetiyle oturulan yere i**kametgâh (yerleşim yeri)** denir.

Kanun, sözüyle ve özüyle (ruhuyla) değindiği bütün konularda uygulanır. Kanunun sözü (lafzı), kanunun açık metni açıkça belirli madde ifadeleridir. Kanunun özü ise kanunun bütününe hâkim olan ilkelere göre belirli bir kuralın taşıdığı anlamdır. Kanunun ruhunun araştırılmasında; kanunun sistemi, kanunun hazırlık çalışmaları, hükmün amacı ve yorumun yapıldığı zamandaki koşullar dikkate alınır.

- Yerleşim yeri, bir kimsenin sürekli kalma niyetiyle oturduğu yerdir.
- Nişanlanma, evlenme vaadiyle olur.

3.2. Hâkimin Takdir Yetkisi

Medeni kanunun hukuku uygulamasında hâkime tanıdığı yetkilerden biri de takdir yetkisidir. Hâkim önüne gelmiş bulunan davayı çözümlemek üzere ilk önce kanuna bakar. Fakat bazı durumlarda kanundaki hüküm, somut olayı çözmede çok soyut kalabilir. Bu hâlde kanun direkt uygulandığında amacını aşan sonuçlara neden olabilir. Kanunla ters düşen sonuçlar oluşturmaması için bazı hükümlerin olduğu gibi uygulanmasının gerekip gerekmediğini veya ne tarzda ve ne ölçüde uygulanması gerektiğini anlatan yetkidir (AKINTÜRK & ATEŞ, 2019).

Hâkimin takdir yetkisi, hâkimin kanun karşısında sahip bulunduğu serbestliğin sonucudur. Takdir yetkisi ile hâkimin hukuk yaratma yetkisi birbirlerinden farklı durumlardır. Hâkim hukuk yaratma yetkisini kullanabilmek için ne kanunda ne yazılı kaynaklarda ne de örf adet hukukunda önündeki olaya uygulayabileceği bir hüküm bulunmazsa hukuk yaratır. Takdir yetkisinde ise hâkimin uygulayabileceği bir hüküm vardır fakat bu hükmü olaya nasıl ve ne şekilde uygulayacağını hâkim takdir eder. Hâkim, kanunun kendisine verdiği takdir yetkisini kendi keyfine ve kişisel eğilimine göre kullanamaz. Hâkimin takdir yetkisi tarafsız olmalıdır. Hâkim takdir yetkisini kullanırken kanuna aykırı bir durum olmamalıdır (AKINTÜRK & ATEŞ, 2019).

Kanun, takdir yetkisini nasıl kullanılacağı konusunda hâkime ışık tutar. Kanunda açıkça belirtilmemiş olsa bile kullanılan bazı ifadeler, deyimler takdir yetkisinin kullanılabileceğinin ipucudur.

- Muhik veya mühim sebep (haklı veya önemli sebepler)
- hakkaniyete uygunluk
- münasip tedbirler'' (uygun tedbirler),
- işin mahiyeti icabı'' (işin niteliği gereği)
- muvafık tazminat (uygun miktar) gibi deyimlerdir (MEDENİ HUKUK, AKİPEK-ÖCAL, 2018).

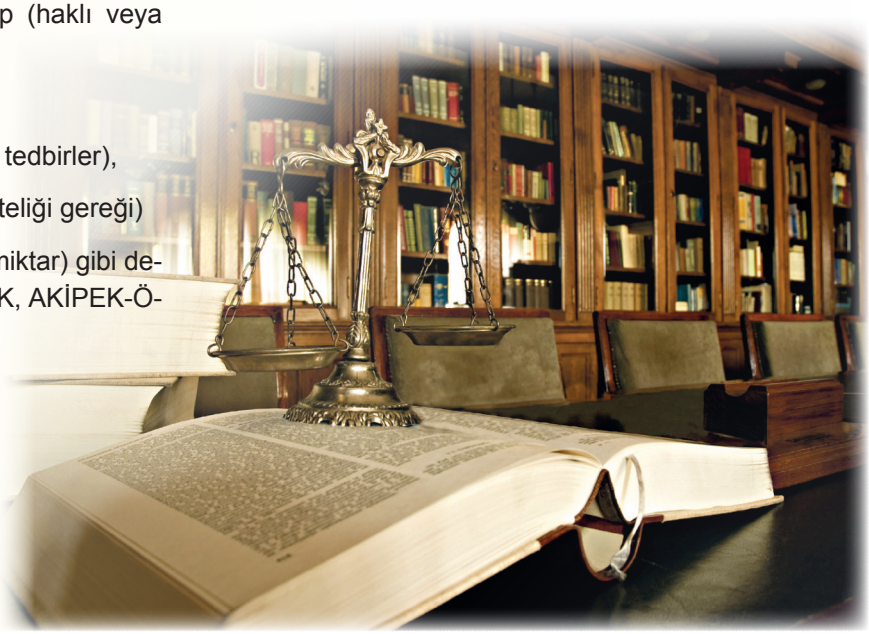

Görsel 3.1: Hukukun kaynakları

Takdir yetkisi, kanunun yazılış şeklindeki bazı sözcüklerden anlaşılır. Örneğin; ‘’verilebilir’’, ’’mezun kılınabilir’, ‘’karar ortaya çıkan yeni durumlar dikkate alınarak verilir’’ gibi tabirlerden o maddelerde hâkimin takdir yetkisinin bulunabileceği anlaşılır. Hâkim takdir yetkisini hukuka ve hakkaniyete uygun biçimde değerlendirmelidir. ‘’Kanunun takdir yetkisi tanıdığı veya durumun gereklerini ya da haklı sebepleri göz önünde tutmayı emrettiği konularda hâkim, hukuka ve hakkaniyete göre karar verir.’’ (TMK m. 4) (AKINTÜRK & ATEŞ, 2019).

Takdir yetkisinde kuralın içinde bilerek bırakılan bir boşluk vardır. Bu boşluk çeşitleri şöyledir:

- **Hüküm İçi (Kural İçi) Boşluk**

Kanun koyucunun bilerek bıraktığı bu boşluğa **hüküm içi (kural içi) boşluk** denir. Hüküm içi boşlukta kanunda bir hüküm bulunmaktadır ama hüküm bu hâliyle de somut bir olaya doğrudan şekilde uygulanabilir durumda değildir. Kanun koyucu bunu bilinçli şekilde eksik bırakmış ve bu eksikliği giderme yetkisini hâkime vermiştir. Kanun koyucu hükmün çerçevesini oluşturmuştur ama bunun içeriğini doldurmayı hâkime bırakmıştır. Yani hâkim kural içi boşlukta takdir yetkisini kullanır. Kural içi boşluk sayesinde hâkim takdir yetkisinin gücüyle var olan hükmü tamamlar. Hâkimin hukuk yaratması için ise hukuk boşluğu olmalıdır.

- **Kural Dışı Boşluklar (Kanun Boşluğu)**

Kural dışı boşlukta, düzenlenmesi gereken konu için kanunda hiçbir hüküm bulunmamaktadır. Kanun boşluğu iki kısımda incelenir; gerçek boşluk ve gerçek olmayan boşluk.

a) Gerçek Boşluk

Kanunda, çözümlenmesi istenen bir konuya ait hiçbir hüküm yoksa gerçek bir boşluktan söz edilir. Gerçek boşluk, açık ya da örtülü olabilir. Hâkim bu boşluğu doldurmakla yükümlüdür.

a.1. Açık Boşluk

Açık boşlukta, kanunda olaya uygulanacak hiçbir hüküm bulunmamaktadır. Açık boşluğa örnek olarak TMK m. 507/II gösterilebilir. Buna göre, ölen kişinin cenaze giderleri terekeden (mirasa konu olan, para ile ölçülebilen bütün hak ve borçlardan) karşılanır. Tereke bu masraftan karşılanabilecek durumda değilse masrafları kimin yükleneceğine ilişkin bir hüküm yoktur. Hâlbuki bu, düzenlenmesi gereken bir durumdur. Düzenlenmemiş olması da kanunda açık bir boşluğun bulunduğunu gösterir.

a.2. Örtülü Boşluk

Açık boşluktan farklı olarak örtülü boşlukta (açık olmayan boşluk) , kanunda somut olay ile ilgili bir düzenleme vardır. Ama bu düzenlemenin uygulanması hâlinde adil durumlar ortaya çıkmayabilir.

b) Gerçek Olmayan Boşluk

Gerçek olmayan boşlukta ise somut olaya uygulanacak bir kural vardır. Fakat bu kural olayın çözümüne ilişkin tatmin edici sonuçlar vermemektedir.

3.3. Dürüst Davranma Kuralı

Herkes, haklarını kullanırken ve borçlarını yerine getirirken dürüstlük kurallarına uymak zorundadır. Bir hakkın açıkça kötüye kullanılmasını hukuk düzeni korumaz (TMK m. 2). Bu maddeden yola çıkarak **dürüstlük kuralı** bir hak sahibinin hakkını kullanırken veya borçlunun borcunu ifa ederken dürüst, makul ve orta zekâlı bir insandan beklenen hareket tarzına göre davranması demektir. Dürüstlük kuralına objektif iyi niyet de denilmektedir.

Dürüstlük kuralının uygulama alanları; hakların kullanılması, borçların ifası, sözleşmelerin tamamlanması, sözleşmelerin yorumlanması, sözleşmelerin değişen koşullara uyarlanması (emprevizyon), kanunun yorumlanması ve boşluklarının doldurulması, kanuna karşı hilenin önlenmesi vb.

Bir hakkın açıkça kötüye kullanılması hukuk düzeni ile bağdaşmaz. Bir hak dürüstlük kuralına aykırı kul-

lanılmış ise kötüye kullanılmıştır. Bir hakkın kötüye kullanıldığını kabul etmek için eylemi gerçekleştiren kişinin kusurlu olmasına, özellikle zarar verme kastının olmasına gerek yoktur. Ayrıca, birine zarar verilmiş olması veya zarar tehlikesi bulunması da hakkın kötüye kullanıldığının kabulü için zorunlu bir koşul değildir. Dürüstlük kuralı ve hakkın kötüye kullanılması hâkim tarafından re'sen nazara (dikkate) alınır.

Örnek: A kişisi arkadaşı olan B kişisinden bir gün sonra geri vermek üzere 100 TL borç almıştır. A kişisi 100 TL'lik borcunu ertesi gün sabaha karşı 2.00'de B'nin evine giderek onu uykudan uyandırıp ödemeye kalkar ise bu hareket dürüst davranma kuralına ters düşer. A kişisi her ne kadar bu şekilde borcunu ifa etmekte ise de uygunsuz bir vakitte alacaklıyı yatağından kaldırarak onu alacağını tahsil etmeye zorlaması dürüstlük kuralına uygun düşmeyen bir davranıştır.

3.4. İyi Niyet Kuralı

Kanunun iyi niyete hukukî bir sonuç bağladığı durumlarda, asıl olan iyi niyetin varlığıdır. Ancak, durumun gereklerine göre kendisinden beklenen özeni göstermeyen kimse iyi niyet iddiasında bulunamaz (TMK m. 3).

Durumun gerektirdiği özeni gösterdiği durumlarda bile bir hakkın kazanılmasına veya başka bir hukuki sonucun gerçekleşmesine ait bir engeli bilmemeye **subjektif iyi niyet** denir. Bir kişi hakkın kazanılması için lazım olan unsurların bulunduğunu veya hakkın kazanılmasını önleyen bir hususun bulunmadığını zannediyor olabilir. Bununla birlikte bu konuda "bilgisiz" veya "yanlış bir bilgiye sahip bulunuyorsa" o kimse iyi niyetlidir. Ancak bu bilgisizliğin veya yanlış bilgi sahibi olmanın bizzat o kimsenin kusurundan ötürü de gelmemiş olması gerekir. Öyleyse bu kişi biraz dikkat etmiş olsaydı yanlış bir bilgi sahibi olmayacak durumda ise artık iyi niyetli sayılamaz. Bu durum hâkim tarafından göz önünde bulundurulur.

Taşınır mallarda subjektif iyi niyetle ayni hakların kazanılmasında aşağıdaki kurallar uygulanır.

1. Sahibinin elinden rızası ile çıkmış menkul bir mal üzerinde emin sıfatı ile zilyedinden (sahibi kendisi olsun olmasın, bir malı kullanmakta olan, uzun süre elinde bulunduran kimse) subjektif iyi niyetle mülkiyet veya diğer ayni haklardan birini kazanan 3. kişinin bu kazanımı korunur (iyi niyetin tam koruyucu etkisi).

Örneğin; A kişisi, televizyonunu tamir edilmek üzere bir tamirciye bırakmıştır. Tamirci (T) bu televizyonu tamir ettikten sonra B adlı bir başkasına satmıştır. Burada sonuç B'nin iyi niyetli olup olmamasına göre değişir. Eğer B kişisi aldığı televizyonun bir başkasına ait olduğunu bilmiyorsa ve gerekli dikkat ve özeni göstermiş olmasına rağmen yine de gerçek durumu tespit edememiş ise bu kişi subjektif iyi niyetlidir. Bu durumda televizyonun mülkiyetini almaya hak kazanır. Zira B kişisi mülkiyet hakkının kazanılmasını önleyen durumu yani televizyonu kendisine satan tamircinin gerçek hak sahibi olmadığını bilmiyordur ve bu bilgisizlik kendi kusurundan meydana gelmemiştir. Medeni kanun bu durumda iyi niyetli kişileri korumakta ve hak sahibi olmayan bir kimseden hak kazanmalarını sağlamaktadır. O hâlde televizyonun sahibi A kişisi, B kişisinden televizyonu kendisine vermesini talep edemez. Çünkü mülkiyet hakkı iyi niyetli olan B kişisine geçmiştir. Ancak televizyon tamircisi T kişisine karşı hukuki yollara başvurabilir.

2. Sahibinin elinden rızası dışında çıkmış (çalınmış, kaybedilmiş, gasp edilmiş) menkul bir malı kazanan kimse subjektif iyi niyetli olsa bile kural olarak o malın mülkiyetini kazanamaz. Söz konusu taşınırı geri almak için iyi niyetli zilyetlere karşı 5 yıl içinde menkul davası açılmalıdır. Kötü niyetli zilyetlere karşı ise bu dava her zaman açılabilir. Sahibinin elinden rızası dışında çıkan menkul mal, para veya hamiline yazılı bir senetse 3. kişi de iyi niyetliyse malın maliki olur (iyi niyetin tam koruyucu etkisi).
3. Sahibinin elinden rızası dışında çıkan menkul bir malı iyi niyetli 3. kişi bir açık artırmadan veya bir pazardan veya o tür eşyaların satıldığı bir yerden almışsa söz konusu mal ancak bedeli kendisine verilmek şartıyla geri alınabilir (iyi niyetin kısmi koruyucu etkisi).

Kanunun iyi niyete hukuki bir sonuç bağladığı durumlarda asıl olan iyi niyetin varlığıdır. Buna subjektif **iyi niyet karinesi** denir. Aksini iddia eden iddiasını ispatla yükümlüdür. Subjektif iyi niyetin etkisi eşya hukukunda olduğu gibi borçlar hukukunda ve aile hukukunda da görülür.

3.5. İspat Yükü

Kanunda aksine bir hüküm bulunmadıkça taraflardan her biri, hakkını dayandırdığı olguların varlığını ispatla yükümlüdür. İspat araçlarına **delil** denir. Örneğin; tanık, keşif, bilirkişi vb.

İddiasını bir karineye dayandıran kimse ispat yükünden kurtulur. Karine, mevcut ve bilinen olgulardan bilinmeyen bir olgunun çıkarılmasıdır. Karineler, kanundan doğan karineler ve fiili karineler olarak ikiye ayrılır.

Kanuni Karine: Bir kanun hükmünün belli bir olaydan, belli olmayan bir olayın varlığını çıkarmasıdır. Kanunda öngörülmüş işaretlerdir. Kanuni karineler, bir açıdan olay ve hak karinesi bir başka açıdan da adi ve kesin karine olmak üzere ikiye ayrılır.

- Olay karinelerinde bir durum ortaya çıkarılmaktadır. Örneğin, ölüm ve birlikte ölüm karineleri.
- Hak karinelerinde kanun, belirli bir olay veya durumda bir hakkın ya da hukuki ilişkinin bulunup bulunmadığı neticesine varır. Örneğin, taşınırın zilyedi onun maliki sayılır.
- Adi karineler, aksi ispat edilebilen karinelerdir. Örneğin; ölüm karinesi, iyi niyet karinesi, babalık karinesi vb.
- Kesin karineler (faraziye), aksinin ispatı mümkün olmayan karinelerdir. Örneğin, icazet verilmişlik karinesi, tapu sicilindeki kayıtların herkesçe bilindiği karinesi.

Fiili Karineler: Bir olaydan başka bir olayın varlığı veya yokluğu sonucunun çıkarılmasıdır. Bu karineler, kanun tarafından belirtilmemiştir.

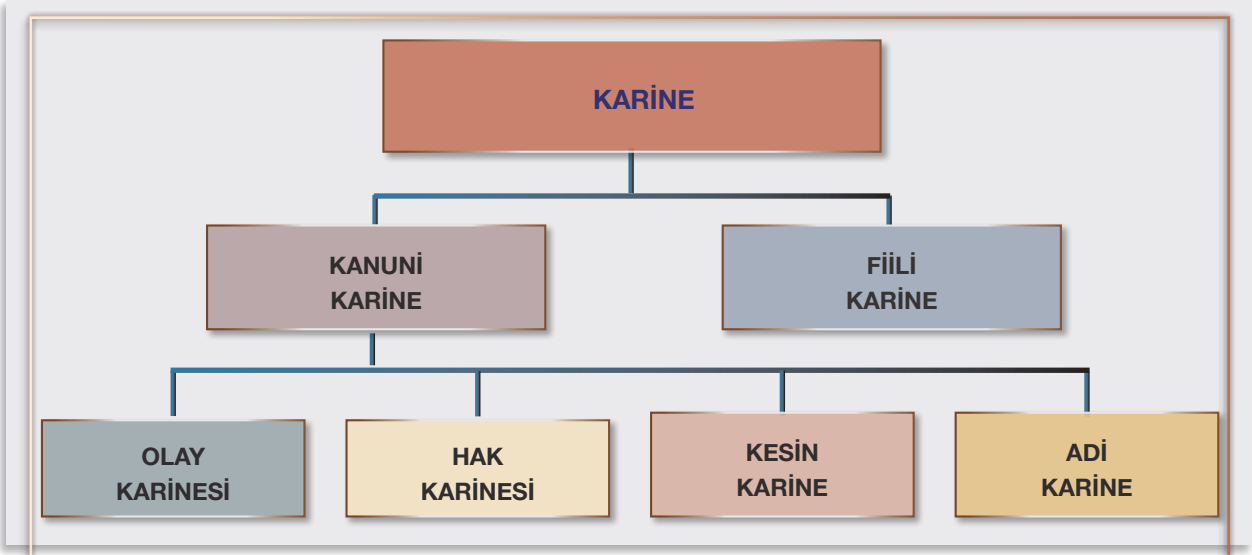

Şema 3.1: Karine çeşitleri

3.6. Resmî Sicil ve Belgelerle İspat

Resmî sicil ve senetler, belgeledikleri olguların doğruluğuna kanıt oluşturur. Bunların içeriğinin doğru olmadığının ispatı, kanunlarda başka bir hüküm bulunmadıkça herhangi bir şekle bağlı değildir.

Resmî senet, resmî bir makamın katılması ile düzenlenen senettir. Örneğin; vakıf senedi, miras sözleşmesi ve resmî vasiyetname. Resmî senet düzenleme yetkisi noterlere, tapu memurlarına ve sulh hâkimlerine aittir.

Resmî sicil, kanunun aleniyete intikalini arzu ettiği birtakım hukuki ilişkileri veya olayları kaydetmek için resmî makamlarca tutulan sicillerdir. Örneğin; doğum, ölüm kütüğü ve tapu sicili.
Resmî belgeler, sadece fonksiyonları ve kanunen içermeleri ve düzenlemeleri gereken hususlar çerçevesinde delil oluşturur.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

DOĞRU YANLIŞ-3

Aşağıdaki cümlelerin başında boş bırakılan parantezlere, cümlelerde verilen bilgiler doğru ise (D) yanlış ise (Y) yazınız.

1. ( ) Emredici hukuk kuralları aksi taraflarca kararlaştırılamayan, uyulması zorunlu olan kurallardır.
2. ( ) "Sözleşmede bir ayın başı kararlaştırılmamışsa bundan kural olarak ayın birinci günü anlaşılır." Bu yorumlayıcı hukuk kuralına örnektir.
3. ( ) Kural içi, kural dışı, örtülü ve açık olmak üzere dört adet boşluk türü vardır.
4. ( ) Kural içi boşluk, kanun koyucunun bilerek koyduğu bir boşluk türü olup hâkimin takdir yetkisinin kullanması istenmiştir.

TEST-3

Aşağıdaki soruların doğru cevaplarını işaretleyiniz.

1. **Aksi taraflarca kararlaştırılamayan, uyulması zorunlu olan kurallara ne ad verilir?**

   A) Emredici hukuk kuralları

   B) Yorumlayıcı hukuk kuralları

   C) Tamamlayıcı hukuk kuralları

   D) Tanımlayıcı hukuk kuralları

   E) Yedek hukuk kuralları

2. **Hukuki bir kavramı ya da kurumu tanımlayan kurallara ne ad verilir?**

   A) Emredici hukuk kuralları

   B) Tanımlayıcı hukuk kuralları

   C) Tamamlayıcı hukuk kuralları

   D) Yorumlayıcı hukuk kuralları

   E) Yedek hukuk kuralları

3. **Belli bir hukuki konuda, kanunda bir hüküm olması gerektiği hâlde hiçbir hükmün yer almaması durumunda oluşan boşluğa ne ad verilir?**

   A) Açık boşluk B) Örtülü boşluk C) Bilinçli boşluk

   D) Gerçek boşluk E) Karine

4. **Kanun koyucunun bilerek bir hukuki konuyu düzenlememesi durumunda oluşan boşluğa ne ad verilir?**

   A) Açık boşluk B) Gerçek boşluk C) Bilinçli boşluk

   D) Örtülü boşluk E) Bilinç dışı boşluk

5. Aksinin ispatı mümkün olmayan karinelere ne ad verilir?

A) Adi karine B) Kesin karine C) Fiili karine

D) Olay karinesi E) Durum karinesi

6. Belirli bir olaydan ya da varlığı bilinen bir olgudan, belirli olmayan bir olay ya da varlığı bilinmeyen bir olgunun çıkarılmasına ne ad verilir?

A) Farazi olay B) Karine C) Kıyas

D) Örnek olay E) İspat yükü

7. Hukuk hayatında bir olayın veya olgunun kimin tarafından ispat edilmesi gerektiği sorununa ne ad verilir?

A) İspat oranı B) İspat güçlüğü C) Kesin ispat

D) İspat yükü E) İspat kuralı

8. Alacaklı kişiyi oyalayan ve zaman aşımı süresinin dolmasını sağlayan borçlunun yaptığı şey aşağıdakilerden hangisine ters düşmektedir?

A) Örtülü boşluk

B) Adi ve fiili karine

C) Bilinçli boşluk

D) Dürüstlük kuralı

E) Resmî sicil ve belgelerle ispat

9. Bir hakkın kazanılmasında"… ilkesi", bir hakkın kullanılmasında ise"… ilkesi" kullanılır. Boşluklara sırasıyla aşağıdakilerden hangisi gelebilir?

A) İyi niyet-hakkın kötüye kullanılması

B) Dürüstlük-hâkimin takdir yetkisi

C) Dürüstlük-iyi niyet

D) İyi niyet-dürüstlük

E) Hâkimin takdir yetkisi-iyi niyet

10. ''…bir hak sahibinin hakkını kullanırken veya borçlunun borcunu ifa ederken dürüst, makul ve orta zekâlı bir insandan beklenen hareket tarzına göre davranmasıdır. ''

Yukarıda tanımı verilen kavram aşağıdakilerden hangisidir?

A) Dürüstlük kuralı

B) Objektif iyi niyet kuralı

C) İspat yükü

D) Kesin karine

E) Subjektif iyi niyet kuralı

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI-4

- Hukukun yazılı kaynakları ile yazısız kaynakları arasındaki farklar nelerdir? Açıklayınız.
- Hâkimler, hangi kaynaklara bakmak zorundadır? Hangi kaynakların bağlayıcılığı yoktur? Nedenleri ile açıklayınız.

4. HUKUKUN KAYNAKLARI

Hukuk, kaynağını ilk önce hukuku oluşturan merciden yani devlet otoritesinden alır. Hukukun kaynakları esas (asli) kaynaklar ve tali (yardımcı) kaynaklar olmak üzere ikiye ayrılır.

4.1. Hukukun Esas Kaynakları

Hukukun esas (asli) kaynakları "yazılı kaynaklar" ve "yazısız kaynaklar" olmak üzere ikiye ayrılır.

Grafik 4.1: Hukukun esas kaynakları

4.2. Yazılı Kaynaklar

Yazılı kaynaklar; hukuk kuralının emir, yasak veya izinlerini yazılı şekilde bulunması ve ifade edilmesidir. Bir devletin iç hukukunda yazılı kaynakları yetkili makamlar oluşturur.

Hukukun yazılı kaynakları;

- Anayasa
- Kanunlar
- Uluslararası Antlaşmalar (Milletlerarası Antlaşmalar)
- Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri
- Yönetmelik

ve eski dönemden kalan (2017 Halk oylaması değişikliği ile kalkan)

- Kanun Hükmünde Kararnameler
- Tüzükler
- Bakanlar Kurulu veya Başbakanlık tarafından çıkarılan yönetmeliklerden oluşmaktadır.

Yazılı kaynaklar arasında astlık üstlük ilişkisi mevcuttur. Bu duruma **normlar hiyerarşisi** denir. En üstteki norm (ilke), alttaki normlardan üstün ve daha öncelikli yapıdadır. Alttaki normlar ise üstteki normlara aykırı olamaz. Normlar hiyerarşisi hukukta tartışmalı bir konu olmakla beraber şu şekilde sıralanabilir:

- Anayasa
- Kanun = Uluslararası Antlaşmalar = Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi
- Yönetmelik
- Genelge
- Diğer idari düzenleyici işlemler

4.2.1. Anayasa

Anayasa devletin şeklini, yapısını ve yönetim biçimini, organlarını, bunların görevlerini ve birbirleriyle ilişkilerini, kişilerin temel hak ve hürriyetlerini düzenleyen yazılı temel hukuk kurallarıdır.

Yürürlükte olan 1982 Anayasası, 2017'de yapılan değişikliklerle hâlen kullanılmaktadır.

BİRİNCİ KISIM
GENEL ESASLAR

I. Devletin şekli
Madde 1 – Türkiye Devleti bir Cumhuriyettir.

II. Cumhuriyetin nitelikleri
Madde 2 – Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devletidir.

III. Devletin bütünlüğü, Resmî dili, bayrağı, milli marşı ve başkenti
Madde 3 – Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçedir.
Bayrağı, şekli kanununda belirtilen, beyaz ay yıldızlı al bayraktır.
Milli marşı "İstiklal Marşı"dır.
Başkenti Ankara'dır.

IV. Değiştirilemeyecek hükümler
Madde 4 – Anayasanın 1 inci maddesindeki Devletin şeklinin Cumhuriyet olduğu hakkındaki hüküm ile, 2 nci maddesindeki Cumhuriyetin nitelikleri ve 3 üncü maddesi hükümleri değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif edilemez.

Görsel 4.1: T.C. Anayasası ilk dört maddesi

4.2.2. Kanunlar

Kanun; anayasanın yetkili kıldığı merciler tarafından yazılı şekilde oluşturulmuş bulunan genel, sürekli ve soyut hukuk kurallarından ibarettir. Medeni hukukun en başında gelen Medeni Kanun olmak üzere Soyadı Kanunu, Tapu Kanunu, Kadastro Kanunu, İmar Kanunu, Dernekler Kanunu ve Kıyı Kanunu gibi kanunlar kanunlara örnektir.

6971

KADASTRO KANUNU

Kanun Numarası : 3402
Kabul Tarihi : 21/6/1987
Yayımlandığı R. Gazete : Tarih : 9/7/1987 Sayı : 19512
Yayımlandığı Düstur : Tertip : 5 Cilt : 26 Sayfa : 229

BİRİNCİ BÖLÜM
Genel İlke

Amaç:
Madde 1 – (Değişik: 22/2/2005 – 5304/1 md.)
Bu Kanunun amacı, ülke koordinat sistemine göre memleketin kadastral veya topoğrafik kadastral haritasına dayalı olarak taşınmaz malların sınırlarını arazi ve harita üzerinde belirterek hukukî durumlarını tespit etmek suretiyle 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun öngördüğü tapu sicilini kurmak, mekânsal bilgi sisteminin alt yapısını oluşturmaktır.

Görsel 4.2: Kadastro Kanunu başlangıç metni

4.2.3. Uluslararası Antlaşmalar

Uluslararası antlaşma bir diğer adıyla milletlerarası antlaşmalar; devletler arasında bir hukuki ilişki başlatmak, mevcut bir ilişkiyi değiştirmek veya ortadan kaldırmak üzere karşılıklı irade beyanları ile yapılan bir hukuki işlemdir. Uluslararası antlaşmalar, Anayasa'nın 90. maddesinde düzenlenmiştir.

ULUSLARARASI ANTLAŞMALAR

Taraf Olduğumuz Uluslararası Sözleşmeler ve Antlaşmalar

- Uluslararası Deniz Trafiğinin Kolaylaştırılması Sözleşmesi Bakanlar Kurulu Karar Sayısı 2016 8498-13 Mart 2016 Tarihli ve 29652 Sayılı Resmî Gazete
- Lozan Barış Antlaşması
- Montreux Boğazlar Sözleşmesi
- Uluslararası Sağlık Tüzüğü
- Cenazelerin Nakli Anlaşması
- Cenazelerin Nakline Dair Beynelmilel İtilafname
- Denizde Arama ve Kurtarma Uluslararası Sözleşmesi - 1979
- Denizde Arama ve Kurtarma Uluslararası Sözleşmesi 20.03.1985 Tarihli ve 3171 Sayılı Kanun
- Milletlerarası Denizde Can Emniyeti Sözleşmesi (Solas - 1974)
- Gemiadamlarının Eğitimi, Belgelendirilmesi ve Vardiya Standartları Hakkında 1978 Uluslararası Sözleşmesi (STCW Sözleşmesi)
- Marpol Antlaşması
- Barcelona Konvansiyonu
- Avrupa Topluluğu ile Türkiye Cumhuriyeti Arasındaki, Topluluğun Halk Sağlığı Alanındaki Eylem Programına (2003 - 2008) Türkiye'nin Katılımı Hakkındaki Mutabakat Zaptı'nın Onaylanması Hakkındaki Karar

Görsel 4.3: Sağlık Bakanlığının uluslararası sözleşme ve antlaşma örneği

4.2.4. Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda 6771 sayılı kanun ile yapılan en son değişiklikle (2017 Halk Oylaması) yürütme yetkisinin bakanlar kurulundan alınarak Cumhurbaşkanı'na verilmesi sonucu kanun hükmünde kararnamelerin yerini Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri almıştır.

Bu durum Cumhurbaşkanı'nın görev ve yetkilerini düzenleyen Anayasa'nın 104. maddesinde "Cumhurbaşkanı yürütme yetkisine ilişkin konularda Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi çıkarabilir." ifadesi ile açıkça hükme bağlanmıştır.

Kanun hükmünde kararnamelerin yanı sıra; yürütme yetkisi kapsamında anayasa değişikliği öncesi Bakanlar Kurulu tarafından çıkartılan tüzükler yine Bakanlar Kurulu tarafından çıkartılan yönetmelikler, ikili ve üçlü kararnameler, Bakanlar Kurulu Kararları ile Başbakanlık Kararları değişiklik sonrası artık Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri kapsamında düzenlenmektedir.

14 Ekim 2020 ÇARŞAMBA **Resmî Gazete** Sayı : 31274

CUMHURBAŞKANLIĞI KARARNAMESİ

SANAYİLEŞME İCRA KOMİTESİ HAKKINDA CUMHURBAŞKANLIĞI KARARNAMESİ

Kararname Numarası: 68

Amaç

MADDE 1- (1) Bu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin amacı, kalkınma planları ve programlarda yer alan politika ve hedefler doğrultusunda, yerli üretimin ve teknolojik kabiliyetlerin kamu alımları dâhil farklı yollarla geliştirilmesini sağlamak, üreticilerin yatırım, üretim ve finansman süreçlerini kolaylaştırmak ve rekabetçiliklerini artırmak amacıyla karar almak üzere, kısa adı SAİK olan Sanayileşme İcra Komitesinin kurulması ile görev ve yetkilerine ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.

Kapsam

MADDE 2- (1) Bu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, yerli üretimin ve teknolojik kabiliyetlerin geliştirilmesi amacıyla oluşturulacak Sanayileşme İcra Komitesinin yapısı ve faaliyetleri ile bu kapsamda gerçekleştirilecek iş ve işlemleri kapsar.

Tanımlar

MADDE 3- (1) Bu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin uygulanmasında;

a) Bakanlık: Sanayi ve Teknoloji Bakanlığını,

b) Kamu alımı: Kamu hukukuna tâbi olan veya kamunun denetimi altında bulunan veyahut kamu kaynağı kullanan kamu kurum ve kuruluşlarının kullanımında bulunan her türlü kaynaktan karşılanan tüm mal ve hizmet alımları ile yapım, kiralama ve finansal kiralama işleri, özel sektör kuruluşlarını özel veya münhasır hak sahibi yapan kamu özel işbirliği, mülkiyetin gayri ayni hak tesisi, imtiyaz, lisanslama ve yetkilendirme sözleşmelerini,

Görsel 4.4: Sanayileşme İcra Komitesi Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi

4.2.5. Yönetmelik

Yönetmelikler, Cumhurbaşkanı, Bakanlıklar ve kamu tüzel kişilerinin kendi görev alanlarını ilgilendiren kanunların ve Cumhurbaşkanlığı kararnameleri ile yürürlükteki tüzüklerin uygulanmasını sağlamak maksadıyla ve bunlara aykırı olmamak üzere çıkardıkları yazılı hukuk kurallarıdır. Anayasa gereği tüm yönetmeliklerin Resmî Gazete'de yayınlanma zorunluluğu bulunmamaktadır. Ancak çıkarılmaları kanun ile öngörülen yönetmelikler aynen kanunlar ve Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri gibi Resmî Gazete'de yayımlanır.

Medeni hukukla ilgili yönetmeliklere örnek olarak; evlendirme yönetmeliği, dernekler biriminin kuruluş görev yetki ve çalışma esasları ile dernekler kütüğünün tesisi hakkında yönetmelik, kamu arazisinin turizm yatırımlarına tahsisi hakkında yönetmelik, ticari işletme rehni yönetmeliği ve dernekler yönetmeliği gösterebilir.

4.3. Yazısız Kaynaklar (Örf ve Adet Hukuku)

Toplum tarafından uygulanan yazı ile kaydedilmemiş fakat herkes tarafından ortak kural olarak benimsenmiş davranış biçimleridir.

Bir uyuşmazlıkta yazılı hukuk kaynaklarının eksik olduğu durumlarda yazısız kaynaklardan faydalanılmaktadır.

Bir davranış şeklinin örf ve âdet olarak hukuk kaynağı kabul edilebilmesi için

- Süreklilik
- İnanç (Benimsenme)
- Devlet desteği gibi şartlar olmak zorundadır.

4.4. Yardımcı Kaynaklar

Hâkimin medeni hukukla ilgili bir anlaşmazlığı çözmek üzere zorunlu başvuracağı kaynakların yanında isterse başvurabileceği başvuru kaynakları da bulunmaktadır. Söz konusu kaynaklar hâkime bir anlaşmazlığı çözerken yardım ettiklerinden, onlara yardımcı kaynaklar denilmektedir.

Yardımcı kaynaklar bilimsel görüşlerden ve yargı kararlarından oluşmaktadır.

4.4.1. Bilimsel Görüşler (Doktrin)

Bilimsel görüşler (içtihatlar); hukuk bilginleri tarafından hukuki sorunlarda ileri sürülmüş olan görüşler, düşünceler ve kanaatlerdir. Buna **doktrin (öğreti)** denilmektedir. Doktrinin özellikleri şunlardır:

- Doktrin, hukuk alanında çalışan bilim adamlarının görüş ve düşünceleridir.
- Doktrinin bir bağlayıcılığı yoktur.

Hâkimler doktrine uymak zorunda değildir ancak istiyorlarsa karışık bir problemi kendileri çözmek yerine, bu konuda bilim adamlarının önerdikleri çözümden yararlanabilir.

4.4.2. Yargı Kararları (Yargısal İçtihatlar)

Yargı kararları (yargısal içtihatlar), mahkemelerin vermiş oldukları kararlarda bir sorunun çözümlenmesi ile ilgili olarak kabul edilen ilkeler ve kurallardır. Benzer bir anlaşmazlığın sonuca bağlanmasında bu ilkeler yardımcı bir rol oynar.

Bir hâkim, önüne getirilmiş olan herhangi bir anlaşmazlığı çözüme bağlarken buna benzer bir anlaşmazlığı daha önce çözüme bağlayan herhangi bir yargı kararının mevcut olup olmadığını araştırır ve böyle bir kararın varlığını saptadığı zaman dilerse ondan yararlanabilir. Fakat yargı kararlarının bağlayıcı bir niteliği bulunmamaktadır.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

DOĞRU YANLIŞ-4

Aşağıdaki cümlelerin başında boş bırakılan parantezlere, cümlelerde verilen bilgiler doğru ise (D) yanlış ise (Y) yazınız.

1. **( )** Örf adet hukukunda süreklilik, inanç (benimsenme) ve devlet desteği gibi şartlar olmak zorundadır.

2. **( )** Yargı kararları yardımcı kaynak, bilimsel görüşler ise hukukun yazılı kaynağıdır.

3. **( )** Doktrin, hukuk alanında çalışan bilim adamlarının görüş ve düşünceleridir.

4. **( )** Doktrinin bir bağlayıcılığı yoktur.

TEST-4

Aşağıdaki soruların doğru cevaplarını işaretleyiniz.

1. **Aşağıdakilerden hangisi hukukun yazılı kaynaklarından biri <u>değildir?</u>**

A) Kanun B) Örf-âdet hukuku C) Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi D) Yönetmelik E) Anayasa

2. **I.** Yazılı Kaynaklar

II. Yazısız Kaynaklar

III. Yardımcı Kaynaklar

Yukarıdakilerden hangisi veya hangileri hukukun esas kaynaklarındandır?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II D) II ve III E) Hepsi

3. **Aşağıdakilerden hangisi hukukun <u>yazısız</u> kaynaklarındandır?**

A) Örf ve Adet hukuku B) Uluslararası antlaşmalar C) Kanun D) Yönetmelik E) Anayasa

4. **I.** Bilimsel Görüşler

II. Kanun

III. İçtihatlar

IV. Yönetmelik

Yukarıdakilerden hangisi veya hangileri hukukun yardımcı kaynaklarındandır?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve III D) II ve III E) Hepsi

5. **Aşağıdakilerden hangileri doktrinin özellikleri arasında <u>yer almaz?</u>**

A) Doktrin, hukuk alanında çalışan bilim adamlarının görüş ve düşünceleridir.

B) Doktrinin bir bağlayıcılığı yoktur.

C) Hâkimler istiyorlarsa, çözecekleri konuda bilim adamlarının önerdikleri çözümden yararlanabilir.

D) Hâkimler, zorunlu olarak doktrine uyar.

E) Doktrin hukukun yardımcı kaynaklarındandır.

KONULAR

1. KİŞİLER HUKUKU
2. AİLE HUKUKU

ÖĞRENME BİRİMİ 2

KİŞİ VE AİLE HUKUKU

TEMEL KAVRAMLAR

- Kişi
- Gerçek kişiler
- Tüzel kişiler
- Kişi ehliyetleri
- Hak ehliyeti
- Kişi ehliyeti
- Dernekler
- Vakıflar
- İkametgâh
- Nişan
- Evlenme
- Boşanma
- Hısımlık
- Evlat edinme
- Velayet
- Vesayet

BU ÖĞRENME BİRİMİNDE;

- Kişinin tanımını,
- Gerçek kişilerin tanımını,
- Kişiliğin korunmasını,
- Kişiliğin başlangıcını,
- Kişilerin ehliyetini,
- Kişiliğin sona ermesini,
- Tüzel kişiliğin tanımını,
- Tüzel kişilerle gerçek kişilerin farkını,
- Tüzel kişilerde kişiliğin başlangıcını,
- Tüzel kişilerde medeni haklardan yararlanma (hak) ehliyetini,
- Tüzel kişilerde medeni hakların kullanma (fiil) ehliyetini,
- Tüzel kişiliğin sona ermesini,
- Derneklerin tanımını,
- Derneğin kuruluşunu,
- Derneğe üyelik şartlarını,
- Derneğin organlarını,
- Vakfın tanımını,
- Vakfın organlarını,
- İkametgâh kavramını,
- İkametgâha ilişkin ilkeleri,
- Nişan ve nişanlılığın tanımını,
- Evlenme koşullarını,
- Evlenme engellerini,
- Boşanma ve boşanma nedenlerini,
- Hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranışları,
- Suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürmenin örneklerini,
- Terk kavramını,
- Akıl hastalığı tanımını,
- Evlilik birliğinin sağlanamamasını,
- Hısımlık kavramını,
- Kan hısımlığını,
- Evlenmeden doğan hısımlığı (Sıhri hısımlık),
- Evlat edinmeden doğan hısımlığı,
- Velayetin niteliği ve kapsamını,
- Velayetin kullanılmasını,
- Çocuğun korunmasını,
- Vesayet kavramını,
- Vesayeti gerektiren durumları,

öğreneceksiniz.

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI-5

- Hukuk düzeni tarafından kişi olarak kabul edilen varlıklar hakkında bilgi veriniz.
- Eski dönemlerde kişi sayılan varlıklarla günümüzdekiler arasında fark var mıdır? Açıklayınız.
- Kişinin görüntüsü üzerinde kişilik hakkı var mıdır? Görüşlerinizi paylaşınız.
- Ergin olmayanlar ve kısıtlılar her işlemi kendi başlarına yapsalardı ne gibi sorunlar ortaya çıkardı? Bununla ilgili düşüncelerinizi paylaşınız.
- Sınıfı gruplara ayırıp kişilik ehliyeti çeşitleri hakkında akıllı tahtada grubunuzla birlikte hazırladığınız slaytın sunumu yapınız.

1. KİŞİLER HUKUKU

Kişi, hukukun temel taşıdır. Çünkü hukuk, şahıslar arasındaki ilişkileri düzenleyen maddi yaptırımlı kuralların bütünüdür. Hukukta, gerçek kişilerden başka, insan toplulukları ve mal toplulukları da kişi kabul edilir.

Hukuk, ilk olarak hak öznesinin kim olacağını tespit eder. Hukukun merkezi ve varlık nedeni olan hak öznesinin kim olduğunu tespit etmeden haklardan, yükümlülüklerden ve hukuki işlemlerden söz etmenin imkanı yoktur. Kişiyi soyut bir şekilde ele alıp inceleyen kişiler hukuku, kişilerle ilgili hukuki ilişkilerin yani aile hukukunun, miras hukukunun ve eşya hukukunun temelini oluşturur (AKINTÜRK & ATEŞ, 2019).

1.1. Kişinin Tanımı

Hukukta kişi terimi, haklara ve borçlara sahip olabilen varlıkları ifade eder. Diğer bir söylemle hak sahibi, hak öznesi olan varlıklar, hukuk açısından birer ''kişi''dir. Bu yüzden kişi terimi ile ''hak ehliyeti'' (medeni haklardan yararlanma ehliyeti) terimi hukukta aynı manaya gelmektedir. Hak ehliyetine sahip olan haklardan yararlanabilen ve borçları bulunabilen bütün varlıklar, hukuk karşısında birer kişidir (AKINTÜRK & ATEŞ, 2019).

Kişi kavramı, doğal bir kavram değil hukuki bir kavramdır. Hangi varlıkların hakları ve borçlarının bulunabileceği, yani ''kişi'' sayılıp sayılmayacağı hukuk düzeninin belirleyeceği bir konudur. Esasen modern hukuk sistemleri kişi olarak sadece insanları kabul etmez. İnsanların yanı sıra, hukukun aradığı koşullara sahip bulunan insan toplulukları ile mal toplulukları da kişi olarak kabul edilmektedir (AKINTÜRK & ATEŞ, 2019).

Kişilik kavramı, fiil ehliyetini, kişilik haklarını ve kişisel durumları da kapsar. Kişiler ise gerçek ve tüzel kişi olarak ikiye ayrılır. İnsanlar gerçek kişileri oluşturur. Belirli amaçlarla bir araya gelen şahıslardan veya belirli amaca özgülenen (ayrılan, tahsis edilen) mal topluluğundan oluşan ve kendilerine o topluluktan bağımsız olarak kişilik tanınan, mal ya da şahıs toplulukları da tüzel kişileri oluşturmaktadır.

Kişilik hakkı, kişinin maddi, manevi ve ekonomik bütünlüğü ve varlıkları üzerinde sahip bulunduğu mutlak haktır.

Örneğin; bir kimsenin, ismi, resmi, sağlığı, vücut bütünlüğü, onuru, şerefi üzerindeki hakları kişilik hakları olarak nitelendirilir. Kişilik hakları kişiye sıkı sıkya bağlı haklardır.

Örneğin; ünlü bir doktorun veya tanınmış bir kişinin isminin ve o kişiye ait resmin ilaç reklamında veya reklam afişlerinde izinsiz olarak kullanılması onun kişilik hakkına aykırıdır. Yani insanın kendi ismi ve görüntüsü üzerinde kişilik hakkı vardır.

1.2. Gerçek Kişiler

Gerçek kişiler insanlardır. Gerçek kişilik tam ve sağ doğum ile başlar. Ölüm veya ölüm yerine geçen hukuki hâllerin gerçekleşmesi ile son bulur. Hukuk düzeni insanlara kişilik tanımıştır. Modern hukuk düzenlerinde

insanlar, hak ve borçlara ehil olabilen yani kişilik hakkı tanınmış varlıklardır. Modern hukuk düzenlerinin tamamında tüm insanlar gerçek kişi olarak tanınır. Ancak tarihin her döneminde bütün insanlar kişi sayılmamıştır.

Örneğin; Roma İmparatorluğu döneminde tutsaklar ve köleler kişi sayılmamış, tıpkı bir eşya gibi alınıp satılmıştır. Kişilik bakımından Medeni Hukuk'ta eşitlik ilkesi geçerlidir. "Her insanın hak ehliyeti vardır. Buna göre bütün insanlar, hukuk düzeninin sınırları içinde, haklara ve borçlara ehil olmada eşittir." (TMK m. 8).

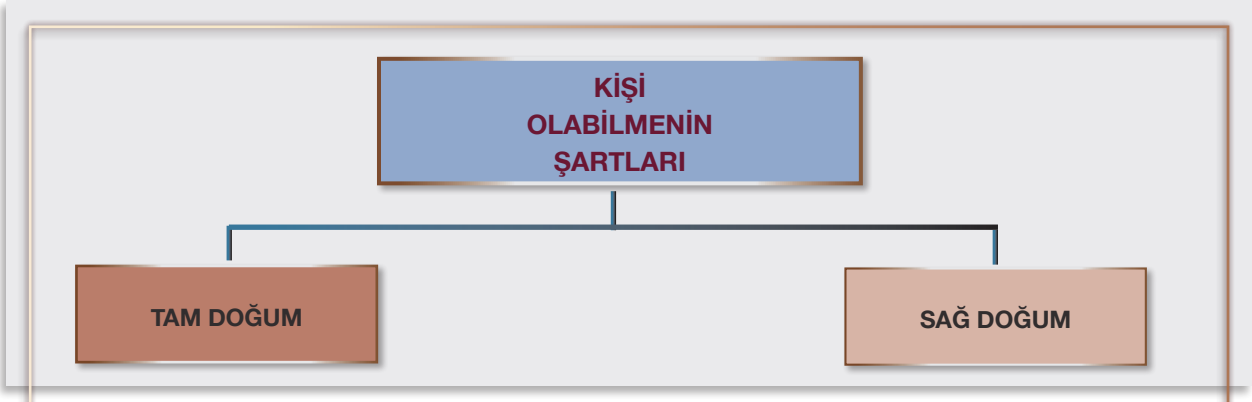

Şema 5.1: Kişi olabilmenin şartları

1.3. Kişiliğin Korunması

Hukuk düzeni kişilere sadece hak ve borç sahibi olabilme yeteneğini tanımamakta, bu kişiliği oluşturan esas değerlere karşı yönelmiş saldırılara karşı kendilerini koruma hakkını da tanımaktadır.

Bir kişinin özellikleri, hak ve fiil ehliyeti, özgürlüğü, bedeni ve manevi varlıkları, onun kişiliğini meydana getirir. Kişilik, insanın insan olması dolayısıyla ayrılmaz bir biçimde sahip olduğu hakları içerir. Bunlar, para ile ölçülemeyen, devredilemeyen ve mirasçıya geçmeyen mutlak haklardır.

Kişilik hakkının belirleyici özelliği, bu kişiliğe herhangi bir saldırının yapılmasını önlemektir. Kişiliğin korunmasını isteme hakkı sadece gerçek kişilere tanınmış bir hak olmayıp tüzel kişilerin de yararlanacağı bir haktır. Kişinin maddi, manevi ve iktisadi varlıkları üzerindeki haklarının başkalarının müdahalesine karşı korunması gerekmektedir. Kişiliğin korunmasına dair hususlar sadece Medeni Kanun'da değil, Anayasa ve Ceza Kanunu'nda da vardır.

1.4. Kişiliğin Başlangıcı

''Kişilik, çocuğun sağ olarak tamamıyla doğduğu anda başlar ve ölümle sona erer. Çocuk hak ehliyetini, sağ doğmak koşuluyla, ana rahmine düştüğü andan başlayarak elde eder.'' (TMK m. 28).

Çocuğun tamamıyla veya "tam" doğmasından kasıt ana rahminden tam olarak ayrılması; sağ doğmasından kasıt ise ana rahminden tamamen ayrıldıktan sonra bir an bile olsa yaşaması, bir kere dahi olsa nefes alması demektir. Anlaşıldığı üzere çocuk sağ doğmak şartıyla ana karnında da bazı haklar elde eder.

Örneğin, sağ doğmak kaydıyla ana karnındaki çocuk mirastan yararlanır (TMK m. 582).

Bu hüküm bir örnekle açıklanacak olursa evlendikten sonra hamile kalan anne, henüz doğum yapmadan baba ölürse kadının doğum yapması beklenecek ve eğer bebek sağ ve tam doğarsa kişilik dolayısıyla hak ehliyeti kazanacağı için ölen babanın alt soyu olarak yasal mirasçısı olur.

1.5. Kişilerin Ehliyeti

Ehliyet, Medeni Kanun'da düzenlenmiştir. Medeni Kanun'da gerçek kişiler yönünden iki türlü ehliyet söz konusudur. Bunlardan birincisi medeni haklardan yararlanma ehliyeti biçiminde ifade edilen haklara ve

borçlara sahip olma ehliyetidir. İkincisi ise hakları kullanma ile borçlardan ve eylemleriyle verdiği zararlardan sorumlu olma ehliyetidir. Buna **eylem yeteneği, medeni hakları kullanma ehliyeti** ya da **kanuni ehliyet** denir.

1.5.1. Kişilerin Hak Ehliyeti

Hak ehliyeti, haklara ve borçlara sahip olabilme yeteneğidir. Medeni Kanun'da her insanın hak ehliyetinin olduğu, bütün insanların hukuk düzeninin sınırları içinde hak edinmede ve borç altına girmede eşit durumda olduğu belirtilmektedir. Hak ehliyeti tüm kişilere tanınan bir ehliyet olup medeni haklardan yararlanma bakımından "genellik ve eşitlik ilkesi" geçerlidir.

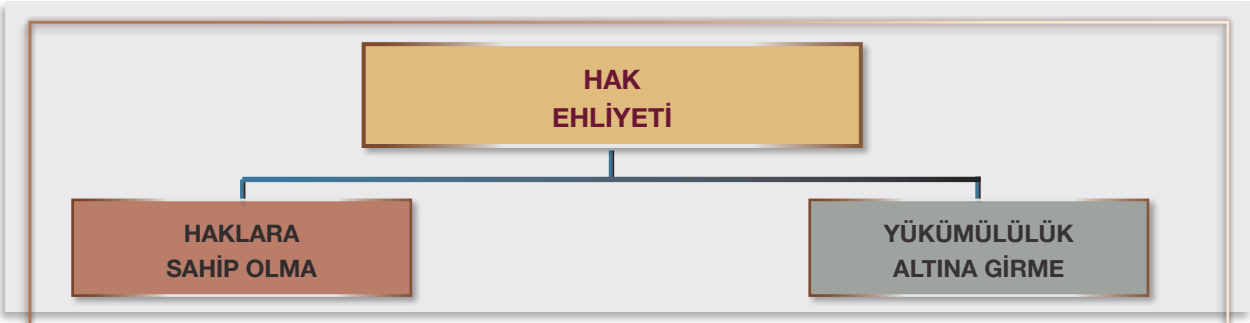

Şema 5.2: Hak ehliyeti

İnsanlar, gerçek kişi olmaları nedeniyle hak ehliyetine sahiptir. Bu yeteneğe sahip olabilmek için kişilerin herhangi bir işlem yapmaları ya da irade açıklamasında bulunmaları gerekmez.

Yani bir başka deyişle hak ehliyeti pasiftir. Kişiler bakımından sadece doğmuş olmak hak ehliyetini kazanmak için yeterlidir. Hatta sağ doğmak şartıyla cenin (anne karnındaki bebek) bile hak ehliyetine sahiptir. Hak ehliyeti insanlar için doğal hukuki bir yetenektir.

Mirasçı olma ve davaya taraf olma gibi ehliyetleri kapsayan hak ehliyeti bakımından eşitlik, özel haklar için geçerli olup kamu haklarından yararlanmada eşitlik söz konusu değildir. Örneğin, seçme ve seçilme hakkı için kişinin Türk vatandaşı olması gerekir.

Ayrıca bazı hakların kullanılması açısından da çeşitli sınırlamalar getirilmiştir. Bu sınırlamalar; yabancı uyruklu olma, yaş ve cinsiyet gibi farklı sebeplerle getirilmiş olabilir. Örneğin, seçme hakkına sahip olabilmek için on sekiz yaşını doldurmuş olmak gerekir.

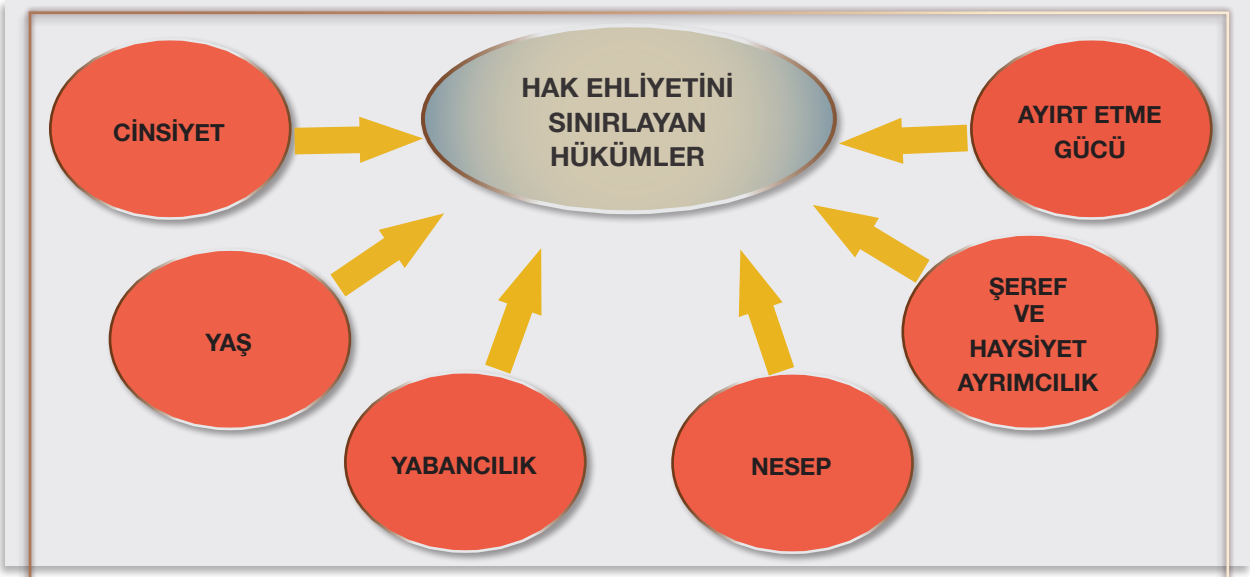

Şema 5.3: Hak ehliyetini sınırlayan hükümler

1.5.2. Kişilerin Eylem Ehliyeti

Eylem ehliyeti, bir kişinin kendi eylemleriyle lehine haklar ve aleyhine borçlar yaratabilmesi yeteneğidir.

Eylem ehliyeti, hak ehliyeti gibi doğumla kazanılmaz. Bu ehliyetin kazanılabilmesi için kişiliğin kazanılmış olması (tam ve sağ doğum) yeterli değildir. Ayrıca kişinin belirli bir akılsal ve psikolojik olgunluğa ulaşmış olması gerekir.

Eylem ehliyeti için üç şart gerekir. Bunlar:

- Aklen belli bir olgunluğa ulaşmış yani ergin olmak
- İyiyi kötüden ayırt etme gücüne sahip kişi (mümeyyiz) olmak
- Çocukluk, delilik, bunaklık vb. (mahcur) olmamak yani kısıtlı olmamaktır.

Şema 5.4: Eylem ehliyetinin unsurları

1. Erginlik ve Şartları

Fiil ehliyetinin ilk koşulu ergin olmaktır. Erginlik kural olarak on sekiz yaşın tamamlanmasıyla başlar (TMK m. 11). Bu anlamda olağanüstü ve Türk Medeni Kanunu'nda belirtilen istisnalar haricinde on sekiz yaşın tamamlanması normal ergin olma yaşı olarak adlandırılır.

Bazı hâllerde bir kimse henüz on sekiz yaşını doldurmamış olmasına karşın ergin sayılabilir ki buna da **erken erginlik** denir. Erken erginlik iki hâlde söz konusu olur. Bunlar biri, **"evlenme ile ergin olma"**, diğeri ise **"ergin kılınma"**dır. TMK m. 11/2 'ye göre ''Evlenme kişiyi ergin kılar.''.

Medeni Kanunu bir kimsenin evlenebilmesi için bir yaş sınırı belirlemiştir ki buna **evlenme yaşı** denir. Evlenme yaşı TMK m. 124'e göre, erkek ve kadın için on yedi yaşın doldurulmasıdır.

Hâkim, olağanüstü hâllerde ve pek önemli bir sebepten dolayı on altı yaşını doldurmuş erkeğin veya kadının evlenmesine izin verebilir ki buna da **olağanüstü evlenme yaşı** denir (TMK m. 124/2). Evlenme yaşı, normal erginlik yaşından daha küçüktür. Normal erginliğe varamamış, yani henüz on sekiz yaşını doldurmamış fakat evlenme yaşına erişmiş bulunan bir kimse, örneğin on yedi yaşını doldurmuş olan bir kız veya erkek evlendiği takdirde hâkim tarafından ergin kabul edilir.

Evlenmeyle kazanılmış olan erginlik kesindir. Bu suretle ergin olmuş bir kimse; evlenmenin ölüm, iptal veya boşanma gibi sebeplerle sona ermesi hâlinde tekrar önceki küçük (ergin olmamış) durumuna geri dönmez.

Ergin kılınma da bir erginlik hâlidir. Bu durumun diğer adına **kaza-i rüşt** denilmektedir. "On beş yaşını dolduran küçük, kendi isteği ve velisinin rızasıyla mahkemece ergin kılınabilir.''(TMK m. 12).

Küçüğün ergin kılınma şartları şunlardır:

a) Küçüğün on beş yaşını doldurmuş olması (TMK m. 12)

b) Küçüğün istemi. Ergin kılınmaya karar verilmesini istemek, kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardandır. Bu yüzden talebin doğrudan doğruya küçükten gelmesi zorunludur. Hatta küçüğün talebi olmadan velinin

talebi olsa bile ergin kılınmasına karar verilemez. O yüzden bu şart, ergin kılınmanın şartlarından en önemlisidir.

c) Velilerin rızası. Küçüğün ergin kılınmasına karar verilmesi, onun ana ve babasının velayeti altından çıkması sonucunu doğurur. Bu yüzden TMK m. 12'de belirtildiği gibi ana ve babanın rızasını aramaktadır. Ergin kılınmaya karar verilebilmek için hem babanın hem de ananın rızalarını bildirmiş olması şarttır. Bunlardan biri bile razı olmazsa bu durum ortadan kalkar.

d) Vesayet dairelerinin izni. Eğer ergin kılınmasına karar verilecek olan küçük, velayet altında değil de "vesayet altında'' ise ayrıca vesayet dairelerinin izni de gereklidir. O yüzden ilk önce vesayet makamı tarafından izin verilmesi gerekir (TMK m. 463).

e) Küçüğün menfaatinin bulunması. Bu işlemi yapan mahkemeler sulh hukuk mahkemeleridir. Ergin kılınan küçük o andan itibaren ''ergin'' olacağı için velayet veya vesayet altından çıkar. Ergin kılınmış kişiden erginlik geri alınamaz. Ancak ergin kılınma yaşı evlilik yaşını etkilemez.

Ergin kılınan küçük tam ehliyet hakkı kazanır fakat evlenmek, ehliyet almak, dernek üyesi olmak veya siyasi haklarını kullanmak gibi işlemleri yapamaz. Ergin olmak ile yaş büyümesi farklı şeylerdir.

Örneğin, 15 yaşını doldurmuş A kişisi profesyonel bir basketbolcudur ve ünlü basketbol kulüplerinden teklif alan birisidir. Tüm parasal, imza gerektiren işlemleri kendisi yapması için kendi isteği ve menfaati bulunduğundan ve ailesinin rızasını da aldığı için kaza-i rüşt talebinde bulunmak istemiştir. Hâkim, reşit kılınması açısından sağlığında bir problem bulmadığından bu talebi onaylamıştır.

2. Ayırt Etme Gücü

"Yaşının küçüklüğü yüzünden veya akıl hastalığı, akıl zayıflığı, sarhoşluk ya da bunlara benzer sebeplerden biriyle akla uygun biçimde davranma yeteneğinden yoksun olmayan herkes, bu kanuna göre ayırt etme gücüne sahiptir." (TMK m. 13). Bu hüküm gereğince ayırt etme gücü, akla uygun biçimde davranma, makul surette hareket edebilme yeteneğidir. Ayırt etme gücüne sahip kişi, makul bir iradeye sahip olup bu iradeye göre davranabilir.

3. Kısıtlama Sebepleri

Medeni Kanun'a göre kısıtlama sebepleri; akıl hastalığı, akıl zayıflığı, savurganlık, alkol veya uyuşturucu madde bağımlılığı, kötü yaşama tarzı, kötü yönetim, bir yıl veya daha uzun süreli özgürlüğü bağlayıcı ceza ve aciz olan kimsenin isteğidir. Kanunda bu sebepler sınırlı olarak sayılmıştır. Bu sebepler dışında kısıtlılık sebebi öngörülemez.

1.5.2.1. Eylem Ehliyetine Göre Ehliyet Çeşitleri

Kişi fiil ehliyetleri dört kısma ayrılır.

- **Tam Ehliyetliler:** Fiil ehliyetinin tüm şartlarını yerine getirmeye yetkili kişilerdir. Tam ehliyetliler, eylem ehliyetinin tüm şartları olan ayırt etme gücüne sahip, ergin olan ve kısıtlanmamış olan kişilerdir. Her türlü hukuki işlemi yapabilirler ve tüm hukuka aykırı fiillerinden dolayı da sorumludurlar.
- **Sınırlı Ehliyetliler:** Tam ehliyetliler gibi ehliyetleri tamdır. Sınırlı ehliyetli olarak nitelenen kişiler "kendilerine yasal danışman atanmış olan kişiler" ile doktrinde tartışmalı olmakla birlikte "evli kişiler"dir. Bu kişiler ehliyetin üç şartını taşır fakat kendilerini koruma amaçlı yasal danışmanları vardır. Kanunların belirlediği bazı işleri yapabilmek için yasal danışmanlarının izinleri gereklidir.

Örneğin, sınırlı ehliyetliler, bağışlama, kambiyo taahhüdü (ticari soyut borç) altına girme ve kefil olma gibi konularda yasal danışmanlarının onayını almak zorundadır Yasal danışmanlık, oy danışmanlığı, yönetim danışmanlığı ve karma danışmanlık olmak üzere üç türe ayrılır.

Türk Medeni Kanunu, eşleri ve evlilik birliğini korumak için evli kişilere de niteliği doktrinde tartışmalı olmakla birlikte bazı kısıtlamalar getirmiştir. Bunlardan biri "aile konutu" ile ilgilidir. TMK m. 194/I'e göre, "Eşlerden biri, diğer eşin açık rızası bulunmadıkça aile konutu ile ilgili kira sözleşmesini feshedemez, aile konutunu

devredemez veya aile konutu üzerindeki hakları sınırlayamaz.”. Bu hüküm sebebiyle evli kişilerin de sınırlı ehliyetli olarak nitelenmesi mümkündür.

Yasal Danışmanlık: Sınırlandırılması gereken kişilere onların menfaatlerinin korunması amaçlı mahkeme tarafından atanırlar.

- **Tam Ehliyetsizler:** Ayırt etme gücüne sahip olmayan kişilerdir ve bu nedenle fiil ehliyetleri bulunmamaktadır. Ayırt etme gücünün bulunamaması durumunda, ‘’Kanunda gösterilen ayrık durumlar saklı kalmak üzere, ayırt etme gücü bulunmayan kimsenin fiilleri hukuki sonuç doğurmaz.’’ (TMK m. 15). Hukuki işlem ehliyetleri olmadığından tam ehliyetsizlerin daima yasal temsilcileri aracılığıyla hareket etmeleri gerekir.

Hukuki işlemleri tam ehliyetsizin adına ve hesabına yasal temsilcisi, yani veli veya vasi gerçekleştirecektir. Her ne kadar yasal temsilci tam ehliyetsiz adına her tür hukuki işlemi yapabilirse de, Medeni Kanun üç işlem bakımından bu kurala istisna getirmiştir. Yasal temsilci tam ehliyetsiz adına vakıf kuramaz, bağış yapamaz ve kefil olamaz. Tam ehliyetsizlerin dava ehliyetleri yoktur.

Bir istisna örneği olarak hakkaniyet ilkesi gösterilebilir. Türk Borçlar Kanunu madde 65’e göre, “Hakkaniyet gerektiriyorsa; hâkim ayırt etme gücü bulunmayan kişinin verdiği zararın, tamamen veya kısmen giderilmesine karar verir.”. Örneğin, zengin akıl hastasının fakir bir kişinin tarlasına zarar vermesi durumunda hakkaniyet gereği zararın tazminine hâkim karar verebilir.

- **Sınırlı Ehliyetsizler:** Ayırt etme gücüne sahip olan küçükler ile kısıtlılardır. Kural olarak sınırlı ehliyetsizlerin fiil ehliyetleri yoktur. Diğer bir ifade ile bu gruba giren kişiler bakımından ehliyetsizlik asıl, ehliyet ise istisna niteliğini taşır.

Sınırlı ehliyetsizlerin, yasal temsilcilerinin olması gerekir. Kural hukuki işlemlerin sınırlı ehliyetsiz adına veli veya vasi tarafından gerçekleştirilmesi olsa da sınırlı ehliyetsizler bazı işlemleri kendi başlarına bazı işlemleri de yasal temsilcilerinin onayı ile yapabilir. Örneğin; sınırlı ehliyetsizler, kendilerini borç altına sokmayan sadece menfaat sağlayan işlemleri yasal temsilcilerinin rızasına gerek kalmaksızın kendi başlarına yapabilirler. Bu hüküm gereğince sınırlı ehliyetsizler, karşılıksız bağışları kendi başlarına kabul edebilirler.

Bu gruptakiler kişiliğe sıkı sıkıya bağlı hakları kullanırken yasal danışmanlarına sormalarına gerek yoktur.

Örneğin; nişanlanma, nişanı bozma, evlenme ve boşanma gibi haklar kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardır. Bu gibi hakların kullanımında yasal temsilcinin iznine gerek yoktur (TMK m. 16/I).

Ancak evlenme bakımından evlenme yaşına erişmiş olsa bile küçüklerin veli veya vasilerinden izin almaları gerekir. Her ne kadar kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olsa da istisnanın istisnası kanunla getirilmiştir.

Sınırlı ehliyetsizler, kendilerini yükümlülük altına sokan işlemleri kendi başlarına yapamazlar. Bu işlemler için yasal temsilcilerinin onayına ihtiyaçları vardır. Örneğin, satım, istisna veya kira sözleşmesi yapamazlar. Bu işlemler bakımından yasal temsilcinin onayı hukuki işlem yapılmadan verilmişse rıza, hukuki işlem yapıldıktan sonra verilmişse **icazet (onaylama)** adını alır.

Sınırlı ehliyetsiz yasal temsilcinin rızası olmadan bir hukuki işlem yaparsa bu işlem, o işlemin karşı tarafı bakımından bağlayıcı olacak ve eksik bir işlem niteliğini taşıyacaktır. Yasal temsilci işlem yapıldıktan sonra makul bir süre içinde işleme icazet verirse işlem geçerli olur; aksi takdirde işlemdeki askı durumu ortadan kalkar ve eksiklik sebebiyle işlem yapıldığı andan itibaren geçersiz hâle gelir.

1.6. Kişiliğin Sona Ermesi

Gerçek kişilerde, kişiliği sona erdiren sebep ölümdür. Doğal bir olay olmakla birlikte buna çeşitli hukuki sonuçlar bağlanmıştır. Medeni Kanun’da ölüm, kişiliğin sona erme nedeni olarak düzenlenmiştir. Kural olarak kişilik ölümle sona erer.

Ölümle birlikte kişi, kişilik haklarını kaybeder. Mal varlığı hakları ise mirasçılara geçer.

Doğum ve ölüm, nüfus sicilindeki kayıtlarla ispat olunur. Nüfus sicilinde bir kayıt yoksa veya bulunan kaydın

doğru olmadığı anlaşılırsa gerçek durum her türlü kanıtla ispat edilebilir (TMK m. 30). Fakat ölüm olayının her zaman görülebilir bir şekilde ve maddi sonuçla (cesetin varlığı) tespitine olanak yoktur. Bu nedenle kanun koyucu ölümün ispatını kolaylaştırmak için iki karine kabul etmektedir: ölüm karinesi ve birlikte ölüm karinesi.

Şema 5.5: Ölümün ispatı

Ölüm karinesi ve birlikte ölüm karinesi, kanun koyucunun ölümün ispatını kolaylaştırmak için dikkate aldığı varsayımlardır. Gaiplik ise kişiliğin mahkeme kararı ile sonlandırılmasıdır. Çünkü kişilik ya da doğal yol olan ölüm ya da mahkeme kararı ile sona erer.

Ölüm karinesi, ''Bir kimse, ölümüne kesin gözle bakılmayı gerektiren durumlar içinde kaybolursa, cesedi bulunamamış olsa bile gerçekten ölmüş sayılır.'' (TMK m. 31).

Birlikte ölüm karinesi, birden fazla kişiden hangisinin önce veya sonra öldüğü ispat edilemezse hepsi aynı anda ölmüş sayılır. Bunun sonucu olarak aynı anda ölmüş sayılan bu kişilerden hiç biri diğerinin mirasçısı olamaz. Örneğin, baba ve oğulun aynı anda ölmesi durumunda babadan oğula mirasçılık geçmez.

Gaiplik (ölümü muhtemel olacak bir biçimde kaybolma hâli), ölüm tehlikesi içinde kaybolan veya kendisinden uzun zamandan beri haber alınamayan bir kimsenin ölümü hakkında kuvvetli bir olasılık varsa ilgililerin başvurusu üzerine mahkeme tarafından bu kişinin gaipliğine karar verilebilmektedir. Ayrıca kişiliği sona erdiren bir sebep olsa da gaiplik kararının verilmesiyle evlilik sona ermez; gaiplik kararının verilmesinin ardından evliliğin feshinin talep edilmesi gerekir.

''Ölüm tehlikesi içinde kaybolan veya kendisinden uzun zamandan beri haber alınamayan bir kimsenin ölümü hakkında kuvvetli olasılık varsa hakları bu ölüme bağlı olanların başvurusu üzerine mahkeme bu kişinin gaipliğine karar verebilir. Yetkili mahkeme, kişinin Türkiye'deki son yerleşim yeri; eğer Türkiye'de hiç yerleşmemişse nüfus sicilinde kayıtlı olduğu yer; böyle bir kayıt da yoksa anasının veya babasının kayıtlı bulunduğu yer mahkemesidir.'' (TMK m. 32).

Gerçek Hayattan Örnek, Eski Bir Gazete Haberi

İzmirli E. A., 2,5 yıl önce ikinci kaptan olarak işe başladığı ve ilk seferine çıktığı kuru yük gemisinde esrarengiz şekilde ortadan kayboldu. Denizde ve gemi içerisinde günlerce süren aramalara rağmen bulunamayan E.A.'dan o günden bu yana haber alınamadı. Ekonomik olarak zor günler geçiren eşi S. A.'nın başvurusu üzerine mahkeme "gaiplik" kararıyla, kayıp kaptanı resmen ölü saydı. Kendisi ve çocuklarına toplam 1100 TL maaş bağladı. (Kaynak: http://www.hurriyet.com.tr/egemen-kaptan-icin-gaiplik-karari-40325055. 3 Ocak 2017.)

1.7. Tüzel Kişiler

Hukukta kişi terimi, haklara ve borçlara sahip olabilen varlıkları ifade eder. Bu varlıklar ise sadece gerçek kişilerden oluşmaz. Hukuk düzeni kişilerin oluşturduğu topluluklar ve mal topluluklarını da kişi kabul eder.

Bunlara ''tüzel kişiler'' (hükmi şahıslar) denir. Sosyal hayat düzeninde öyle işler ve hizmetler ortaya çıkmıştır ki bunları daimi olarak uygulanmasında toplum için çok büyük yararlar vardır.

Örneğin; devlet ve belediye örgütlerinin gördüğü kamu hizmetlerini, bankacılık ve sigortacılık hizmetlerini, sağlık ve sosyal yardım ve nihai eğitim ve öğretim hizmetleri düşünülürse bu hizmetleri bir kişinin yürütmesine imkan yoktur. Aynı zamanda bu tür hizmetlerin görülmesine bir insanın mali imkanları yetmez. Büyük maddi imkanları olsa dahi insanın hayatı da belli bir süreyle sınırlıdır. Ancak tüzel kişiler ömrü sınırlı olmayan ve mali imkanları da bulunan varlıklardır. Hatta kuran kişi vefat etse dahi tüzel kişiler çalışmalarına devam ederler (AKINTÜRK & ATEŞ, 2019).

Tüzel kişilikler, belli bir amacı gerçekleştirmek için bağımsız bir varlık hâlinde örgütlenmiş olup hukuk düzeninde kendilerine haklara ve borçlara sahip olma hakkı tanınmış bulunan kişi ve mal topluluklarıdır.

Tüzel kişiler, kendilerini meydana getirmiş olan kişilerden ayrılarak (koparak) başlı başına bağımsız bir varlık hâline gelmiştir. Onlara ait bağımsız mal varlıkları vardır ve insanlar gibi hak sahibi olabilirler. Hukuki işlemler yaparak borç altına girebilir ve haksız fiilleriyle başkalarına verdikleri zararlardan dolayı sorumlu olurlar. Dava açabilirler, kendilerine karşı dava açılabilir ve kişilik hakkından yararlanırlar (TMK m. 50).

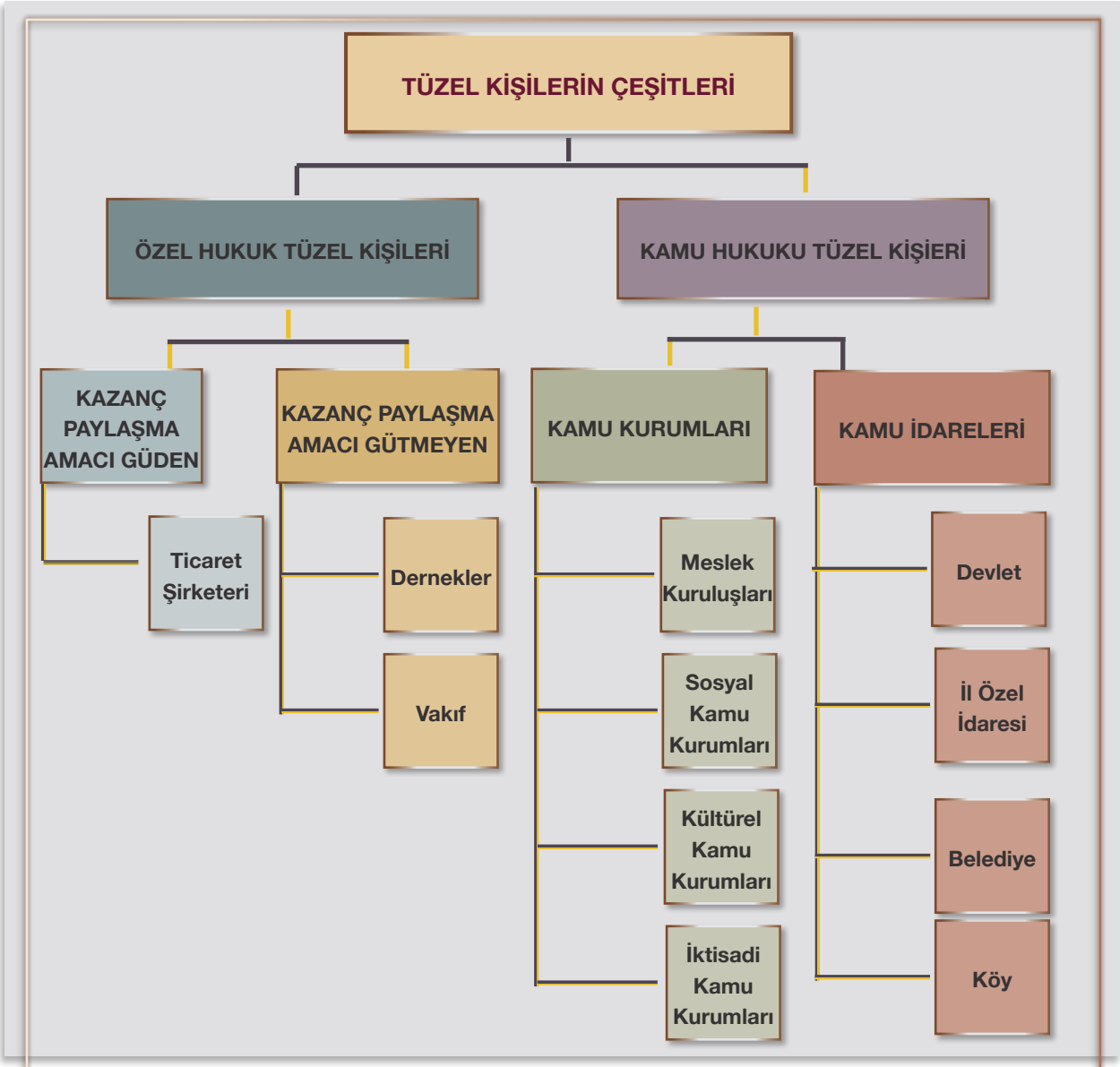

Şema 5.6: Tüzel kişiliğin çeşitleri

1.8. Tüzel Kişilerle Gerçek Kişilerin Karşılaştırılması

- Gerçek kişiler insanlardır. Tüzel kişiler mal ya da insan topluluklarıdır.
- Tüzel kişiler gerçek kişilerden oluşmaktadır.
- Hem tüzel hem de gerçek kişilerin hak ve fiil ehliyetleri vardır.
- Tüzel kişi hukuk düzenlerince belirlenen sistemlere göre kişilik kazanır. Gerçek kişiler doğumla kişilik kazanır.
- Tüzel kişiler kendiliğinden, yetkili organların kararıyla veya mahkeme kararıyla sona erer. Gerçek kişiliğin sona ermesi ölüm ya da mahkeme kararıyla gerçekleşir.

1.8.1. Tüzel Kişilerin Ayrımı

Tüzel kişiler, iç yapılarına ve tabi oldukları hukuk kurallarına göre iki kısma ayrılır.

İç Yapılarına Göre Tüzel Kişiler

a) Kişi Toplulukları

Kişi toplulukları, belli bir amacı gerçekleştirmek için ve bağımsız bir varlığa sahip olmak üzere kişilerin toplanmaları ile oluşur. Kişi topluluğu, kendisini kurmuş olan kişilerden (kuruculardan) ve sonradan ona katılmış bulunan kişilerden (üyelerden, ortaklardan) meydana gelir.

Dernekler, şirketler, devlet, iller (il özel idaresi), belediyeler ve köyler kişi topluluğu niteliğindedir.

b) Mal Toplulukları

Mal varlığı toplulukları, belli bir amacı gerçekleştirmek için ve bağımsız bir varlığa sahip olmak üzere kişilerin belli bir malı veya hakkı bu amaca ayırmalarından oluşur. Yapısı kurumsaldır.

Vakıflar ve kamu kurumları, üniversiteler, TRT ve YÖK mal topluluğu niteliğindeki tüzel kişilerdir.

Tabi Oldukları Hukuka Göre Tüzel Kişiler

a) Özel Hukuk Tüzel Kişileri

Özel hukuk tüzel kişileri, özel hukuk dalına bağlıdır. Bu tür tüzel kişiler diğer kişilerle oluşan ilişkilerinde eşit durumdadırlar. Bu tür tüzel kişiler kamu hukuku tüzel kişileri gibi kanunla değil, kişilerin istekleri ile kurulur ve yine kendi iradeleriyle ortadan kalkar. Özel hukuk tüzel kişileri, gerçekleştirmek istedikleri amaçlarına, niteliklerine göre ekonomik olan ve ekonomik olmayan olarak ikiye ayrılır. Ekonomik amaçlı özel hukuk tüzel kişilere **şirket** denir. Ekonomik olmayan amaçlı özel hukuk tüzel kişiler ise derneklerdir. Vakıflar da kural olarak yine ekonomik olmayan amaçlı özel hukuk tüzel kişileridir (AKINTÜRK & ATEŞ, 2019).

b) Kamu Hukuku Tüzel Kişileri

Kamu gücünü simgeler. Bu sayede diğer kişilerle oluşan ilişkilerinde üstün konumda bulunur. Bu tür tüzel kişiler kuruluş, işleyiş ve sona eriş bakımlarından da özel hukuk tüzel kişilerinden farklıdır. Örneğin; bunlar özel hukuk tüzel kişileri gibi kendi iradeleriyle değil, kanunla veya idari bir işlemle kurulur ve kendi iradeleriyle kendilerini fesh edemez (ortadan kaldıramaz), mahkeme kararı ile dağıtılamaz (AKINTÜRK & ATEŞ, 2019).

Kamu yönetimleri (amme idareleri) denilen devlet, iller (il özel idareleri), belediyeler ve köyler kişi topluluğu niteliğindeki kamu hukuku tüzel kişileridir.

Kamu kurumları (amme müesseseleri) örneğin; gerek devlet gerek vakıf üniversiteleri, hastaneler, Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) ve Yükseköğretim Kurulu (YÖK) mal topluluğu niteliğindeki kamu hukuku tüzel kişileridir.

1.9. Tüzel Kişilerde Kişiliğin Başlangıcı

Gerçek kişilerde kişilik doğumla başladığı ve buna bağlı olarak hak ehliyeti kazanıldığı hâlde tüzel kişiliğin başlangıcına ilişkin üç yöntem belirlenmiştir.

Şema 5.7: Tüzel kişilerde kişiliğin başlangıcı

- **Serbestlik Sistemi:** Yasal koşullara uyularak kurucuların iradelerini açığa vurmaları anında kişilik kazanılır. Dernekler, tüzüklerini ilan ettikleri anda kişilik kazanır.
- **İzin Sistemi:** Kişiliğin başlama anı, yetkili makamın kuruluş iznini verdiği andır. Tüzel kişi devlet izniyle kurulur. Böylece bir izin alınmamış olduğu sürece bir tüzel kişilik doğmuş olamaz.
- **Normandatif Sistem:** Bu sistemde yetkili makamların, bir tüzel kişinin kurulması için gerekli olan kanuni şartların bulunup bulunmadığını inceleme yetkileri vardır. Resmi Gazete'de yayımlandığı anda, bazen belgenin incelenmek üzere yetkili makama sunulduğu anda, bazen de tüzel kişinin ticari vb. sicille tescil edildiği anda doğmuş, yani kişilik kazanmış olur.

1.10. Tüzel Kişilerde Medeni Haklardan Yararlanma (Hak) Ehliyeti

Tüzel kişilerin de gerçek kişiler gibi hak ehliyetleri vardır. Tüzel kişiler; cins, yaş, hısımlık gibi yaradılış gereği insana özgü niteliklere bağlı olanlar dışındaki bütün haklara ve borçlara ehildirler (TMK m. 48). Örneğin; üyelerinden aidat (ödenti) isteme hakkı, üyelikten çıkarma hakkı gibi.

1.11. Tüzel Kişilerde Medeni Hakların Kullanma (Fiil) Ehliyeti

Tüzel kişiler, fiil ehliyetine sahiptir. Ama gerçek kişiler ile fiil ehliyetinin koşulları farklıdır. Gerçek kişiler; ayırt etme gücüne sahip olmak, ergin olmak ve kısıtlı olmamak şartıyla fiil ehliyeti alır. Tüzel kişiler ise ''Tüzel kişiler, kanuna ve kuruluş belgelerine göre gerekli organlara sahip olmakla, fiil ehliyetini kazanır.'' (TMK m. 49). Gerçek kişiler, fiil ehliyetini fiziken kullanır. Fakat tüzel kişiler fizyolojik varlıklar olmadıklarından onların fiil ehliyetini kullanabilmeleri için bazı zorunlu organlara sahip olmaları gerekir. Bunlar zorunlu ve iradi (seçimlik) organlardır.

1.12. Tüzel Kişiliğin Sona Ermesi

Tüzel kişiler, insanlar gibi ölümlü olan varlıklar değildir; yaşamları uzun yıllar boyu devam edebilir. Fakat tüzel kişileri ölümsüz varlıklar olarak kabul etmek de doğru değildir. Bazı durumlar ortaya çıktığı zaman tüzel kişilerin hayatı da sona bulabilir.

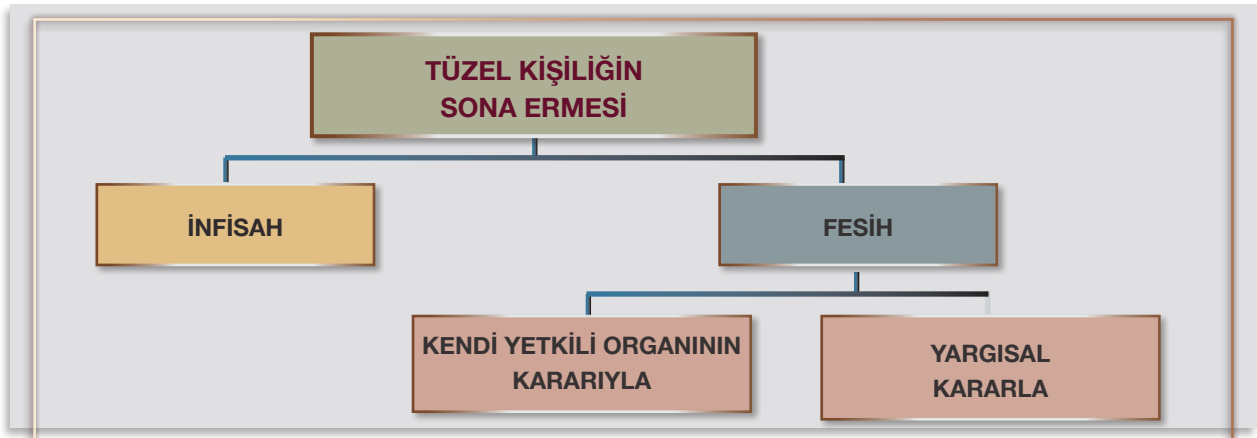

Şema 5.8: Tüzel kişiliğin sona ermesi

Tüzel kişilik iki şekilde sona erer.

İnfisah (Dağılma) Yoluyla: Tüzel kişiliğin kanunda belirtilen hâllerde kendiliğinden sona ermesidir. Buna sebep olan unsurlar;

- Amacın gerçekleşmesi
- Amacın gerçekleşmesinin imkansız hâle gelmesi
- Sürenin dolmuş olması
- Yönetim kurulunu kuramayacak hâle gelme
- Olağan genel kurul toplantısının üst üste iki defa yapılamaması
- İlk genel kurul toplantısının yapılamaması
- Üye sayısının düşmesi
- Acizliktir.

Dağıtılma Yoluyla (Fesih): Tüzel kişiliğin herhangi bir kararla sona ermesidir.

- Kendi yetkili organının kararıyla dağıtılma kararı alabilir. Örneğin, derneklerde genel kurul kararı veya ortaklarda paydaşların alacağı kararla sona erme.
- Yargı organının kararı ile dağılıtılabilir. Örneğin, hukuka ve ahlaka aykırı faaliyet gösteren tüzel kişiliğin mahkeme kararı ile sona ermesi (TMK m. 54).

1.13. Dernekler

Dernekler, gerçek veya tüzel en az yedi kişinin kazanç paylaşma dışında belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere, bilgi ve çalışmalarını sürekli olarak birleştirmek suretiyle oluşturdukları, tüzel kişiliğe sahip kişi topluluklarıdır (TMK m. 56). Derneklerin faaliyetlerini, yükümlülüklerini, denetimlerini, uygulanacak cezaları ve derneklerle ilgili diğer işlemleri düzenlemek üzere; özel bir kanun olarak çıkartılan 5253 sayılı Dernekler Kanunu, Dernekler Yönetmeliği ve uygulamadaki diğer düzenlemeler vardır. Bir kişi topluluğunun dernek olarak tüzel kişilik kazanabilmesi için dört unsura sahip olması gerekir.

Bunlar;

- kişi unsuru
- amaç unsuru
- süreklilik unsuru ve
- tüzel kişiliğe sahip olma unsurudur.

Derneğin amacı, hukuka ve ahlaka aykırı olamaz. Dernek, belirli bir amacı gerçekleştirmek üzere kişilerin bir araya gelmesiyle kurulduğu için burada belirli bir süre kararlaştırılamaz. Amaç ön plandadır. Dernek birlikteliğinde süreklilik aranır.

1.14. Derneğin Kuruluşu

Eylem ehliyetine sahip gerçek veya tüzel kişiler, önceden izin almaksızın dernek kurma hakkına sahiptir.

Her derneğin bir tüzüğünün bulunması ve bu tüzükte aşağıda gösterilen hususların belirtilmesi zorunludur.

- Derneğin adı ve merkezi, derneğin amacı, bu amacı gerçekleştirmek için yapılacak çalışma biçimleri ve faaliyet alanı
- Derneğe üye olma ve üyelikten çıkmanın şart ve şekilleri
- Derneğin organları ve örgütü, dernek genel kurulun toplanma şekli ve zamanı

- Genel kurulun görevleri, yetkileri, oy kullanma ve karar alma usul ve şekilleri
- Yönetim ve denetim kurullarının görev ve yetkileri, ne suretle seçileceği, asıl ve yedek üye sayısı
- Derneğin şubesinin bulunup bulunmayacağı, bulunacak ise şubelerin nasıl kurulacağı, görev ve yetkileri ile dernek genel kurulunda nasıl temsil edileceği
- Üyelerin ödeyecekleri giriş ve yıllık aidat miktarının belirlenme şekli
- Derneğin borçlanma usulleri
- Derneğin iç denetim şekilleri
- Tüzüğün ne şekilde değiştirileceği
- Gelir kaynakları
- Derneğin feshi hâlinde mal varlığının tasfiye şekli
- Geçici yönetim kurulu hususları

Dernekler; kuruluş bildirimini, dernek tüzüğünü ve gerekli belgeleri yerleşim yerinin en büyük mülki amirine verdikleri anda tüzel kişilik kazanır.

Dernek kuruluşu için gerekli belgeler şunlardır:

- Gerçek veya tüzel en az yedi kurucu tarafından doldurulmuş ve imzalanmış Kuruluş Bildirimi Formu (1 adet) (Dernekler Yönetmeliği Ek-2'de örneği bulunan)
- Dernek kurucuları tarafından her sayfası imzalanmış Dernek Tüzüğü (2 adet)
- Dernek kurucuları arasında tüzel kişiliklerin bulunması hâlinde; bu tüzel kişilerin unvanı, yerleşim yeri ve kuruluş belgesi ile tüzel kişiliklerin organları tarafından yetkilendirilen gerçek kişi de belirtilmek kaydıyla bu konuda alınmış kararın fotokopisi (1 adet)
- Kurucular arasında yabancı dernek veya dernek ve vakıf dışında kâr amacı gütmeyen kuruluşlar bulunması hâlinde, bu tüzel kişilerin derneklere kurucu olabilmesine dair İçişleri Bakanlığınca izin verildiğini belirten dernek kurucuları tarafından imzalanmış yazılı beyan (1 adet)
- Kurucular arasında yabancı uyruklular varsa bunların Türkiye'de yerleşme hakkına sahip olduklarını gösterir belgelerin fotokopileri (1 adet)
- Yazışma ve tebligatı almaya yetkili kişi veya kişilerin adı, soyadı, yerleşim yerlerini ve imzalarını belirten liste (1 adet)
- Dernek merkezinin (ikametgâh) tapu kütüğünde mesken olarak gösterilen yerlerde bulunacak olması hâlinde kat malikleri kurulunun oy birliği ile alacağı karar örneği (muvafakatname) (1 adet).

Kuruluş bildiriminde belgelerde kanuna aykırılık veya noksanlık bulunmaz ya da bu aykırılık veya noksanlık belirli sürede giderilmiş bulunursa derhâl derneğe yazıyla bildirilir ve dernek, dernekler kütüğüne kaydedilir.

1.15. Derneğe Üyelik

Derneğe üye olmaları kanunla yasaklanmamış olan ve dernek tüzüğüne göre üye olma şartlarını taşıyan kişilerin, derneğin yönetim kuruluna yapacakları yazılı üyelik başvuruları yönetim kurulunca görüşülerek en çok otuz gün içinde üyeliğe kabul veya isteğin reddi şeklinde karara bağlanıp sonucun müracaat sahibine yazı ile duyurulması zorunludur.

Yazılı olarak yapılacak üyelik başvurusu, dernek yönetim kurulunca en çok otuz gün içinde karara bağlanır ve sonuç yazıyla başvuru sahibine bildirilir. Başvurusu kabul edilen üye, bu amaçla tutulacak deftere kaydedilir. Yönetim kurulunca, karar defterinde alınan karar ile üyeliğe kabul edilmiş bulunanlar, dernek üyesi olur.

Üyelik için kanunda veya tüzükte aranılan nitelikleri sonradan kaybedenlerin, dernek üyeliği kendiliğinden sona erer.

Hiç kimse, dernekte üye kalmaya zorlanamaz. Her üye yazılı olarak bildirmek kaydıyla, dernekten çıkma hakkına sahiptir. Tüzükte üyelerin çıkarılma sebepleri gösterilebilir. Tüzükte çıkarma düzenlenmemişse üye, ancak haklı sebeple çıkarılabilir. Bu çıkarma kararına, haklı sebep bulunmadığı ileri sürülerek itiraz edilebilir.

1.16. Derneğin Organları

Derneğin zorunlu organları; genel kurul, yönetim kurulu ve denetim kuruludur. Dernekler, zorunlu organları dışında başka organlar da oluşturabilir.

Diğer organlara zorunlu organların görev, yetki ve sorumlulukları devredilemez.

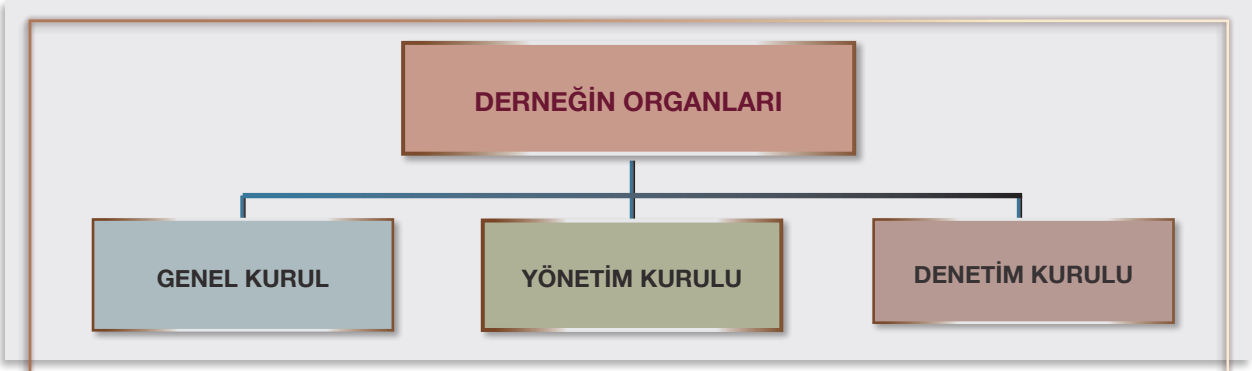

Şema 5.9: Derneğin organları

Genel kurul, derneğin en yetkili karar organı olup derneğe kayıtlı üyelerden oluşur. Genel kurul, dernek organlarını seçer ve derneğin diğer bir organına verilmemiş olan işleri görür. Genel kurul, üyeliğe kabul ve üyelikten çıkarma hakkında son kararı verir; derneğin diğer organlarını denetler ve onları haklı sebeplerle her zaman görevden alabilir.

Yönetim kurulu, beş asıl ve beş yedek üyeden az olmamak üzere dernek tüzüğünde belirtilen sayıda üyeden oluşur. Yönetim kurulu, derneğin yürütme ve temsil organıdır; bu görevini kanuna ve dernek tüzüğüne uygun olarak yerine getirir. Temsil görevi, yönetim kurulunca üyelerden birine veya bir üçüncü kişiye verilebilir.

Denetim kurulu, üç asıl ve üç yedek üyeden az olmamak üzere dernek tüzüğünde belirtilen sayıda üyeden oluşur. Denetim kurulu, denetleme görevini, dernek tüzüğünde belirtilen esas ve usullere göre yapar; denetleme sonuçlarını bir raporla yönetim kuruluna ve genel kurula sunar.

Derneğin, kendiliğinden sona erme hâlleri ise TMK m. 87'de sayılmıştır. Buna göre;

- Amacın gerçekleşmesi,gerçekleşmesinin olanaksız hâle gelmesi veya sürenin sona ermesi
- İlk genel kurul toplantısının kanunda öngörülen sürede yapılmamış ve zorunlu organların oluşturulmamış olması
- Borç ödemede acze düşülmüş olması
- Tüzük gereğince yönetim kurulunun oluşturulmasının olanaksız hâle gelmesi
- Olağan genel kurul toplantısının iki defa üst üste yapılamaması.

Bu hâllerden birinin bulunması durumunda her ilgili, sulh hâkiminden derneğin kendiliğinden sona erdiğinin tespitini isteyebilir.

Derneğin amacı, kanuna veya ahlaka aykırı hâle gelirse ya da kuruluştaki kanuna aykırılık veya eksiklikler giderilmezse cumhuriyet savcısının veya bir ilgilinin istemi üzerine mahkeme, derneğin feshine karar verir. Mahkeme, dava sırasında faaliyetten alıkoyma dâhil gerekli bütün önlemleri alır (TMK m. 89). Belirtilen üç sona erme hâlinden hangisi sebebiyle olursa olsun dernek sona erdikten sonra yapılacak işlem, derneğin mal varlığının tasfiye edilmesidir. Derneğin tasfiye ve devir işlemlerinin tamamlanmasının ardından derneğin kütükteki kaydı silinir.

1.17. Vakıflar

Vakıf iktisadi anlamda, kişisel çalışma ve gayretle elde edilen imkânların ve mal varlığının gönül rızasıyla paylaşılmasını öngören hukuki bir sistemdir.

Vakıflar, gerçek veya tüzel kişilerin yeterli mal ve hakları belirli ve sürekli bir amaca özgülemeleriyle oluşan tüzel kişiliğe sahip mal topluluklarıdır. Bir mal varlığının bütünü veya gerçekleşmiş ya da gerçekleşeceği anlaşılan her türlü geliri veya ekonomik değeri olan haklar vakfedilebilir. Cumhuriyetin anayasa ile belirlenen niteliklerine ve anayasanın temel ilkelerine, hukuka, ahlaka, millî birliğe ve millî menfaatlere aykırı veya belli bir ırk ya da cemaat mensuplarını desteklemek amacıyla vakıf kurulamaz (TMK m. 101).

1 Mart 19922'deki TBMM'nin Açış Nutkundan

"Vakıflarla ilgili konulara gelince; bilinmektedir ki vakıflar memleketimizin mühim bir servetini teşkil eder. Bu servetten millet ve memleketin gerektiği şekilde istifade edebilmesi için Şer'iyye Vekâletiyle beraber bütün Bakanlar Kurulunun ve hatta Yüce Meclisin bu hususu ehemmiyetle tetkik ile bu büyük müessesenin haraplıktan korunmasını ve memlekete faydalı bir hale konulmasını temenni eylerim..."

Görsel 5.1: Atatürk ve vakıflar

Özetle vakıf, gerçek veya tüzel kişilerin yeterli mal ve hakları belirli ve sürekli bir amaca özgülemeleri (bir malı, bir şeyi yalnız belli bir amaç uğruna ayırma) ile oluşan tüzel kişiliğe sahip mal toplulukları-dır. Vakıf, tarih boyunca süregelmiş yardımlaşma ve dayanışma duygusunun kurumsallaşmış hâlidir. O hâlde vakıf tüm insanlığın mutluluğunu amaçlayan bir sistemler bütünüdür. Vakıf kurma iradesi vakıf senedinde açıklanır. Senedin içeriği yasa tarafından belirlenmiştir. Vakıf tescil işlemiyle vakıf tüzel kişilik kazanır ve o andan itibaren tahsis edilen malların mülkiyetini alır. Vakfın zorunlu organı, yönetim organıdır.

Vakıflar Kanunu'na göre vakıf, tüzel kişiliği haiz olmak üzere bir malın belli bir amaca tahsisidir.

1.18. Vakfın Kuruluşu

Vakıflar, yerleşim yeri mahkemesinde tutulan sicile tescil edilmekle tüzel kişilik kazanır (TMK m. 102/1).

Türk Medeni Kanunu'na göre vakıf kuracak kişi notere müraacat ederken resmî bir senet düzenler. Bu senedin içinde;

- Vakfın amacı
- Vakfın organları (yönetimi, denetim kurulu)
- Bu amaca tahsis edilen mallar ve haklar
- Vakfın mütevelli heyeti, ikametgah ve vakfın ismi bulunur.

1.19. Vakfın Organları

Vakfın organları; genel kurul, yönetim kurulu, denetim kurulu ve genel sekreterliktir. Vakfın, derneklerde olduğu gibi zorunlu organa ihtiyaçları vardır. Vakfın bir yönetim organının (Müdür, yönetici, yönetim kurulu, mütevelli heyeti gibi adlar verilir.) bulunması zorunludur. Vakfeden, vakıf senedinde ihtiyari olarak gerekli gördüğü başka organları da gösterebilir.

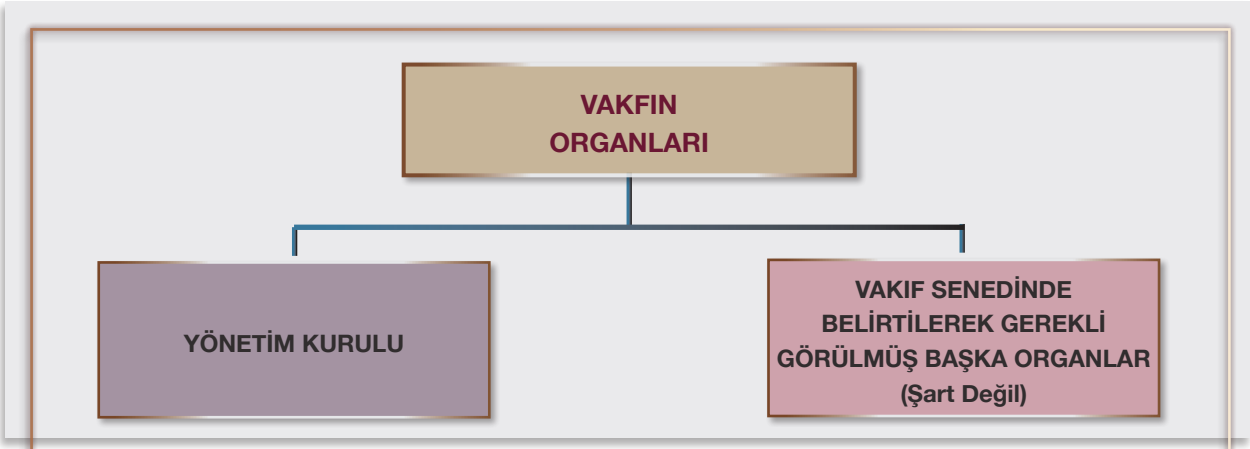

Şema 5.10: Vafkın organları

1.20. Vakfın Unsurları

Bir vakfın kurulabilmesi, diğer bir deyişle belirli bir amaca özgülenmiş (tahsis edilmiş) olan mal veya hakların hukuken bir ''vakıf'' olarak nitelendirilebilmesi için bazı unsurlara ihtiyaç vardır. Bu unsurlar; vakfeden, amaç, mal ve irade açıklamasıdır.

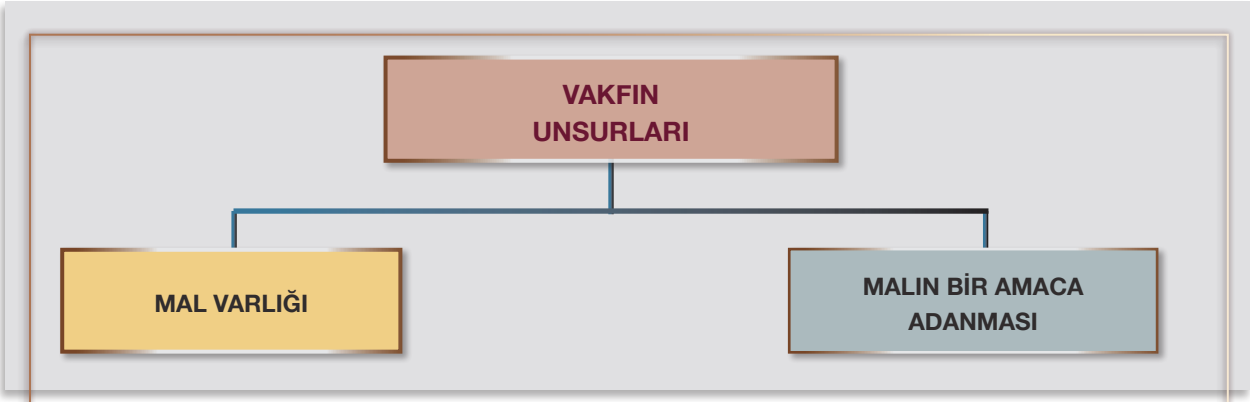

Şema 5.11: Vakfın unsurlarından bazıları

Vakfeden: Bir vakfın kurulabilmesi için her şeyden önce onu kuracak bir kişinin mevcut olması gerekir ki Medeni Kanunu bu kişiyi ''vakfeden'' olarak isimlendirmektedir. Vakfeden, gerçek bir kişi olabileceği gibi bir tüzel kişi de olablilir.

Vakıf kuracak kişinin ayırt etme gücüne sahip olması gerekir. Küçükler ile kısıtlılar, sağlıklarında hüküm ifade etmek üzere kendi başlarına ya da yasal temsilcilerinin izniyle vakıf kuramazlar; hatta yasal temsilcilerin dahi küçük veya kısıtlı adına onun mallarıyla bir vakıf kurmaları mümkün değildir (TMK m. 449).

Amaç: Bir vakfın kurulabilmesi için belirli ve sürekli bir amacın mevcut olması da gereklidir. Çünkü vakıf, bir malın belirli ve sürekli bir amaca tahsis edilmesini ifade eder (TMK m. 101).

Vakıfların amaçları, manevi olabileceği gibi maddi de olabilmektedir. Amaçları sürekli ve belirli bir amaç olmalıdır. Aynı zamanda cumhuriyetin anayasa ile belirlenen niteliklerine ve Anayasa'nın temel ilkelerine, hukuka, ahlaka, milli birliğe ve milli menfaatlere aykırı veya belli bir ırk ya da cemaat mensupları desteklemek amacıyla da vakıf kurulamaz (TMK m. 101/4).

Mal: Vakfın en önemli unsuru; amacının gerçekleştirilmesine olanak tanıyan unsurdur. Taşınır mal veya taşınmaz mal olabilir.

İrade Açıklaması: Vakfeden kişinin irade açıklaması bulunmalıdır. Vakıf kurma iradesi ya resmî senetle veya ölüme bağlı tasarrufla açıklanır (TMK m. 74/1). Resmî senet, vakıf senedi denilen yazılı belgedir. Ölüme bağlı tasarruf, vasiyetnamedir. Resmî senet, noter tarafından düzenlenirken vasiyet; resmî, el yazılı veya sözlü olarak yapılabilir.

1.21. Vakfın Sona Ermesi

Vakıfların kurulmasında amaç sürekliliktir. Fakat bazı şekillerde sona ererler. Vakıflar iki şekilde sona erer.

- **Dağılma yoluyla**
- **Dağıtılma yoluyla**

Dağılma yoluyla vakfın sona ermesi için amacının gerçekleştirilmesinin imkansız hâle gelmesi ya da amacın değiştirilmesine olanak bulunmaması gerekir. Bu durumda vakıf kendiliğinden sona erer. Mahkeme kararıyla vakıf sicilinden silinir (TMK m. 116).

Dağıtılma yoluyla sona erme ise şöyle gerçekleşir: Yasak amaç güttüğü veya yasak faaliyetlerde bulunduğu sonradan anlaşılan veya amacı sonradan yasaklanan vakfın amacının değiştirilmesine olanak bulunmazsa vakıf mahkeme kararıyla dağıtılır (TMK m. 116/2).

1.22. İkametgâh (Yerleşim Yeri)

Yerleşim yeri, bir kimsenin ülke içerisinde sürekli yerleşmek niyetiyle seçtiği ve oturduğu ya da bizzat kanun tarafından o kimse için tayin edilen yerdir. Herkesin bir yerleşim yeri bulunmak zorundadır. Bir kimsenin aynı anda birden fazla yerleşim yeri olmaz (Ticari ve sınaî müesseseler, birden fazla ikametgâha sahip olabilir.). Kişinin yerleşmek niyetiyle oturduğu yere o kişinin ikametgâhı denir. **İkametgâh,** kişinin belirli bir yerle olan hukuki ilişkisini ifade eder.

Örneğin, A kişisinin İzmir'in Bornova İlçesi ve Çeşme İlçesi olmak üzere iki evi vardır. Sürekli oturma niyetiyle yerleştiği yer Bornova'dır. Ancak işiyle ilgili tüm çalışmalarını Çeşme'deki yazlığından idare etmektedir. Burada önemli olan A kişisinin niyetidir. Eğer A kişisi, Bornova'daki evini sürekli oturma niyetiyle satın almışsa burası onun ikametgâhıdır. Bu durumda sürekli vakit geçirdiği yer olan Çeşme'deki evi onun sadece konutu olur.

Şema 5.12: İkâmetgaha ilişkin belgeler

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin vatandaşlarına sağladığı e-devlet uygulaması ile artık ikametgâh belgesi alınması işlemi kolaylık kazanmıştır. E-devletten alınan ikametgâh görseli örneğinde (Görsel 5.4); kişinin kimlik bilgileri, yerleşim adresi, adres türü, adres numarası, açık adresin yanı sıra belgeye ait barkod (sağ üst köşede) ve karekod (sağ alt köşede) bulunmaktadır.

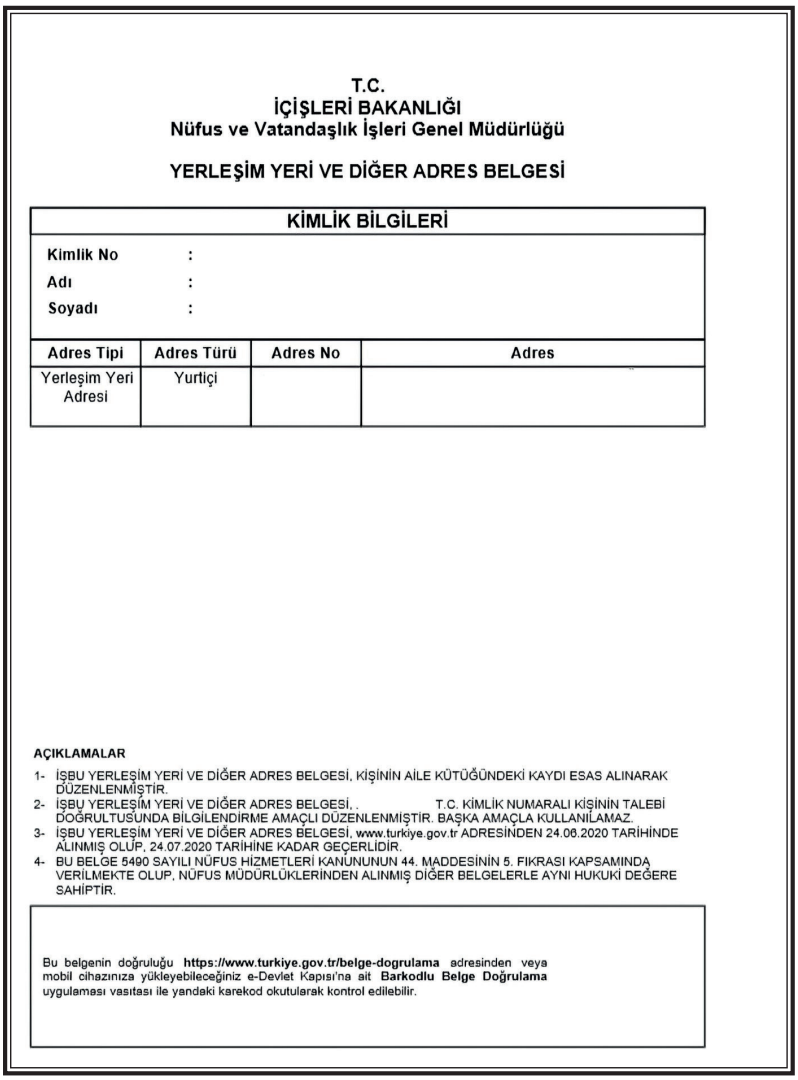

T.C.
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü

YERLEŞİM YERİ VE DİĞER ADRES BELGESİ

KİMLİK BİLGİLERİ			
Kimlik No :			
Adı :			
Soyadı :			
Adres Tipi	**Adres Türü**	**Adres No**	**Adres**
Yerleşim Yeri Adresi	Yurtiçi		

AÇIKLAMALAR

1- İŞBU YERLEŞİM YERİ VE DİĞER ADRES BELGESİ, KİŞİNİN AİLE KÜTÜĞÜNDEKİ KAYDI ESAS ALINARAK DÜZENLENMİŞTİR.
2- İŞBU YERLEŞİM YERİ VE DİĞER ADRES BELGESİ, . T.C. KİMLİK NUMARALI KİŞİNİN TALEBİ DOĞRULTUSUNDA BİLGİLENDİRME AMAÇLI DÜZENLENMİŞTİR. BAŞKA AMAÇLA KULLANILAMAZ.
3- İŞBU YERLEŞİM YERİ VE DİĞER ADRES BELGESİ, www.turkiye.gov.tr ADRESİNDEN 24.06.2020 TARİHİNDE ALINMIŞ OLUP, 24.07.2020 TARİHİNE KADAR GEÇERLİDİR.
4- BU BELGE 5490 SAYILI NÜFUS HİZMETLERİ KANUNUNUN 44. MADDESİNİN 5. FIKRASI KAPSAMINDA VERİLMEKTE OLUP, NÜFUS MÜDÜRLÜKLERİNDEN ALINMIŞ DİĞER BELGELERLE AYNI HUKUKİ DEĞERE SAHİPTİR.

Bu belgenin doğruluğu **https://www.turkiye.gov.tr/belge-dogrulama** adresinden veya mobil cihazınıza yükleyebileceğiniz e-Devlet Kapısı'na ait **Barkodlu Belge Doğrulama** uygulaması vasıtası ile yandaki karekod okutularak kontrol edilebilir.

Görsel 5.2: E-devletten alınmış bir ikametgâh örneği

1.23. İkametgâh Kavramı ve Önemi

İkametgâh, bir kişinin bir yere bağlılığını ifade eden kavramdır. İkametgâh bir kişinin kanundaki şartlar uyarınca bir yerle olan ilişkisidir.

İkametgâhın önemi, kanun herkesin bir ikametgâhı olması ilkesini gerekli kılmıştır. Bunun yanında herkesin ancak tek bir ikametgâhı bulunması ilkesi yer almıştır. Birincisine **ikametgâhta gereklilik ilkesi**, ikincisine **ikametgâhta teklik ilkesi** adı verilir.

1.24. İkametgâha İlişkin İlkeler

- **İkametgâhın Tekliği:** Medeni Kanun'un 19. maddesine göre, herkesin tek bir ikametgâhı olmalıdır.
- **İkametgâhın Zorunluluğu:** Kanun koyucu herkesin bir ikametgâha mutlaka sahip olması gerektiği ilkesini benimsemiştir. Eğer bir kimse bir yerdeki ikametgâhına son vermişse ve yeni bir ikametgâh da edinmemişse kişinin eski ikametgâhı devam eder.

1.25. İkametgâh Çeşitleri

Kanunca belirlenen ikametgâh çeşitleri şunlardır:

- İsteğe bağlı ikametgâh (yerleşim yeri)
- Kanuni (yasal) ikametgâh
- Saymaca (itibari) ikametgâh

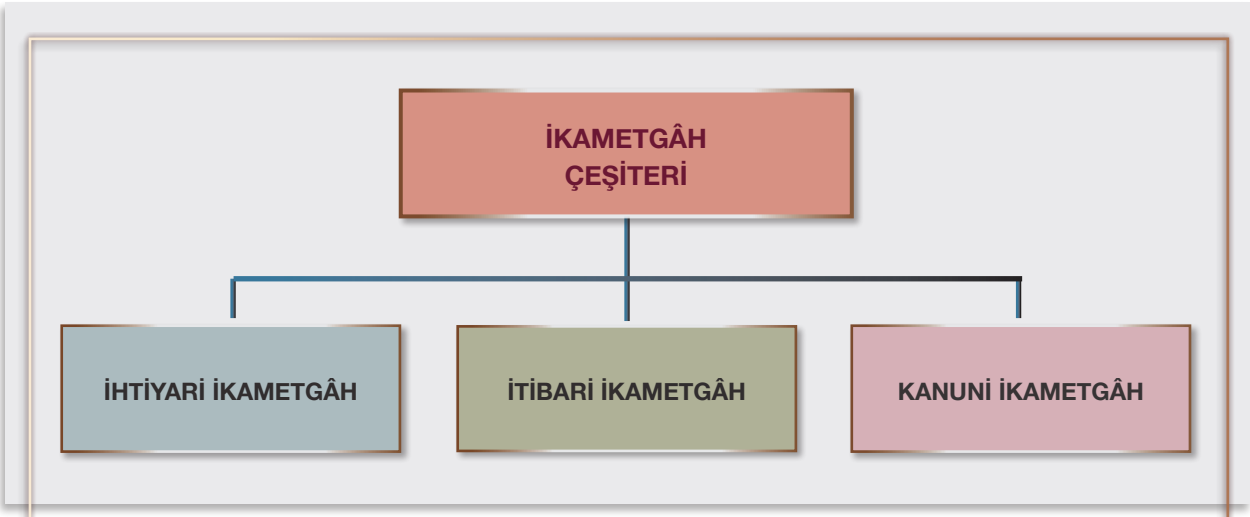

Şema 5.13: İkametgâh çeşitleri

İsteğe Bağlı İkametgâh: İsteğe bağlı yerleşim yeri, bir kimsenin kendi arzusu ve iradesiyle seçebileceği yerleşim yeridir. Medeni kanuna göre ''Yerleşim yeri bir kimsenin sürekli kalma niyetiyle oturduğu yerdir.'' demekle isteğe bağlı (iradi) yerleşim yerinin şartlarını belirtmiştir.

Yerleşme niyeti ile kurulan yerin bir ev olması şart değildir, bir otel odası da olabilir.

TMK m. 22'de "Bir öğretim kurumuna devam etmek için bir yerde bulunma ya da eğitim, sağlık, bakım veya ceza kurumuna konulma yeni yerleşim yeri edinme sonucunu doğurmaz.'' denilmektedir. Sürekli kalma niyeti olmaksızın bilfiil oturulan yer, yerleşim yeri olmayıp konut (mesken) olarak isimlendirilir.

Saymaca (İtibari): Saymaca yerleşim yeri, isteğe bağlı bir yerleşim yeri bulunmayan kimseler için söz konusu olur. Gerçekten TMK m. 20/2 uyarınca, ''Önceki yerleşim yeri belli olmayan veya yabancı ülkedeki yerleşim yerini bıraktığı hâlde Türkiye'de henüz bir yerleşim yeri edinmemiş olan kimsenin hâlen oturduğu yer, yerleşim yeri sayılır.''. Çocuklardan velayet altında bulunmayanlar, yani ana ve babaları velayet hakkına sahip olmayanlar ile ana babalarından birinin korumasına bırakılmamış olanlar için de saymaca yerleşim yeri söz konusudur. Bu çocukların oturma yerleri, onların yerleşim yeri sayılır (TMK m. 21/1).

Görüldüğü üzere, isteğe bağlı bir yerleşim yeri bulunmayan kimselerin hâlen oturmakta oldukları yer yani konutlarının (meskenlerinin) bulunduğu yer onların yerleşim yeri sayılmaktadır. Bu sonuç, herkesin mutlaka bir yerleşim yerine sahip olması gereğinden (zorunluluk ilkesinden) ileri gelmektedir.

Kanuni (Yasal) İkametgâh: Asıl olan herkesin ihtiyari bir ikametgâha sahip olmasıdır. Fakat bazı hâllerde kanun bir kişinin ikametgâhını başkalarına bağlı olarak tayin eder. Bu takdirde kanuni ikametgâh söz konusu olur. Velayet altındaki küçükler ile vesayet altındaki kişiler bu kapsamdadır.

Velayet altındaki çocukların ikametgâhı, velayete sahip ana ve babanın ikametgâhıdır. Vesayet altındaki kişilerin yerleşim yeri ise, kendilerini vesayet altına alan vesayet makamının, yani ''sulh mahkemesi''nin bulunduğu yerdir.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

DOĞRU YANLIŞ-5

Aşağıdaki cümlelerin başında boş bırakılan parantezlere, cümlelerde verilen bilgiler doğru ise (D) yanlış ise (Y) yazınız.

1. ( ) Hukukta kişi terimi, haklara ve borçlara sahip olabilen varlıkları ifade eder.
2. ( ) Tüzel kişilikler, sadece dağıtılma yoluyla sona erer.
3. ( ) Dernekler, en az altı kişiden oluşmak zorundadır.
4. ( ) Gerçek kişilerde kişiliği sona erdiren en doğal neden ölümdür.
5. ( ) Vakıf kişi, dernek ise mal topluluğudur.
6. ( ) Kazanç paylaşma dışında belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere oluşturulan tüzel kişiliklere dernek denir.
7. ( ) Kişinin yerleşmek niyetiyle oturduğu yere o kişinin ikametgâhı denir.
8. ( ) Vakfın zorunlu organı, genel sekreterlik organıdır.
9. ( ) On iki yaşını dolduran küçük, kendi isteği ve velisinin rızasıyla mahkemece ergin kılınabilir.
10. ( ) Kişilerin fiil ehliyetine sahip olabilmesi için ayırt etme gücüne sahip olması, ergin olması ve kısıtlı olmaması gerekir.

TEST-5

Aşağıda verilen soruların doğru yanıtını işaretleyiniz.

1. Hukuk düzenince aşağıdakilerden hangisi gerçek kişi olarak kabul edilir?

A) Dernekler
B) Vakıflar
C) İnsanlar
D) Ortaklıklar
E) Devletler

2. Gerçek kişilik ne zaman başlar?

A) 18 yaş doldurulduğunda
B) Nüfus kaydı yapıldığında
C) Çocuk tam ve sağ doğduğunda
D) Nüfus cüzdanı verildiğinde
E) Çocuk ana rahmine düştüğünde

3. Aşağıdakilerden hangisi, kişi topluluğu niteliğindeki tüzel kişilerden biri <u>değildir?</u>

A) Devlet B) Dernek C) Vakıf
D) Belediye E) Şirket

4. Belli bir amacı gerçekleştirmek üzere bağımsız bir varlık hâlinde örgütlenmiş, hak ve fiil ehliyetine sahip kişi ve mal topluluklarına ne denir?

A) Gerçek kişi

B) Tüzel kişi

C) İnsan

D) Sanal kişi

E) Doğal kişi

5. Normal erginlik hangi yaşın doldurulması ile kazanılır?

A) 15 B) 16 C) 17 D) 18 E) 19

6. İkametgâh çeşitleri ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi yanlış verilmiştir?

A) Saymaca ikametgâh

B) İradi (isteğe bağlı) ikametgâh

C) Çoklu ikametgâh

D) Kanuni (yasal) ikametgâh

E) İtibari ikametgâh

7. Aşağıdakilerden hangisinde bir kişi hakkında verilen gaiplik kararının o kişinin evliliğine etkisi doğru biçimde belirtilmiştir?

A) Gaiplik kararının verilmesiyle evlilik kendiliğinden sona erer.

B) Gaiplik kararının üzerinden beş yıl geçince evlilik kendiliğinden ortadan kalkar.

C) Gaiplik kararının verilmesiyle evlilik sona ermez, gaiplik kararının verilmesinin ardından boşanma davası açılması gerekir.

D) Gaiplik kararının verilmesiyle evlilik sona ermez, gaiplik kararının verilmesinin ardından evliliğin feshinin talep edilmesi gerekir.

E) Gaiplik kararının verilmesiyle evlilik ortadan kalkmaz, gaiplik kararı ile birlikte boşanma talep edilmelidir.

8. Aşağıdakilerden hangisi sınırlı ehliyetsizlerin tek başına yapabilecekleri işlemlerden biridir?

A) Bağışlamada bulunmak

B) Bağışlamayı kabul etmek

C) Taşınmazı satmak

D) Taşınırı satmak

E) Kira sözleşmesi yapmak

9. Aşağıdakilerden hangisi sınırlı ehliyetsizlerin hiç yapamayacakları işlemlerden biridir?

A) Kefil olmak

B) Evlenme

C) Nişanlanma

D) Kira sözleşmesi

E) İstisna sözleşmesi

10. Aşağıdakilerden hangisi sınırlı ehliyetliler grubunda yer alan kişilerden biridir?

A) Kısıtlılar

B) Küçükler

C) Akıl hastaları

D) Akıl zayıflığı hâlinde bulunanlar

E) Evli kişiler, kendine yasal danışman atanmış kişiler

11. I. Bağış yapmak

II. Kefil olmak

III. Satış yapmak

IV. Vakıf kurmak

Yukarıdakilerden hangileri tam ehliyetsiz adına yasal temsilcinin yapamayacağı işlemlerdir?

A) I ve IV

B) III ve IV

C) I, II, III

D) I, II, IV

E) II, III, IV

12. Aşağıdakilerden hangisi kanunda sayılan kısıtlama sebeplerinden biri değildir?

A) Akıl hastalığı

B) Yaş küçüklüğü

C) Akıl zayıflığı

D) Savurganlık

E) Kötü yaşama tarzı

13. Küçüğün mahkemece ergin kılınabilmesi için kaç yaşını doldurmuş olması gerekir?

A) 14

B) 15

C) 16

D) 17

E) 18

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI-6

- Çevrenizde nişanlanan ve evlenen kişilerle konuşarak evlenme öncesi yapılan hukuki işlemlerin ve kullanılan resmî belgelerin neler olduğunu araştırınız. Öğrendiklerinizi sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.
- E-devletten soy ağacınızı çıkartıp ailenize dair hısımlık bağları ve dereceleri ile ilgili tablo çalışması yapınız.

2. AİLE HUKUKU

Aile, toplumun temelidir. Toplum, aile denilen en küçük sosyal birimlerden oluşur. İçerik ve kapsamı bakımından zamanla birçok değişime uğramış olan aile kurumu, tarihin ilk dönemlerine kadar uzanan oldukça eski bir oluşumdur. Eşler arasındaki ilişkiler ile ana-baba ve çocuklar arasındaki ilişkileri, kısaca aile ilişkilerini düzenleyen hukuk kuralları da aile hukukunu oluşturur.

Aile hukuku, medeni hukukun kişilerin aile çevresindeki ilişkilerini düzenleyen kısmıdır. Aile kavramı altında aile üç farklı şekilde tanımlanmıştır.

- Dar anlamda aile, yalnızca eşlerden meydana gelen topluluktur.
- Geniş anlamda aile, eşler ve çocuklarından meydana gelen topluluktur.
- En geniş anlamda aile, ev başkanının otoritesine tabi olarak aynı çatı altında yaşayan kişilerden meydana gelmiş topluluktur.

Görsel 6.1: Geniş anlamda aile

2.1. Nişanlılık

Nişanlanma, ileride birbiri ile evlenmek isteyen ayrı cinsten iki kişinin karşılıklı irade açıklamasıdır. ''Nişanlanma evlenme vaadiyle olur.'' (TMK m. 118). Nişanlanma, evlenmenin bir ön basamağıdır.

Kanundaki evlenmeye engel durumlar elbette nişanlanma için de söz konusudur. Örneğin; tam ehliyetsizler, ayırt etme gücünden yoksun olduklarından hiçbir hukuki işlem yapamazlar. Pek tabii nişanlanma sözleşmesi de kuramazlar.

Görsel 6.2: Nişanlılık

Nişanlamanın geçerlilik koşulları şunlardır:

- Kişiye bağlı koşulular; ayırt etme gücü, yasal temsilcinin onayı.
- Muhtevaya bağlı koşullar; ahlaka ve adaba aykırı olmaması, evlenme engelinin var olmaması.

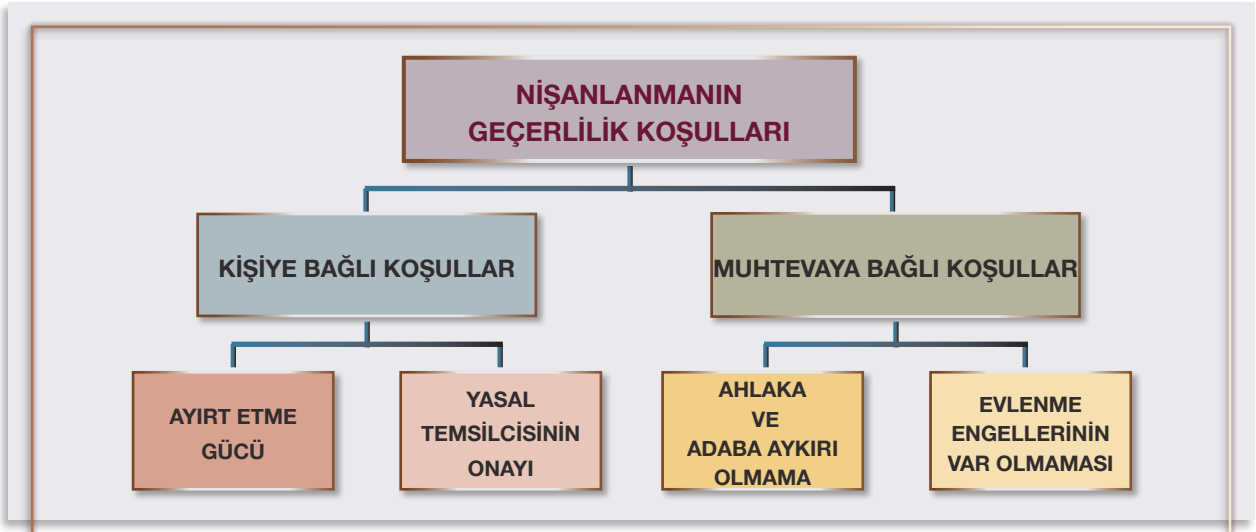

Şema 6.1: Nişanlanmanın geçerlilik koşulları

2.2. Evlenme

Nişanlılığın son aşaması olan evlenme; bir kadın ve bir erkeğin, iradelerinin tam ve sürekli bir yaşam ortaklığı kurmak üzere, hukukun aradığı koşullara uygun olarak, resmiyette aile birliği oluşturmasıdır. Evlenecek kişilerin birbirlerine karşı dürüst, saygılı, sevgi dolu, sabırlı, hoşgörülü, sorumluluk sahibi olmaları ve birbirlerine karşı empati kurmaları gereklidir.

2.2.1. Evlenme Koşulları

Evlilik işlemleri Türk Medeni Kanunu ve Evlendirme Yönetmeliği ile düzenlenmiştir. Evlenme akdinin koşulları, maddi ve şekli koşullar olarak ikiye ayrılır.

2.2.1.1. Evlenmenin Maddi Koşulları

Maddi koşulları, evlenmenin geçerli olabilmesi için bulunması gerekli olan koşullar (evlenme ehliyeti) ve bulunmaması gereken koşullar (evlenme engelleri) oluşturur.

Evlenme Ehliyeti: Evlenmeye ehil (yetkili) olma şartlarına denir. Evlenmeyi kurabilmek için ilk şart kişilerin

ayırt etme güçlerinin bulunmasıdır. Daha sonra evlenme yaşına erişmiş olmaları gerekir. Bu yaş sınırları kanunda şu şekilde düzenlenmiştir:

- **Ana Kural:** Erkek veya kadın, on yedi yaşını doldurmadıkça evlenemez.
- **İstisna:** Hâkim olağanüstü dururumlar ve pek önemli sebeple onaltı yaşını doldurmuş olan erkek veya kadının evlenmesine izin verebilir. Olanak bulundukça karardan önce ana-baba veya vasi dinlenir. Kanun olağanüstü durumların ve pek önemli sebeplerin neler olabileceğini hâkimin takdirine bırakmıştır. Kısıtlılar yasal temsilcilerinin izni olmadıkça evlenemez.

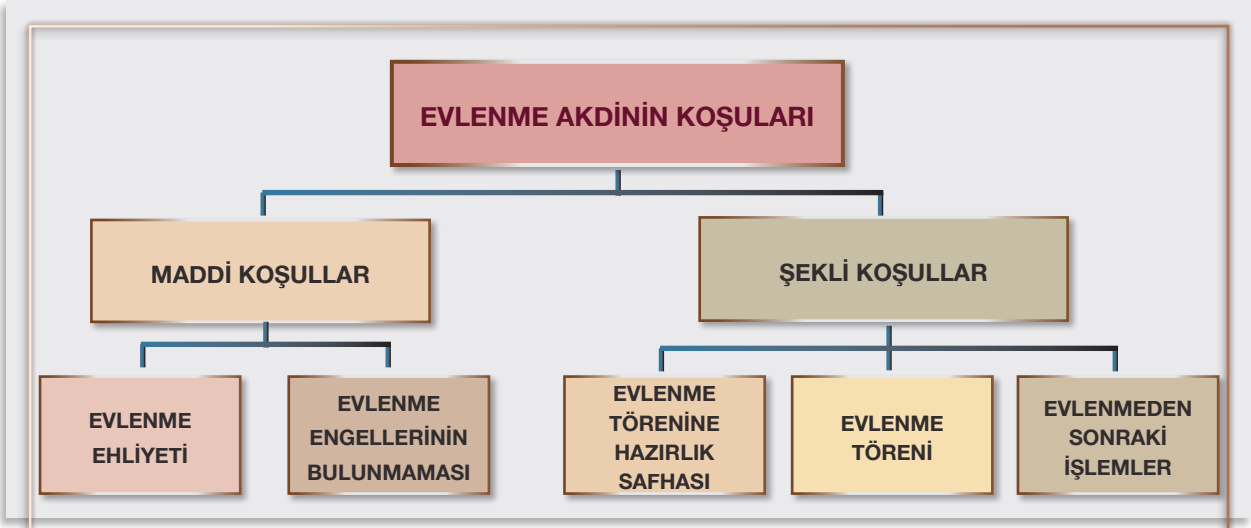

Şema 6.2: Evlenme sözleşmesinin koşulları

Evlenme engelleri ile ilgili önemli hususlar şunlardır:

- Ayırt etme gücüne sahip olamayanlar evlenemez ancak kısıtlılar yasal temsilcinin izniyle evlenebilir.
- Hısımlık ilişkisi olanlar evlenemez.
- Önceki evliliğin sona erdiğini ispat edemeyenler; gaiplik durumunda, evliliğin feshine dair mahkeme kararı almayanlar evlenemez.
- Evlilik sona ermişse kadın, evliliğin sona ermesinden başlayarak üç yüz (300) gün geçmedikçe evlenemez. Ancak doğum olayı olursa bu süre biter.
- Akıl hastaları, evlenmelerinde tıbbi sakınca bulunmadığı resmî sağlık kurulu raporuyla anlaşılmadıkça evlenemezler.
- Evlenmeye engel hastalığının bulunmadığını, resmî sağlık raporu ile belgelendirmeyenler evlenemezler.

2.2.1.2. Şeklî Koşullar

Şeklî koşullar üç etapta incelenebilir; evlenme törenine hazırlık safhası, evlenme töreni ve evlenmeden sonraki işlemler.

Evlenme Törenine Hazırlık Safhası

- Birbiriyle evlenecek erkek ve kadın, içlerinden birinin oturduğu yer evlendirme memurluğuna birlikte başvururlar.

Evlendirme memuru; belediye bulunan yerlerde belediye başkanı veya onun bu işle görevlendireceği memur, köylerde ise muhtardır (TMK m. 134). Ancak bu 28.11.2017 yılında 2169 sayılı Evlendirme Yönetmeliği ile 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanun'unda yapılan değişikliklerle; bakanlığın, il nüfus ve vatandaşlık mü-

dürlüklerine, nüfus müdürlüklerine il ve ilçe müdürlüklerine ve ilgili dış temsilciliklere evlendirme memurluğu görev ve yetkisi verilebileceğini hüküm altına alınmıştır.

Başvuru, evlenecekler tarafından yazılı veya sözlü olarak yapılabilir. Sözlü olarak yapıldığı takdirde başvuru evlendirme memuru önünde beyannameye geçirilerek taraflar tarafından imzalanır.

- Erkek ve kadından her biri; nüfus cüzdanını ve nüfus kayıt örneğini, önceki evliliği sona ermiş ise buna ilişkin belgeyi, küçük veya kısıtlı ise ayrıca yasal temsilcisinin imzasıyla onaylanmış yazılı izin belgesini ve evlenmeye engel hastalığının bulunmadığını gösteren sağlık raporunu evlendirme memurluğuna vermek zorundadır.
- Evlendirme memuru, evlenme başvurusunu ve buna eklenmesi gereken belgeleri özenle inceler. Başvuruda bir eksiklik görürse bunu tamamlar veya evlenmek isteyen kadın ve erkeğe tamamlattırır. Başvurunun usulüne uygun olarak yapılmadığı veya evleneceklerden birinin evlenmeye ehil olmadığı ya da evlenmeye engel yasal bir durumun bulunduğu anlaşılırsa evlenme başvurusu reddolunur ve durum evleneceklere yazıyla hemen bildirilir.
- Evleneceklerden her biri evlendirme memurunun ret kararına karşı mahkemeye başvurarak itiraz edebilir. İtiraz, evrak üzerinde incelenip kesin karara bağlanır.
- Evlenmeye engel bir durumun bulunmadığı ve tüm belgelerin tamam olduğu evlendirme memuru tarafından belirlenecek olursa evlenme sözleşmesinin gerçekleştirileceği gün ve saat taraflara bildirilir. Taraflar talep ettiği takdirde evlendirme memuru kendilerine altı ay boyunca geçerli olan evlenme izin belgesi verir.

Evlilik Töreni İçin Zorunlu Belgeler

- Nüfus kayıt örneği
- Evlendirme memurluğundan beyanname
- Sağlık raporu
- Evlenme ehliyet belgesi
- Vesikalık fotoğraf
- Gerekli görüldüğü takdirde ana-baba veya vasilerin yazılı izin belgesi

Evlenme Töreni

Evlenme töreninde, evlendirme memuru önünde nişanlı bulunan ya da evlenmek isteyen kişilerin isteklerini hür bir irade ile açıklamaları gerekir. Bu kişilerin evlilik töreni sırasında ikisinin de hazır bulunmaları şarttır. İrade açıklamasını yaparlarken ergin iki tanığın bulunması bu sözleşmeye şahit olmaları gerekir. Evlenme sözleşmesi tarafların olumlu sözlü cevaplarını verdikleri anda kurulmuş olur.

Evlenmeden Sonraki İşlemler

- Evlenme töreni biter bitmez evlendirme memuru eşlere bir aile cüzdanı verir.
- Aile cüzdanı gösterilmeden evlenmenin dinî töreni yapılamaz. Aksi davranış Türk Ceza Yasası'nda suç sayılmıştır.

2.3. Evlenme Engelleri

Evlenmeye engel olan durumlar kesin evlenme engelleri ve kesin olmayan evlenme engelleridir. Kesin evlenme engelleri arasında yakın hısımlık, akıl hastalığı ve mevcut evliliğin devam etmesi durumu vardır. Kesin olmayan evlenme sebepleri ise kadının bekleme süresi (iddet müddeti) veya bulaşıcı hastalıklardır. Kesin olmayan engeller, kesin olan engeller gibi evliliği önler ama bir şekilde o evlilik yapılmış bulunabilir. Eğer böyle bir evlenme yapıldıysa yine de geçerli sayılır.

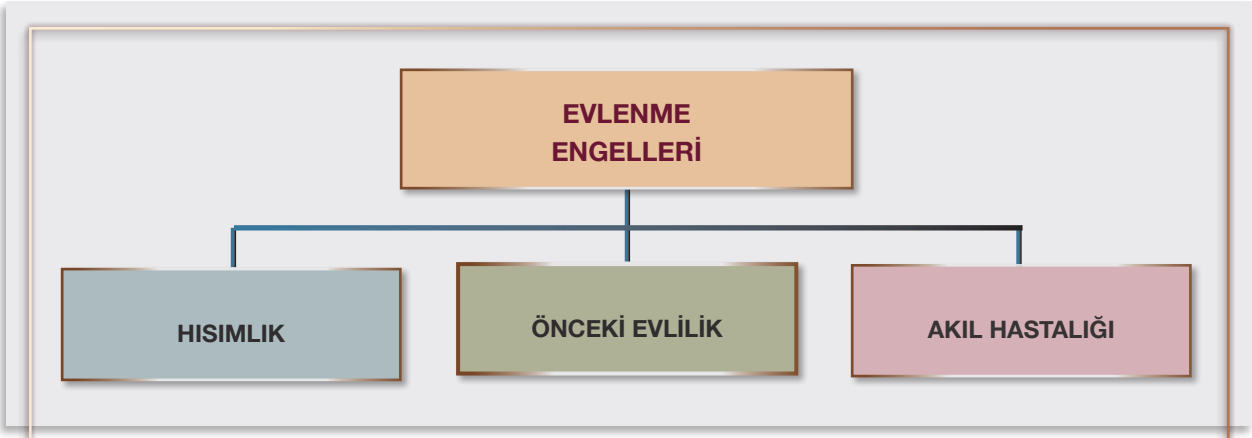

Şema 6.3: Evlenme engelleri

Evlenme engelleri şunlardır:

- **Hısımlık**
  Üstsoy altsoy arasında; amca, dayı, hâlâ, teyze ile yeğenleri arasında,kayın hısımlığı meydana getirmiş olan evlilik sona ermiş olsa bile, eşlerden biri ile diğerinin üst soyu ve alt soyu arasında evlilik olmaz (gerçekleşmez).
  Evlat edinen ile evlatlık veya bunlardan biri ile diğerinin alt soyu veya eşi arasında evlenme gerçekleşmez.
- Önceki evlilik devam ettikçe evlenme gerçekleşmez.
- Önceki evliliğin sona erdiğinin ispatı yapılmadıkça evlenme akdi gerçekleşmez.
- Gaiplikte mahkeme kararı olmazsa evlilik gerçekleşmez.
- Kadın için bekleme süresi dolmak zorundadır. Aksi takdirde evlenme gerçekleşmez.
- Akıl hastaları, evlenmelerinde tıbbi sakınca bulunmadığı resmî sağlık kurulu raporuyla anlaşılmadıkça evlenemezler.

2.4. Boşanma ve Boşanma Nedenleri

Boşanma, eşler hayatta iken evliliklerine kendi aldıkları kararla ve yasal olarak mahkeme kararı ile son vermeleridir. Günümüzde daha yaygın olmakla birlikte, boşanma evlilik kadar eskidir. Eski çağlardan beri bütün toplumlarda evlenmeyle birlikte boşanmaya da rastlanmaktadır.

Türk Medeni Kanunu'nda sayılan boşanma sebeplerinin birinin varlığı durumunda, mahkemeler boşanma kararı verir. Boşanma yalnızca kanunda söylenen sebeplerin varlığı hâlinde açılacak bir dava ile ve hâkim kararı ile olur. Boşanma davasını, eşlerden biri açabilir veya eşler karşılıklı açabilir.

Görsel 6.3: Boşanma

Boşanma hukukunda boşanma nedenleri olarak genelde aşağıdakiler gösterilmiştir.

- Zina
- Hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış
- Suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme
- Akıl hastalığı
- Terk
- Evlilik birliğinin sağlanamaması (geçimsizlik)
- Eşlerin anlaşamaması
- Ortak hayatın yeniden kurulamaması.

2.5. Hayata Kast, Pek Kötü veya Onur Kırıcı Davranış

Bir kişinin hayatına kast eylemi, o kişi için hayati bir tehlike doğuracak nitelikteki eylemlerdir. “Pek kötü davranma” kavramı ise geniş bir kavram olup içine çoğu durum girebilir.

Dövmek, eziyet etmek, onur kırıcı herhangi bir eylem ve davranışta bulunmak ve ağır hakaretlerde bulunmak gibi (bkz. TMK m. 162).

Onur kırıcı davranışın yorumu ve takdiri asıl olarak hâkimlere bırakılmıştır. Örneğin, eşlerden birinin diğerine başka kişilerin yanında veya başbaşa iken hakaret etmesi aşağılayıcı konuşması onur kırıcı bir davranış olarak kabul edilir.

2.6. Suç İşleme ve Haysiyetsiz Hayat Sürme

Eşlerden birinin hırsızlık, dolandırıcılık, sahtekarlık, ırza geçme ve kaçakçılık gibi küçük düşürücü bir suç işlemesi ve toplumun görüşlerine namus, şeref ve haysiyet kavramlarıyla bağdaşmayacak biçimde hayat sürmekte olması da bir boşanma sebebidir (TMK m. 163).

Suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme durumlarında dava açan eş için evliliği çekilmez hâle getirmiş olması boşanma nedenidir. Bu gerekçelerle boşanma davası açmak için bir zaman sınırlaması yoktur.

2.7. Terk

Medeni kanunu eşlerden birinin evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerini yerine getirmemek maksadıyla diğerini bırakıp gitmesini veya haklı bir sebep olmaksızın ortak konuta dönmemesini de boşanma sebepleri arasında göstermiştir. Diğer eşi ortak konutu (aile konutunu) terk etmeye zorlayan, yani onu ortak konuttan kovan veya haklı bir sebep olmaksızın ortak konuta dönmesini engelleyen eş de terk etmiş sayılır (TMK m. 164/I).

Bu sebepten dava açabilmek için terk edilme tarihinden itibaren en az altı ay aralıksız ayrı yaşam sürmüş olmak gereklidir.

Terk edilen eş, terk edilme tarihinden itibaren dördüncü ayın sonunda hâkime ya da notere başvurarak terk eden eşe iki ay içinde ortak konuta dönmesi için ‘’ihtar (uyarı)’’ verdirir. Eğer terk eden eş bu süre içinde dönmezse terk edilen eş bu süre içinde boşanma davası açma hakkına sahip olur.

2.8. Akıl Hastalığı

Eşlerden biri akıl hastası olup da bu yüzden ortak hayat diğer eş için çekilmez hâle gelirse hastalığın geçmesine olanak bulunmadığı resmî sağlık kurulu raporuyla tespit edilmek koşuluyla bu eş için boşanma davası açılabilir (bkz. TMK m. 165).

2.9. Evlilik Birliğinin Sağlanamaması

Medeni Kanunu madde 166/I'de belirtildiği gibi ''evlilik birliği, ortak hayatı sürdürmeleri kendilerinden beklenmeyecek derecede temelinden sarsılmış olursa eşlerden biri boşanma davası açabilir.'' denilmektedir.

2.10. Hısımlık

Gerçek kişiler arasında ya kan bağından ya da yasada belirtilen hukuki işlemlerin sonucunda oluşur ve insanlar arasındaki yakınlık bağlarını ifade eder.

Görsel 6.4: Hısımlık

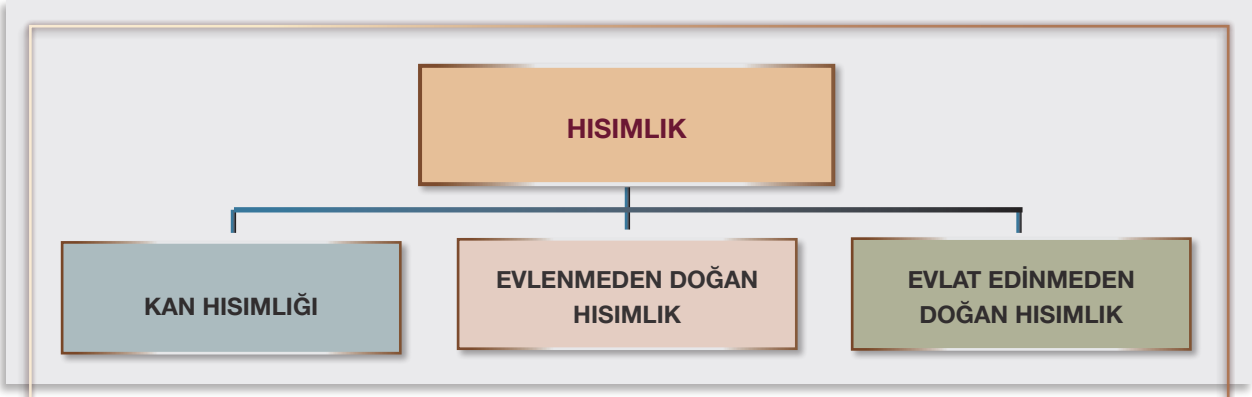

Şema 6.4: Hısımlık

2.11. Kan Hısımlığı

Birbirinin soyundan veya ortak bir soydan gelenler arasındaki hısımlığa **kan hısımlığı** denir. Bu hısımlık çocuk için hem anne hem de babasının soyundakiler arasında oluşur.

Kan hısımlığının derecesi, hısımları birbirine bağlayan doğum sayısıyla belli olur. Biri diğerinden gelen kişiler arasında üstsoy-altsoy hısımlığı; biri diğerinden gelmeyip de, ortak bir kökten gelen kişiler arasında yansoy hısımlığı vardır (TMK m. 17).

Örneğin, dede–baba-torun arasındaki hısımlıklar altsoy–üstsoy kan hısımlıklarıdır. Kan hısımlığı doğrudan bağlı olarak gelmeyip de ortak bir kökten gelenler arasındaki kan hısımlığına (dayı–yeğen arasındaki) ise **yansoy kan hısımlığı** denir.

Eğer ana–baba bir ise **tam kan soy hısımlığı**, ana–baba bir değil sadece ana ya da baba ortaksa **yarım kan soy hısımlığı** denir.

Doğum sayısı aradaki dereceyi belirler. Örneğin; anne, baba, çocuk arasında birinci dereceden bağ vardır. Çocuk ile dede arasında ikinci dereceden, çocuk ile amca / dayı / teyze / hala arasında üçüncü dereceden bağ varken kuzenler (dayı–amca–teyze–hala çocukları) arasında dördüncü dereceden bağ vardır.

Üst soy-alt soy arasında, kardeşler arasında, amca, dayı, teyze, hala ve bunların yeğenleri arasında evlenme yasağı vardır. Bu yasağa uyulmaması sonucunda evlenme geçersiz sayılmaktadır.

2.12. Evlenmeden Doğan Hısımlık (Sıhri Hısımlık)

Evlenen kimseler, birbirlerine kan hısımları ile aynı dereceden hısım olurlar.Sıhri hısımlık halk arasında genellikle kullanılan bir ifade ile kayın hısımlığı olarak da ifade edilir. Bir kimsenin kayınpederi, kaynanası, kayınbiraderi, görümcesi veya eşinin akrabaları o kişinin sıhri hısmıdır.

İki eş arasında hısımlık yoktur ve bir eşin hısımları ile diğer eşin hısımları arasında da bir hısımlık bağı yoktur. Evliliğin boşanma ve butlan (geçersizlik) kararı ile sona ermesi doğmuş olanSıhri hısımlığı sona erdirmez. Bu nedenle kayın hısımlığını meydana getirmiş olan evlilik sona ermiş olsa bile, eşlerden biri diğerinin üst soyu veya alt soyu ile evlenemez. Bir eşe kan hısımları hangi derecede hısım ise diğer eşe de o derecedesıhri hısım olur.

2.13. Evlat Edinmeden Doğan Hısımlık (Yapay / Suni Hısımlık)

Evlatlık ilişkisi evlat edinme sözleşmesi ile doğar. Evlat edinmeden doğan evlatlık ilişkisi sadece evlat edinenle evlatlık arasında oluşur. Evlatlık ilişkisi sona erdirilirse bu bağ ortadan kalkar.

Miras hukuku açısından evlat edinilen kişi (evlatlık) sadece evlat edinen kişiye mirasçı olur; evlat edinenin kan hısımlarına mirasçı olamazlar. Diğer taraftan evlat edinen evlatlığa mirasçı olamaz. Evlatlık ilişkisi sona erince buna bağlı hısımlık da sona erer.

Evlat edinenle evlatlığın evlenmesi veya bunlardan biri diğerinin alt soyu ve eşi arasında evlenme yasaktır. Ayrıca evlat edinme ile ilgili her türlü bilgiler gizlidir. Ancak bu yasak mahkeme kararı veya evlatlığın isteği ile kaldırılabilir (TMK m. 314).

Evlat edinme; ''Küçükleri evlat edinme'' ve ''ergin ve kısıtlıların evlat edinilmesi'' olarak iki şekilde gerçekleşir.

Küçükleri Evlat Edinmenin Genel Şartları

- Evlat edinilecek küçüğün evlat edinecek olan tarafından bir yıl süreyle bakılmış ve eğitilmiş olması gereklidir (TMK m. 305/I).
- Evlat edinmenin küçüğün yararına olması gereklidir. Bu şart en önemli şarttır.
- Varsa mevcut çocukların yararının zarar görmemesi gereklidir.

Küçükleri Evlat Edinmede Özel Şartlar

- **Birlikte Evlat Edinmede:** Ya beş yıldan beri evli olmaları (Belli bir yaşı doldurmuş olma şartı aranmaz.) veya otuz yaşını doldurmuş bulunmaları gerekir (Beş yıldan beri evli olmaları şartı aranmaz.).
- **Tek Başına Evlat Edinmede:** Evlat edinenin otuz yaşını doldurmuş olması, evlat edinen ile evlat edinilen arasında on sekiz yaş farkının bulunması, küçüğün rızası ve küçüğün alınabiliyorsa ana ve babasının rızası, vesayet dairelerinin izni gerekir.

Ergin ve Kısıtlıların Evlat Edinilmesi Şartları: Evlat edinilecek kişi fiziksel veya zihinsel engelli olup yardıma muhtaç ve evlat edinen tarafından en az beş yıldan beri bakılıp gözetilmiş olmalıdır. Evlat edinilen evliyse eşinin rızası gereklidir. Evlat edinilenin alt soyunun açık rızası gereklidir.

2.14. Velayet

Velayet, küçüklerin veya kısıtlı erginlerin hem kendi şahsiyetlerine hem de onların mallarına karşı itina göstermesinin yanı sıra onları temsil etme konusunda kanunun anne ve babaya yüklediği sorumluluklardır. Ayrıca bu sorumluluklarını adaletli şekilde yerine getirmelerini sağlamak üzere onlara tanıdığı hakların tümüdür.

Görsel 6.5: Velayet hakkı

Velayetin kullanımı ile ilgili hususlar aşağıdaki gibi özetlenebilir.

- Ana-baba evli ise evlilik devam ettiği sürece ana-baba velayeti birlikte üstlenirler.
- Ana-baba evli değilse velayet anaya aittir.
- Evlilik birliği devam etmekle birlikte ortak hayata son verilmişse veya ayrılık hâli gerçekleşmişse hâkim velayeti eşlerden birine verebilir.
- Ana-babadan birinin ölümü hâlinde velayet sağ kalana aittir.
- Boşanma hâlinde velayet çocuğun bırakıldığı tarafa aittir.

Bunların dışında "küçük düşürücü suçlar veya haysiyetsiz yaşam sürme"ye dayalı boşanma davalarında, hâkim haksız tarafa çocuğun velayetini veremez.

2.14.1. Velayetin Hukuki Niteliği ve Kapsamı

Velayet altında bulunan çocuk ana-babanın egemenliği altındadır ve kanuna aykırı bir neden bulunmadan çocuk ana babadan alınamaz. Ana-babanın çocuk üzerindeki egemenlik hakkı mutlak haklardandır.

Velayetin Hukuki Niteliği

- Velayet hakkı mutlak bir haktır. Bu nedenle herkese karşı ileri sürülebilir bir haktır.
- Kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardandır.
- Evlilik birliği devam ettiği müddetçe ana ve baba tarafından birlikte kullanıldığından bölünmez niteliktedir.
- Velayet hakkı kamu düzenine ilişkindir. Dolayısıyla hâkim tarafından re'sen dikkate alınır.

Velayetin Kapsamı

- Çocuğun adını ana-babası koyar. İkametgâhı, yasa gereği ana babanın ikametgâhıdır. Ana baba, çocuğu eğitmek ve onu yetiştirmek hak ve yükümlülüğüne sahiptir.
- Velayet devam ettiği sürece ana ve baba, çocuğun mallarını yönetme hakkına sahiptir. Çocuğun mallarını yönetme hakkı aynı zamanda ana-baba için bir yükümlülüktür.
- Çocuğun bedensel ve zihinsel gelişmesi tehlikede bulunur veya çocuk manen terk edilmiş hâlde kalırsa hâkim çocuğu ana-babadan alarak bir aile yanına veya bir yetiştirme kurumuna yerleştirebilir. Çocuğun korunmasına ilişkin diğer önlemlerden sonuç alınamazsa ya da bu önlemlerin yetersiz

olacağı önceden anlaşılırsa hâkim kanunda belirtilen hâllerde velayetin kaldırılmasına karar verebilir. Velayet ana-babanın her ikisinden kaldırılınca çocuğa bir vasi atanır.

- Eşler, ergin olmayan velayetleri altında bulunan üvey çocuklarına da özen ve ilgi göstermekle yükümlüdürler.
- Ana ve baba, çocuğun bakım ve eğitimi konusunda onun menfaatini gözeterek gerekli kararları alır ve uygular. Kısacası çocuğu koruyup kollamaları gereklidir.
- Çocuk ise ana ve babasının sözünü dinlemek sorumluluğundadır.
- Ana ve baba, olgunluğu ölçüsünde çocuğa kendi hayatını düzenleme olanağı tanır, önemli konularda olabildiğince onun düşüncesini ve kararını göz önünde tutar.
- Çocuk, ana ve babasının rızası dışında evi terk edemez ve yasal sebep olmaksızın onlardan alınamaz.

Velayet Hakkını Sona Erdiren Sebepler

- Çocuğun erginliğe kavuşmasıyla velayet de kendiliğinden sona erer. On sekiz yaşın doldurulmasıyla ulaşılan normal erginlik gibi.
- Evlenmeyle kavuşulan erginlik ve yargısal erginlik de velayeti sona erdiren nedenlerdendir.
- Ölüm de velayeti kendiliğinden sona erdiren sebeplerdendir.
- Velayet görevinin gereği gibi yerine getirilmemiş olması
- Ana ve babanın ilgisizliği ve ihmalkârlığı
- Ana ve babanın hastalığı
- Ana ve babanın başka bir yerde bulunması velayeti ortadan kaldıracak sebeplerdendir.

Velayetin kaldırılması durumunda da velayet hâkim kararıyla ortadan kalkmaktadır. Ana veya babanın birinden velayet kaldırılmışsa diğeri velayeti sürdürür. Fakat her ikisinden birden kaldırılmışsa çocuğa devlet tarafından bir vasi atanır (TMK m. 349).

Velayet kaldırılırsa ana–baba çocuğun malları üzerindeki yönetim ve kullanım haklarını kaybeder. Buna rağmen anne ve baba çocuğun egitim ve bakım masraflarını üstlenmek zorundadır.

Velayetin kaldırılmasını oluşturan nedenler ortadan kalktığında anne-baba isterse hâkimin uygun gördüğü hâllerde velayeti geri kazanabilir.

2.15. Velayetin Kullanılması

Velayet ana–baba tarafından birlikte ve eşit kullanılır. Ana ve baba; velayet hakkına sahip oldukları kişinin eğitim konusuna, kişisel bakımına ve nerede yaşayacaklarına karar verir. Ana ve baba velayet hakkına sahip olduğu çocuğun korunup kollanmasından sorumludur. Ana-babadan birisi yoksa diğeri tarafından tek başına kullanılır.

Boşanma hâlinde hâkim velayeti kime vermişse velayeti o kullanım hakkına sahip olur. Boşanma durumunda hâkim çocuğun velayetini verirken velayeti kimin istediğine ve velayeti istenen çocuk ile ebeveyn arasındaki hemfikir olma durumuna dikkat eder.

Eğer taraflar hemfikir değillerse mahkemeye bir dilekçe sunulur. Mahkeme de aşağıdaki kıstasları göz önüne alarak bir karar vermek zorundadır.

- Çocuğun menfaatlerini hangi taraf daha iyi koruyabilecek durumdadır?
- Çocuk, kimin yanında sağlıklı ve daimi bir gelişmeye sahip olacaktır?
- Çocuk, hangi tarafla daha sağlıklı duygusal bağlara sahiptir?
- Kardeşleri ile çocuk, hangi tarafla yaşadığı zaman olumlu ilişkiler geliştirebilecektir?

2.16. Çocuğun Korunması

Modern hukuk sistemlerinde çocukların korunması iki ana ilkeye dayanmaktadır.

- Birinci ilke: "Çocuğun bir kişiliği vardır." ilkesidir. Bu ilke gereği çocuk insan olarak sevgiye ve şefkate lâyık olmalıdır. Her çocuğun bir birey kabul edilip kişiliğinin korunması gereklidir.
- İkinci ilke: "Birlik'' ilkesidir. Çocuk toplumun, milletin ve devletin bir parçasını oluşturur. Bu iki ilkenin ileri sürülmesi, modern hukuk sistemlerinde çocuğun korunmasını "kamu yararına koruma" biçiminde geliştirmiştir. Bu nedenle, artık çocuk kamu yararına korunacaktır ve bu, çıkarılacak kanunlarla temin edilecektir. Başka bir deyişle çocuk yarının büyüğüdür, devletine ve milletine çeşitli dallarda hizmetlerde bulunacaktır. Çocuklar yarınlarımızın umududur.

Çocuğun yaşamının ilk anından itibaren esaslı şekilde korunmaya ve yardıma muhtaç olduğu her türlü kuşku ve tartışmadan uzaktır. Çocuğun korunup gözetilmesi, yetiştirilmesi eğitim–öğretimi ve toplum yaşamına hazırlanması ile gelecekteki yarar ve hakların korunması temel esastır.

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu 2559 Sayılı Polis Vazife ve Salahiyat Kanunu ile Emniyet Genel Müdürlüğü / Çocuk Şube Müdürlüğü / Büro Amirliği kuruluş, görev ve çalışma yönetmeliği kolluk güçlerine;

- Korunmaya muhtaç olan
- İhmal ve istismara maruz kalan
- Tek bulunan
- Evden veya kurumdan kaçan
- Mülteci
- Refakatsiz, sokakta yaşayan
- Sokakta çalıştırılan
- Oturduğu yeri haber vermekten aciz
- Hakkında koruma, ıslah ve / veya tedavi tedbiri alınan
- Suça maruz kalan, suç işlediği şüphesi altında bulunan
- Kimliği tespit edilemeyen çocuklara ve benzeri durumda bulunan çocukların korunmasına yönelik görev ve yetki vermiştir. Böylece çocuğun devlet otoritesi tarafından da korunması amaçlanmıştır.

Görsel 6.6: Çocukların korunması

2.17. Vesayet

Vesayet, velayet altında bulunmayan küçükleri veya korunmaya muhtaç kişileri çeşitli nedenlerden kendilerini ve mallarını yönetemeyen aciz bulunan erginleri korumaya yönelik oluşturulan kurumdur.

Vasi, vesayet altındaki küçüğün veya kısıtlının kendisine ve mallarına özen göstermek ve hukuki işlemlerinde onu temsil etmek üzere vesayet makamı tarafından atanan kimsedir (TMK m. 403/I).

Vesayet altında olan kişiler adına hukuki işlemler ancak yasal temsilcileri (vasi) eliyle yapılır. Yasal temsilcinin vesayet altındaki kişinin mal varlığından bağışlamalar yapabilmesi, vakıf kurabilmesi ya da kefalet borcu altına girmesi olanaksızdır.

Vesayet de velayet gibi bir yasal temsilcilik çeşididir. Vasi de vesayeti altındaki kimsenin kişiliğine ve mallarına özen gösterme ve kişiyi temsil etme konusunda hak ve yükümlülüklere sahiptir.

Vasi, vesayeti altındaki kişinin mallarının defterini tutar ve düzenli olarak mahkemeye hesap verir.

2.18. Vesayeti Gerektiren Durumlar

- Akıl hastalığı
- Akıl zayıflığı
- Savurganlık
- Alkol veya uyuşturucu madde bağımlılığı
- Kötü yaşama tarzı
- Kötü yönetim
- Özgürlüğü bağlayıcı ceza gibi kısıtlık nedenleri
- Küçüklük durumu

Kural olarak küçükler, velayet altında bulunurlarsa da ana–babanın bulunmaması ya da ana babalarının velayet hakkının ortadan kalkması nedeniyle onlara yasa gereği bir vasi atanması zorunlu olabilir.

2.18.1. Küçüklük

Küçükler ergin oluncaya kadar ana babalarının velayeti altındadır. Fakat bazı sebeplerden ötürü onlara vasi yani yasal temsilci atanması zorunludur.

Küçüğün Vesayet Altına Alınmasını Gerektiren Durumlar

- Ana–babanın her ikisinin de ölümü
- Ana–babanın hakkında gaiplik kararı verilmesi
- Velayet hakkının çeşitli nedenlerden ana–babadan alınması
- Ana–babanın her ikisinin de kısıtlama altına alınması
- Evlilik dışında doğan çocuğa vasi atanması
- Evlat edinenin velayetinin son bulması

2.18.2. Kısıtlanma (Hacir)

Kısıtlama, ergin olan fakat bazı nedenlerden ötürü korunmaları gereken kişilerin fiil ehliyetlerinin mahkeme tarafından tamamen kaldırılması veya sınırlandırılmasıdır. Yani ergin kişiler, korunma maksadıyla kısıtlanır ve kendilerine yasal temsilci (vasi) atanır. Eğer ana ve babaları sağsa ve mahkeme bunu uygun görürse velayet altına alınırlar.

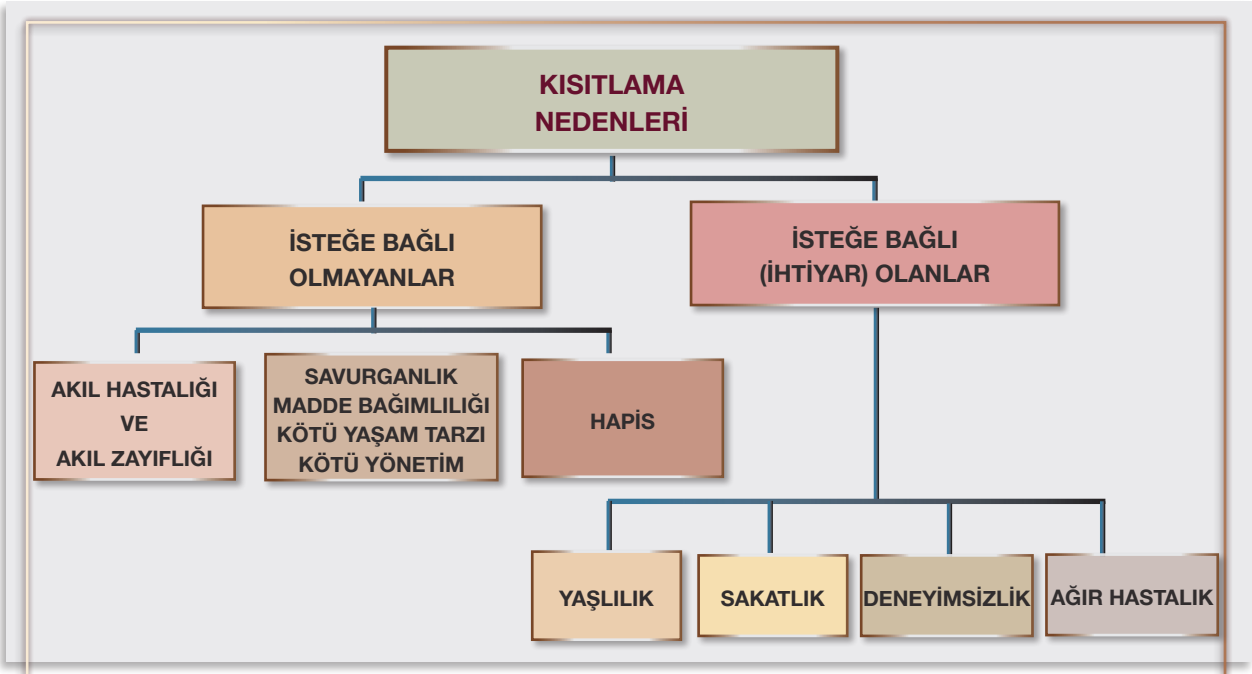

Şema 6.5: Kısıtlama nedenleri

Kısıtlama Nedenleri

İsteğe Bağlı Olmayanlar: Akıl hastalığı ve akıl zayıflığı; savurganlık, alkol veya uyuşturucu madde bağımlılığı; kötü yaşam tarzı ve kötü yönetimdir. Bir yıl ya da daha çok özgürlüğü kısıtlayıcı bir cezaya çarptırılan her ergin kişi kısıtlanır.

İsteğe Bağlı (İhtiyari) Olanlar: Bir kişinin kendi isteğiyle kısıtlanabilmesi için ortada yasada belirtilen nedenlerden birisi bulunmalıdır. Bu nedenler; yaşlılık, sakatlık, deneyimsizlik ve ağır hastalıktır.

2.19. Vasinin Tayini

Bir kimsenin vasi olarak atanabilmesi için ergin ve aynı zamanda vasiliği yürütmeye yetenekli olması şarttır (TMK m. 413/I). Örneğin, bazı fiziksel engeller vasi olmaya engeldir. Görme engelli olmak veya işitme engelli olmak gibi.

Vesayet makamı, vasiyi atarken genellikle ana-babasının arzularını dikkate alır ve haklı sebepler engel olmadıkça vasiliğe bu kişinin eşini veya yakın kan ve kayın hısımlarından birini öncelikle atar (TMK m. 414).

Vasinin atanmasında yetkili ve görevli vesayet makamı, vesayet altına alınacak kişinin yerleşim yeri sulh hukuk mahkemesidir. Vesayet makamı, vasi atanmasını gerektiren hâllerde gecikmeksizin vasi atamaya mecburdur (TMK m. 419). Vesayet makamı, bir tek vasi atamakla yetinebileceği gibi birden çok vasi de atayabilir. Vasilik süresi iki yıldır. Bu süre sonunda vasi özür bildirebilir, yani bir kez daha atanmamasını isteyebilir (TMK m. 456). Kanunda belirtilen bazı kişiler vasilik görevini istemekten kaçınabilir.

2.20. Vasinin Görevleri

Vasinin görevlerine gelince vasi işe başlarken vesayet makamının görevlendireceği kişi ile vesayet altındaki kişinin mallarının bir defterini tutar. Vesayet altındaki kişiye ait senetleri, kıymetli eşyayı, önemli belgeleri ve buna benzer diğer şeyleri vesayet makamının gözetimi altında güvenli (emin) bir yere koyar (TMK m. 438-439).

Vasinin en önemli görevlerinden biri vesayeti altındaki kimsenin şahsına dikkat ve özen göstermek, onun mallarını yönetmek ve onu temsil etmektir. Vasi, vesayeti altındaki kişiyi temsil yetkisini kanundan aldığı içindir ki ona yasal temsilci denir. Vasi, vesayeti altındaki kişinin adına, hesabına hukuki işlemler yapar. Her

türlü hukuki işlem onu temsil eder. Ancak bazı işlemlerde vesayet dairelerinin iznine muhtaç olduğu gibi bazı işlemleri örneğin vesayeti altındaki kişi adına kefil olmayı, vakıf kurmayı ve önemli bağışlarda bulunmayı hiç yapamaz (TMK m. 449).

Vasi ayrıca vesayet dairelerin teftiş ve denetimlerine bağlıdır ve bu durum onu velilerden ayırır.

2.21. Vesayet Dairelerinin Görevleri

Türk Medeni Kanunu'nda vesayet dairelerinin bazı görevleri vardır.

2.21.1. Şikâyet ve İtiraz

Ayırt etme gücüne sahip olan vesayet altındaki kişi ve her ilgili, vasinin eylem ve işlemlerine karşı vesayet makamına şikâyette bulunabilir. Vesayet makamının kararlarına karşı tebliğ gününden başlayarak on gün içinde denetim makamına itiraz edilebilir.

2.21.2. İzin

Aşağıdaki hâllerde vesayet makamının izni gereklidir.

- Taşınmazların alımı, satımı, rehin edilmesi ve bunlar üzerinde başka bir ayni hak kurulması
- Olağan yönetim ve işletme ihtiyaçları dışında kalan taşınır veya diğer hak ve değerlerin alımı, satımı, devri ve rehin edilmesi
- Olağan yönetim sınırlarını aşan yapı işleri
- Ödünç verme ve alma
- Kambiyo taahhüdü altına girme
- Bir yıl veya daha uzun süreli ürün ve üç yıl veya daha uzun süreli taşınmaz kirası sözleşmeleri yapılması
- Vesayet altındaki kişinin bir sanat veya meslekle uğraşması
- Acele hâllerde vasinin geçici önlemler alma yetkisi saklı kalmak üzere; dava açma, sulh olma, tahkim ve konkordato (iflas anlaşması) yapılması
- Mal rejimi sözleşmeleri, mirasın paylaştırılması ve miras payının devri sözleşmeleri yapılması
- Borç ödemede aczin beyanı
- Vesayet altındaki kişi hakkında hayat sigortası yapılması
- Çıraklık sözleşmesi yapılması
- Vesayet altındaki kişinin bir eğitim, bakım veya sağlık kurumuna yerleştirilmesi
- Vesayet altındaki kişinin yerleşim yerinin değiştirilmesi

2.21.3. Rapor ve Hesapların İncelenmesi

Vesayet makamı, vasinin belli dönemlerde vereceği rapor ve hesapları inceler. Gerekli gördüğü hâllerde bunların tamamlanmasını veya düzeltilmesini ister.

Vesayet makamı, rapor ve hesapları kabul veya reddeder; gerektiğinde vesayet altındaki kişinin menfaatini korumak için uygun önlemleri alır.

2.21.4. İznin Bulunmaması

Kanunen gerektiği hâlde vasinin yetkili vesayet dairelerinin iznini almadan yapmış olduğu işlemler, vesayet altındaki kişinin vasinin izni olmaksızın yaptığı işlem hükmündedir.

2.22. Vesayetin Sona Ermesi

- Vesayet altındaki kişinin ölmesi
- Küçüğün erginliğe kavuşması
- Kısıtlı olanlar hakkındaki kısıtlama kararının kaldırılması
- Hapis cezası nedeniyle kısıtlanan kişinin cezasını çekip bitirmesi ya da cezasının affa uğraması ile vesayet de sona erer.

2.23. Kayyımlık (Kayyumluk) ve Kanuni Müşavirlik

Kayyım, belirli işleri görmek veya mal varlığını yönetmek için atanır. Kayyım kanunda yazılı hâllerde, ilgililerin müracaatı üzerine veya doğrudan doğruya sulh mahkemeleri tarafından tayin olunur. Sulh mahkemesince doğrudan tayin olunan kayyıma **kanuni**; alakadarların talebi ile tayin olunan kayyıma **ihtiyari kayyım** denir.

Şema 6.6: Kayyımlık

Temsil kayyımı, kendisine kayyım atanacak kimsenin yerleşim yeri vesayet makamı tarafından atanır. Vesayet makamı;

- Ergin bir kişi, hastalığı, başka bir yerde bulunması veya benzeri bir sebeple acele bir işini kendisi görebilecek veya bir temsilci atayabilecek durumda değilse
- Bir işte yasal temsilcinin menfaati ile küçüğün veya kısıtlının menfaati çatışıyorsa
- Yasal temsilcinin görevini yerine getirmesine bir engel varsa temsil kayyımı atar.

Yönetim kayyımı, mal varlığının büyük bölümünün yönetildiği veya temsil edilen kimsenin payına düşen malların bulunduğu yerin vesayet makamı tarafından atanır. Vesayet makamı, yönetimi kimseye ait olmayan mallar için gereken önlemleri alır.

- Bir kimse uzun süreden beri bulunamaz ve oturduğu yer de bilinemezse
- Bir kişi mal varlığını kendi başına yönetmek veya bunun için temsilci atamak gücünden yoksunsa
- Bir terekede (mirasta) mirasçılık hakları henüz belli değilse veya ceninin menfaatlerini gerekli kılarsa
- Bir tüzel kişi gerekli organlardan yoksun kalmış ve yönetimi başka yoldan sağlanamamışsa
- Bir hayır işi veya genel yarar amacı güden başka bir iş için halktan toplanan para ve sair yardımı (rutin dışı yardım) yönetme veya harcama yolu sağlanamamışsa bir yönetim kayyımı atar.

Yaşlılık, sakatlık, deneyimsizlik veya ağır hastalık nedenlerinden birinin varlığı hâlinde ergin kişiye isteği üzerine bir kayyım atanır.

Kayyımlığın Sona Ermesi: Temsil kayyımlığı, kayyımın yapmakla görevlendirildiği işin bitirilmesi ile yönetim kayyımlığı, kayyımın atanmasını gerektiren nedenin ortadan kalkması ya da kayyımın görevden alınması ile isteğe bağlı kayyımlıkta ise vesayet makamının kararı ile sona erer.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

DOĞRU YANLIŞ-6

Aşağıdaki cümlelerin başında boş bırakılan parantezlere, cümlelerde verilen bilgiler doğru ise (D) yanlış ise (Y) yazınız.

1. ( ) Akıl hastaları, evlenmelerinde tıbbi sakınca bulunmadığı resmî sağlık kurulu raporuyla anlaşılmadıkça evlenemezler.
2. ( ) Evlilik işlemi, nişandan sonra yapılan bir işlemdir.
3. ( ) Nişan, bir evlenme vaadidir.
4. ( ) Dar anlamda aile anne, baba ve çocuklardan oluşur.
5. ( ) Ayırt etme gücüne sahip olamayanlar evlenemez.
6. ( ) Birbiriyle evlenecek erkek ve kadın, evlenmek için emniyet müdürlüğüne birlikte başvururlar.
7. ( ) Birbiriyle evlenecek erkek ve kadın, içlerinden birinin oturduğu yerin evlendirme memurluğuna birlikte başvururlar.
8. ( ) Evlenme töreni biter bitmez, evlendirme memuru eşlere bir aile cüzdanı verir.
9. ( ) Dinî nikâh yapıldıktan sonra resmi nikâh yapılır.
10. ( ) Evlilik işlemleri için belediyeye fotoğraf verilmesi zorunludur.

TEST-6

Aşağıda verilen soruların doğru yanıtını işaretleyiniz.

1. **Nişanlanma sözleşmesi için gereken koşullar aşağıdakilerin hangisinde yanlış verilmiştir?**

   A) Ayırt etme gücü olma

   B) Ahlaka uygun olması

   C) Karşıt cinsten iki kişinin onayı

   D) Tam ehliyetsizlik

   E) 17 yaşını doldurması

2. **Aşağıdakilerin hangisi evlenme koşulu değildir?**

   A) 18 yaş doldurmak

   B) Ayırt etme gücüne sahip olmak

   C) Akıl hastalığı olmak

   D) Karşıt cinsten iki kişinin onayı

   E) Hısım ilişkisi bulunmaması

3. Evlilik sona ermişse, kadın, evliliğin sona ermesinden başlayarak kaç gün geçmedikçe evlenemez?

A) 365 B) 300 C) 30 D) 100 E) 7

4. Aşağıdakilerden hangisi evlilik için yetkili kurumlardan birisidir?

A) Belediyeler

B) Valilikler

C) Emniyet müdürlükleri

D) Milli Eğitim Müdürlükleri

E) Adliyeler

5. Aşağıdakilerin hangisi evlenme için zorunlu belgeler arasında değildir?

A) Nüfus kayıt örneği

B) Fotoğraf

C) Sağlık raporu

D) Sabıka kaydı

E) Evlenme beyannamesi

6. Hısımlık aşağıdakilerin hangisinde açıklanmıştır?

A) Düşmanlık

B) Ortaklık

C) Yakınlık, akrabalık

D) İş arkadaşlığı

E) Dostluk

7. A kişisi ile anne-baba bir kız kardeşi B kişisinin kızı C kişisi arasındaki hısımlığın türü ve derecesi ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?

A) Üçüncü derece yarım kan, yansoy hısımlığı vardır.

B) Üçüncü derece tam kan, yansoy hısımlığı vardır.

C) Dördüncü derece tam kan, yansoy hısımlığı vardır.

D) Dördüncü derece yarım kan, yansoy hısımlığı vardır.

E) Hiçbir hısımlık ilişkisi yoktur.

8. Bir kimsenin kendi ile öz anneannesi–öz dayısı–öz kuzeni arasındaki hısımlık derecesi sırasıyla hangisinde verilmiştir?

A) 2-3-4

B) 1-2-3

C) 1-3-5

D) 2-3-5

E) 4-5-6

9. A kişisi ile anne-baba bir erkek kardeşi B kişisinin kızı C ile A kişisinin oğlu D kişisi arasındaki hısımlığın türü ve derecesi ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?

A) Üçüncü derece yarım kan, yansoy hısımlığı vardır.

B) Üçüncü derece tam kan, yansoy hısımlığı vardır.

C) Dördüncü derece tam kan, yansoy hısımlığı vardır.

D) Dördüncü derece tam kan, yansoy hısımlığı vardır.

E) Hiçbir hısımlık bağı yoktur.

10. Evlenme ile meydana gelen hısımlık çeşidi hangisidir?

A) Yansoy hısımlığı

B) Alt soy hısımlığı

C) Üst soy hısımlığı

D) Kayın hısımlığı

E) Suni hısımlık

11. Evlat edinmeden doğan hısımlık türü aşağıdakilerden hangisidir?

A) Yarım kan hısımlığı

B) Tam kan hısımlığı

C) Yapay Hısımlık

D) Kayın hısımlığı

E) Yansoy hısımlığı

12. Aşağıdaki sebeplerden hangisi velayeti sona erdiren sebepler arasında <u>değildir?</u>

A) Ölüm

B) Velayet görevinin gereği gibi yerine getirilmemiş olması

C) Ana ve babanın ilgisizliği ve ihmalkârlığı

D) Ana ve babanın hastalığı

E) Annenin yeni doğum yapması

13. Aşağıdakilerden hangsi kayyımlığın bitmesi gereken sebeplerinden <u>değildir?</u>

A) Temsil kayyımlığı, kayyımın yapmakla görevlendirildiği işin bitirilmesi ile biter.

B) Yönetim kayyımlığı, kayyımın atanmasını gerektiren nedenin ortadan kalkması ile biter.

C) Yönetim kayyımlığı, kayyımın görevden alınması ile biter.

D) İsteğe bağlı kayyımlıkta ise vesayet makamının kararı ile sona erer.

E) Kayyımlık göreve başladığı anda sona erer.

14. Aşağıdakilerden hangisi vesayeti sona erdiren sebeplerden <u>değildir?</u>

A) Vesayet altındaki kişinin ölmesi

B) Küçüğün erginliğe kavuşması

C) Kısıtlı olanlar hakkındaki kısıtlama kararının kaldırılması

D) Vesayet altındaki kişinin ilkokula başlaması

E) Hapis cezası nedeniyle kısıtlanan kişinin cezasını çekip bitirmesi ya da affa uğraması

15. I. Akıl hastalığı

II. Savurganlık

III. Alkol veya uyuşturucu madde bağımlılığı

IV. Kötü yaşama tarzı

V. Kötü yönetim

VI. Küçüklük durumu

Yukarıdakilerden hangisi veya hangileri vesayeti gerektiren durumlardandır?

A) Yalnız III

B) II ve III

C) I, V, VI

D) III, V, VI

E) Hepsi

KAYNAKÇA

- *2169 Sayılı Evlendirme Yönetmeliği,* Ankara, 1985.
- *4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu,* Ankara, 2001.
- *5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu,* Ankara, 2004.
- *5253 Sayılı Dernekler Kanunu,* Ankara, 2004.
- *5395 Sayılı Çocukları Koruma Kanunu,* Ankara, 2005.
- *5490 Sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu,* Ankara, 2006.
- *5737 Sayılı Vakıflar Kanunu,* Ankara, *2008.*
- AKINTÜRK, T., & ATEŞ, D., *Medeni Hukuk 25. Baskı*, İstanbul: Beta Yayını, 2019.
- AKINTÜRK, T., & OKAN, N., *Hukuka Giriş 6. Baskı,* Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını, 2007.
- AKİPEK-ÖCAL, Ş., *Medeni Hukuk*, Eskişehir: TC Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını, 2018.
- ARAT, A., Gerçek Kişilerde Kişiliğin Sona Ermesi, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi 9. cilt*, 257-276, 2014.
- ATAAY, A., *Medeni Hukukun Genel Teorisi-Temel Bilgiler-Genel Kavramlar*, İstanbul: Der Yayınları, 1980.
- ÇOMAKLI, Ş. E. (t.y.), *Hukukun Temel Kavramları*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını.
- DİNÇKOL, A., *Hukuka Giriş*, İstanbul: Der Yayınları, 2007.
- KARACA, H., *Türk Hukukunda Velayetin Kapsamı ve Hükümleri*, İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi, 2014.
- ÖNEN, M., *Hukuka Giriş*, İstanbul: Arıkan Yayınları, 2005.
- PALAMUT, M. E., *Medeni Hukuk*, Alfa Yayınları, 2004
- ŞENER, E., *Vesayet ve Velayet Hukuku*, Ankara: Seçkin Yayınevi, 1996.
- UZUN, E., ATALAY, H., AKKAYA, T., ÖZKORKUT, K., AKIN, L., & GÖNEN, L., *Hukukun Temel Kavramları-I*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları, 2013.
- YAĞCI, K. (t.y.)., *Medeni Hukuk I Ders Notu*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Yayını.

GENEL AĞ KAYNAKÇASI

Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Adalet MYO Hukuk Başlangıcı Dersleri, Erişim Adresi:

https://acikders.ankara.edu.tr/

http://www.tdk.gov.tr/index/

http://www.siirt.edu.tr/

TEKSOY, Barış. , Hukukun Temel Kavramları Dersi, Erişim Adresi: https://acikders.ankara.edu.tr/

Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağı Kuralının Tanımı ve Niteliği, Erişim Adresi:

http://temelhukuk.weebly.com

ÖZER, Uğur. Hukukun Temel Kavramları, Erişim Adresi: http://web.hitit.edu.tr/

ERGÜNE, Mehmet Serkan. Medeni Hukuk, Erişim Adresi: http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/

ÖZBİLEN, Arif Barış. Üst Hakkı İradı Ödenmesine İlişkin Alacağın Güvencesi Olarak Kanuni İpotek Hakkı, Erişim Adresi: http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/

GÖZLER, Kemal. (2018). Hukuka Giriş, Erişim Adresi: http://www.anayasa.gen.tr/

https://acikders.ankara.edu.tr/

http://www.anayasa.gen.tr

ÇOMAKLI, Ertan. Hukukun Temel Kavramları, Erişim Adresi: https://atauzem.atauni.edu.tr/

https://www.mevzuat.gov.tr/

ARAT, Ayşe. (2014). Gerçek Kişilerde Kişiliğin Sona Ermesi, Erişim Adresi: https://dergipark.org.tr/

TAŞKIN, Pelin. Temel Hukuk, Erişim Adresi: https://acikders.ankara.edu.tr/

https://www.vgm.gov.tr/

Emniyet Genel Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü/ Büro Amirliği Kuruluş, Görev, Çalışma Yönetmeliği, Erişim Adresi: http://cocukhaklari.barobirlik.org.tr

GÖZLER Kemal. (2018). Hukuka Giriş, Erişim Adresi: http://www.anayasa.gen.tr/

HELVACI, İlhan. Ehliyet Çeşitleri, Erişim Adresi: http://www.ilhanhelvacidersleri.com/

KARACA, Hilal. (2014). Türk Hukukunda Velayetin Kapsamı ve Hükümleri, Erişim Adresi:

http://acikerisim.ticaret.edu.tr

https://dergipark.org.tr/

https://www.mevzuat.gov.tr/

Evlendirme Akdi, Erişim Adresi: https://www.kastamonu.bel.tr/

GÖRSEL KAYNAKÇA

- Şema (1.1.), (1.2.),(1.3.),(1.4),(1.5) komisyon grafikeri tarafından hazırlanmıştır.
- Şema (3.1.) Komisyon grafikeri tarafından hazırlanmıştır.
- Şema (4.1.) Komisyon grafikeri tarafından hazırlanmıştır.
- Görsel (4.1.) https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709.pdf adresinden 25.06.2020 tarihinde alınmıştır.
- Görsel (4.2.) https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709.pdf adresinden 25.06.2020 tarihinde alınmıştır.
- Görsel (4.3.) https://www.hssgm.gov.tr/UluslararasiAntlasmalar 25.06.2020 tarihinde alınmıştır.
- Görsel (4.4) https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/10/20201014-6.pdf adresinden 11.02.2021 tarihinde alınmıştır.
- Görsel (5.1.) https://www.vgm.gov.tr/kurumsal/tarihce/ataturk-ve-vakiflar adresinden 24.06.2020, 22:45'te alınmıştır.
- Görsel (5.2.) https://www.turkiye.gov.tr/nvi-yerlesim-yeri-ve-diger-adres-belgesi-sorgulama adresinden 24.06.2020, 23:37'de alınmıştır.
- Şema (5.1),(5.2),(5.3),(5.4),(5.5),(5.6),(5.7),(5.8),(5.9),(5.10),(5.11),(5.12),(5.13) Komisyon grafikeri tarafından hazırlanmıştır.
- Şema (6.1.), (6.2.), (6.3.), (6.4.), (6.5.), (6.6.) Komisyon grafikeri tarafından hazırlanmıştır.

Gazete Kaynakçası

http://www.hurriyet.com.tr/egemen-kaptan-icin-gaiplik-karari-40325055 (3 Ocak 2017)

KAYNAKÇA

Görsel No.	Sayfa No.	Görsel Kaynağı	ID
Kitap Kapağı	1	https://tr.123rf.com/	56909595 115991042
Öğrenme Birimi-1 Ünite Kapağı	14	https://www.shutterstock.com/tr/home	399871573
Hazırlık Çalışmaları, Ölçme ve Değerlendirme Sayfa Sonu İkonu		https://tr.123rf.com	119908972 98717362
Görsel (1.1)	16	https://tr.123rf.com	92477715
Görsel (1.2)	17	https://www.shutterstock.com/tr/home	422962747
Görsel (1.3)	25	https://www.shutterstock.com/tr/home	627912329
Görsel (2.1)	30	https://www.shutterstock.com/tr/home	749024935
Görsel (2.2)	31	https://www.shutterstock.com/tr/home	706056724
Görsel (2.3)	31	https://www.shutterstock.com/tr/home	251298049 118534999
Görsel (2.4)	32	https://www.shutterstock.com/tr/home	1753316810
Görsel (2.5)	33	https://www.shutterstock.com/tr/home	507995524
Görsel (2.6)	33	https://www.shutterstock.com/tr/home	661743883
Görsel (2.7)	34	https://www.shutterstock.com/tr/home	
Görsel (2.8)	34	https://www.shutterstock.com/tr/home	471094589
Görsel (2.9)	37	https://www.shutterstock.com/tr/home	211840342
Görsel (3.1)	42	https://www.shutterstock.com/tr/home	104878226
Öğrenme Birimi-2 Ünite Kapağı	54	https://tr.123rf.com	28819125
Görsel (6.1)	77	https://www.shutterstock.com/tr/home	593061179.
Görsel (6.2)	78	https://www.shutterstock.com/tr/home	224093065
Görsel (6.3)	81	https://www.shutterstock.com/tr/home	605041388
Görsel (6.4)	83	https://www.shutterstock.com/tr/home	316367753
Görsel (6.5)	85	https://www.shutterstock.com/tr/home	108958093
Görsel (6.6)	87	https://www.shutterstock.com/tr/home	95864356

CEVAP ANAHTARI

ÖĞRENME BİRİMİ-1

DOĞRU YANLIŞ-1	
1.	Y
2.	D
3.	D
4.	Y
5.	D
6.	Y
7.	Y
8.	D
9.	D
10.	D

TEST-1	
1.	D
2.	C
3.	D
4.	B
5.	B
6.	B
7.	E
8.	D
9.	A
10.	A
11.	D
12.	B
13.	C
14.	D
15.	B

ÖĞRENME BİRİMİ-1

DOĞRU YANLIŞ-2	
1.	D
2.	Y
3.	D
4.	D
5.	Y
6.	Y
7.	D
8.	D
9.	Y
10.	D

TEST-2	
1.	D
2.	E
3.	B
4.	D
5.	A
6.	D
7.	E
8.	B
9.	A
10.	B
11.	B

ÖĞRENME BİRİMİ-1

DOĞRU YANLIŞ-3	
1.	D
2.	D
3.	D
4.	D

TEST-3	
1.	A
2.	B
3.	D
4.	C
5.	B
6.	B
7.	D
8.	D
9.	D
10.	A

ÖĞRENME BİRİMİ-1

DOĞRU YANLIŞ-4	
1.	D
2.	Y
3.	D
4.	D

TEST-4	
1.	B
2.	E
3.	A
4.	C
5	D

ÖĞRENME BİRİMİ-2

DOĞRU YANLIŞ-5	
1.	D
2.	Y
3.	Y
4.	D
5.	Y
6.	D
7.	D
8.	Y
9.	Y
10.	D

TEST-5	
1.	C
2.	C
3.	C
4.	B
5.	C
6.	C
7.	D
8.	B
9.	A
10.	E
11.	D
12.	B
13.	B

ÖĞRENME BİRİMİ-2

DOĞRU YANLIŞ-6	
1.	D
2.	D
3.	D
4.	Y
5.	D
6.	Y
7.	D
8.	D
9.	Y
10.	D

TEST-6	
1.	D
2.	C
3.	B
4.	A
5.	D
6.	C
7.	B
8.	A
9.	C
10.	D
11.	C
12.	E
13.	E
14.	D
15.	E